Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет міжнародних відносин
Центр міжнародної безпеки та партнерства
Інститут зовнішньої політики Дипломатичної академії України при МЗС України
Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові

УКРАЇНА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

15 травня 2015 року

Львів

УДК [327.5:005.934](477)

Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 15 травня 2015 року. Упорядники: Мальський М. З., Вовк Р. В., Кучик О. С. – Львів, факультет міжнародних відносин Львівського національного університету імені І. Франка, 2015. – 137с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки». В них охоплено проблематику політичних, економічних, етнонаціональних, безпекових аспектів функціонування системи міжнародних відносин та глобальної і регіональної системи міжнародної безпеки.

Матеріали подані в авторській редакції. За достовірність наведених фактів та цифрових даних, а також висловлених позицій та висновків відповідальність несуть автори.

Матеріали виходять за інформаційної підтримки журналів
HISTORIA I POLITYKA

THE COPERNICUS JOURNAL OF POLITICAL STUDIES

© Центр міжнародної безпеки та партнерства, 2015.
© Львівський національний університет імені І. Франка, 2015.

Ivan Franko National University of Lviv
Faculty of International Relations
International Security and Partnership Centre
Foreign Policy Research Institute of the Diplomatic Academy of Ukraine Ministry of foreign affairs of Ukraine
The Lviv Regional Branch of the National Institute for Strategic Studies

UKRAINE IN THE TRANSFORMING INTERNATIONAL SECURITY SYSTEM

Proceedings of the International Scientific Conference

15 May 2015

Lviv

УДК [327.5:005.934](477)

Ukraine In The Transforming International Security System:
Proceedings of the international scientific conference. Lviv, 15 May 2015. Editorial Board: M. Malskyy, R. Vovk, O. Kuchyk. – Lviv, Faculty of International Relations of Ivan Franko National university of Lviv, 2015. – 137p.

The conference proceedings include abstracts of the presentations given at the international scientific conference "Ukraine in the transforming international security system". They cover issues of political, economic, information, ethnic/national, security aspects of the international relations system and global/regional security system.

Materials are given in authors' edition. Authors take full responsibility for the verification of facts and numerical data. The standpoints of the authors do not necessarily reflect the position of the conference organizing committee.

HISTORIA I POLITYKA

THE COPERNICUS JOURNAL OF POLITICAL STUDIES

© International Security and Partnership Centre, 2015
© Ivan Franko National University of Lviv, 2015

ЗМІСТ

Україна в умовах сучасних геополітичних і геоекономічних викликів

Бобіна О. В. Міжнародні відносини, феномен революції і Україна 8
Гурак І. Ф. Відсутність США на переговорах в Мінську в лютому 2015 р.: спроба дистанціюватися від вирішення "української проблеми" чи тактичний крок? 10
Кондратенко О. Ю. Анексія Криму як фактор геополітичної трансформації євразійського простору 14
Краєвська О. А., Лукач Н. М. Міжнародна торгівля людьми як загроза національній безпеці України 17
Кучик О. С. Трансформація системи міжнародної безпеки в умовах російсько-українського військового конфлікту: проблема ефективності діяльності міжнародних інститутів 19
Malskyy M. The Eastern Partnership as an instrument of successful integration of Ukraine in the EU 22
Мателешко Ю. П. Україна, Молдова та Грузія в системі держав балто-чорноморсько-каспійської вісі 25
Мітрофанова О. О. Вплив історичного чиннику на сприйняття кризи в Україні країнами північноатлантичного альянсу 28
Мішин О. В. Двостороннє співробітництво України з державами Африки на сучасному етапі 30
Набі І. М. А. Українсько-російський конфлікт та конструювання нових принципів і правил сучасного міжнародного порядку 33
Павлюк В. В. Міжнародна діяльність РПЦ в контексті зовнішньої політики РФ 36
Podsiadlo L. Ukraine's foreign policy during the presidency of W. Jushchenko and W. Janukowych 40
Поліщук К. В. Превентивно-консолідаційний континуум у контексті сталого врегулювання міжнародних конфліктів 43
Роговик О. Д. «Українська криза» та міжнародне геополітичне протиборство навколо України у 2013–2015 рр. 46
Сакаль Я. В. Тихоокеанський альянс як потенційний союзник України? 49
Сальников В. И. Украина в поисках геополитического выбора: история и современность 52
Сидорук Т. В. Реакція об'єднаної Європи на російську агресію в

Україні: сприйняття і оцінки окремих країн *54*
Сидорчук О. Г. Інституціоналізація механізмів залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства у забезпечення соціальної безпеки України *57*
Сирота Н. М. Отношения между Россией и Западом в контексте конфликта в Украине *61*
Chadaś J. Czy polacy chcą umierać za Ukrainę? *63*
Цебенко О. О. Безпековий вимір сепаратизму в регіоні ГУАМ *64*
Шамборовська О. М. Інтернаціоналізація етнонаціонального конфлікту на прикладі російсько-українського конфлікту у сучасних міжнародних відносинах *67*
Шемаєв В. М. Напрями розвитку ВТС україни з країнами – членами НАТО та ЄС *69*

Архітектура міжнародної безпеки: глобальний та регіональний вимір

Brayilo A. V. The Syria–ISIS conflict *72*
Гогоша О.І. Механізм прийняття рішень в Раді Безпеки ООН: проблеми та перспективи *74*
Іжнін І. І., Тенденції розвитку сучасної міжнародної системи і проблеми безпеки *77*
Resztak I. The international terrorism as the occurrence affecting the international safety and the global order *79*
Соснін О. В., Воронкова В. Г. Управління міжнародною системою як спосіб її функціонування *82*
Siwek M. Powstanie polskiej policji w rezultacie zmian ustrojowych w polsce w latach 1989–1990 *84*
Тихоненко І. В. Китайський чинник у архітектурі регіональної безпеки Південної Азії на сучасному етапі *87*
Fabiszewski W. Bezpieczeństwo Unii Europejskiej według Radosława Sikorskiego *90*
Червінка І. М. Референдум у Шотландії та його наслідки *92*
Jurkun A. Ogłoszenie niepodległości kosowa i jego wpływ na bezpieczeństwo w Europie *95*

Інформаційні чинники трансформації міжнародного світопорядку

Вовк Р. В. Інформаційна безпека України в сучасних умовах *98*

Горбатюк С. В. Основні завдання та можливості сучасних систем моніторингу *101*
Заводовська О. А. «Порядок денний» як інформаційний компонент гібридної війни *104*
Лісайчук А. А. Проблеми забезпечення кібербезпеки в Україні *107*
Марутян Р. Р. Інформаційна складова російсько-української «гібридної війни» на Сході України *110*
Седая Ю. С. Особенности формирования коммуникативного контента прифронтовых городов в условиях информационной войны *112*
Фичко Ж. В. Комунікативна політика держави в сучасному демократичному суспільстві *115*
Шипка Р.Й. Проблеми безпеки в інформаційному суспільстві *118*

Проблеми галузевого співробітництва в сучасних міжнародних відносин

Główka J. International legal aspects of financial security in view of previous cooperative experience on the example of polish cooperative banking. *120*
Довгань Д. А. Чорна металургія україни: тенденції та перспективи на світовому ринку *121*
Ziyłkowski P. System kontroli i regulacji międzynarodowego handlu uzbrojeniem *124*
Luty J. Cooperative mechanisms and forms of international cooperation. *127*
Перга Т.Ю Вишеградська група в системи європейської екологічної безпеки *128*
Surmacz K. Biuletyn Informacji Publicznej jako zasadnicza forma udostępniania informacji publicznej w trybie bezwnioskowym *131*
Шевченко А. І. Визначення показників енергетичної безпеки у функціонуванні міжнародних транспортних коридорів (на прикладі залізничного транспорту) *134*

УКРАЇНА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ І ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Бобіна О. В.
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, ФЕНОМЕН РЕВОЛЮЦІЇ І УКРАЇНА

«Зовнішня політика, це продовження внутрішньої політики, тільки іншими засобами», класичне для геополітики визначення включає в себе і такий метод реалізації політики як революція. Революція та інші форми соціального конфлікту (соціального протесту) давно присутні в арсеналі політиків і політики. Дискусії про роль і значення революції не припиняються. Для України, яка протягом десяти років пережила декілька гострих соціальних конфліктів, яка переживає зовнішню агресію це питання життєво важливе. По-перше, революції призводять до соціально-політичної напруги по всьому периметру площі протікання. Причому це не залежить, чи підтримує цю революцію зовнішній світ, чи ні. Самі яскраві приклади – взаємозалежність революції в Американських колоніях (революція і війна за незалежність, 1774–1783), революції у Франції (1788–1794), наполеонівських війн і проголошенням незалежності держав в Південній Америці. Середина XX ст. подала нам приклади «перетікання» революцій на Африканському континенті і в Південній Америці. Найближчими прикладами такого ланцюга – «ефекту доміно» – є «Бархатні революції» в Східній Європі 1989, «квіткові і кольорові» революції початку 2000-х рр., «Арабська весна», останні події в Україні, Туреччині, Гонконзі. Безпосередньою причиною агресивного ставлення влади Росії до сучасної влади України є страх перенесення «революційного напруження». Тому «перетікання» революції через кордон намагаються гасити «розв'язанням пожежі» на кордонах. По-друге, глобальний світ (world village) призвів до того, що революція перестала бути справою соціального класу, народу, нації. Особливо якщо революції відбуваються в т. зв. ключових геополітичних регіонах. Кожна революція може підтримуватись або блокуватись з боку міжнародної спільноти різноманітними ресурсами: від фінансів і зброї, до інформаційної і моральної підтримки.

Особливо ефективні методи «коаліційної підтримки» і принцип «відкритої підтримки». Які активно використовуються з к. XX ст. По-третє кожна революція повинна бути готова до контреволюції яка може перерости або у громадянську війну, або у агресію з боку країн сусідів що бояться революції, або бути готовою до «експорту революції» шляхом революційних війн. Революція, яка захищає себе від зовнішнього ворога, завжди має шанс захиститись і «перенести» війну на територію свого ворога. Класичними є приклади наполеонівських війн і війн більшовистської Росії. Ці, та ряд інших факторів діяли в умовах класичного індустріального світу XIX – XX ст., в умовах суспільств що проголосили модернізаційні проекти за соціалістичним або ліберальним зразками. В др. пол. XX ст. – кін. XX ст. ситуація змінюється. Ліберальна система Європи і США, після подій 1968 р. перестає боятись масових протестів, створює нові і розвиває старі теорії конфлікту. Саме в 1968 р. відомий Джин Шарп, в сорок років, захистив дисертацію «Ненасильницькі дії: дослідження контролю над політичною владою». В 1970 р. з'являється його праця «Дослідження ненасильницьких альтернатив», а в 1973 р. – «Політика ненасильницьких дій». Відсутність страху перед революцією / соціальним конфліктом, базується не лише на «історичному щеплені війнами і революціями», але і на достатньому матеріальному добробуті, вільному переміщенні населення, розмитості національних товариств великою кількістю мігрантів, створенням суспільства масового споживання. Без сумніву великого значення набувають ідеї і принципи європейської демократії які поки-що не дозволяють воювати один-з-одним, не дозволяють розв'язувати «європейську громадянську війну – демократії не воюють між собою». Європа отримавши «щеплення революціями» XIX – XX ст. перетворила революцію у масовий продукт споживання. Крім того, євроатлантичні інтелектуали, використовуючи марксистську теорію (наприклад ідеї Ж. Сореля, А. Грамши, Д. Лукача), практику М. Ганді, масову культуру формують ідеї «міфу революції» (з його складовими – «страх революції, загрози революції, школи революції») і «м'якої сили» (soft power), ненасильницької боротьби. Ці теоретичні ідеї і практичні кроки знімають головне протиріччя революції – швидкі зміни необов'язково мають супроводжуватись насильством, кровопроливттям. Таким чином революція перестає бути «жорстким, важким, брудним інструментом» політики, перетворюючись в «тонкий інструмент» впливу. Події 2004–2015 рр. (і далі) в Україні дозволяють зробити певні висновки. Європа і Росія «грали» (і будуть грами) на території України довгий час

використовуючи однакові методи т. зв. «soft power». Росія до 2015 р. була у виграшному становищі через більший контроль над частиною української верхівки, контроль над культурним і інформаційним простором, створенням корупційно-кримінально-олігархічною економікою (але з достатньо обмеженим ресурсом). Але свою «духовну велич» Росія, протягом двадцяти років, все менше підкріплювала економічно, руйнуючі українських «конкурентів». У більш-меш інтелектуальних прихильників «русского мира» відбувався розрив свідомості і реальності. В цьому контексті очевидний приклад суднобудівних заводів м. Миколаєва. Аншлюс Криму, «гаряча війна» на Сході, проект «Новоросія», це історично-істеричний (гібридний) зрив московської влади, яка відкинула «тонкий» інструмент «політичного причарування» і взялась за звичайний для неї «гарматно-танковий» метод «політичного ґвалтування». При всій неоднозначності ситуації для окремих «жирних» і спекулятивних країн Європи, євроатлантична демократія на території України воює з автократією азіатської Москви. Українці стали перед вибором, який більше двадцяти років був завуальованим і незрозумілим. Трагедія України 2013–2015 рр. засвідчила що будь-який соціальний конфлікт / революція можуть стати кривавими. Особлива роль зовнішнього-російського фактору цієї трагедії. Гасло «Геть від Москви!» від ментального, має перерости в реальний досвід в усіх сферах життя. Адже для московської політичної культури не існує України як суспільства і держави.

Гурак І.
канд. істор. наук, доцент
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ВІДСУТНІСТЬ США НА ПЕРЕГОВОРАХ В МІНСЬКУ В ЛЮТОМУ 2015 Р.: СПРОБА ДИСТАНЦІЮВАТИСЯ ВІД ВИРІШЕННЯ “УКРАЇНСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ” ЧИ ТАКТИЧНИЙ КРОК?

12 лютого 2015 р. після 16-годинних переговорів у Нормандському форматі в Мінську представники тристоронньої контактної групи та лідери так званих “ДНР” і “ЛНР” підписали “Комплекс заходів щодо виконання Мінських угод”. Другим документом, який було схвалено в

білоруській столиці стала Декларація Президента Російської Федерації, Президента України, Президента Французької Республіки і Канцлера Федеративної Республіки Німеччини на підтримку Комплексу заходів щодо виконання Мінських угод, прийнятого 12 лютого 2015 р.

Слід відзначити, що починаючи з осені 2014 р. і завершуючи періодом вже після переговорів у Мінську, ефективність зустрічей як у Нормандському, так і Мінському форматах неодноразово ставилася під сумнів українськими політиками та експертами. Поза всяким сумнівом, участь у мінській зустрічі США об'єктивно посилила б переговорну позицію української сторони. Америка для російського керівництва є уособленням значної кількості проблем, з якими РФ доводиться мати справу. Значно зручнішими партнерами по переговорах є Німеччина та Франція, які відповідно до базових зовнішньополітичних документів Кремля традиційно вважалися головними партнерами серед країн-членів ЄС. З іншого боку, абсолютно неспівмірним є товарооборот між РФ і США та РФ і ЄС[1]. Як наслідок між Москвою та європеськими столицями існує на порядок вища економічна взаємозалежність.

Однак, попри окреслені вище факти, українська сторона не продемонструвала значних зусиль, щоб до Мінська прибув американський представник. Шукаючи пояснення такій ситуації хотілося б звернути увагу на наступні моменти. Далеко не головним однак хронологічно першим чинником, який зумовив таку ситуацію варто назвати не до кінця адекватну, на нашу думку, реакцію представників єдиної зустріч у Женевському форматі на події в Україні[2]. Значно важливішим є те, що проти Женевського формату, з зрозумілих причин, однозначно негативно виступає Кремль. Не менш важливою є позиція самого Вашингтона. Як вже зазначалося, офіційний Київ неодноразово ставив під сумнів ефективність

[1] За результатами 2013 р. товарообіг між ЄС та РФ склав 417,7 млрд дол. США, у той час як між США та РФ у 2014 р. – тільки 34,3 млрд дол. США.

[2] Мається на увазі те, що в підсумковій декларації за результатами зустрічі в Женеві від 17 квітня 2014 р., цілковито проігноровано факти окупації та анексії Російською Федерацією Криму. Так само, в умовах загострення ситуації на Донбасі, в документі жодним чином не піднімається питання суверенітету та територіальної цілісності України. І на завершення, в документів говориться, що для реалізації заходів, спрямованих на деескалацію ситуації в Україні, потрібно залучити Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ. Цікаво, що поряд з США та ЄС підтримати місію в Україні шляхом надання спостерігачів повинна була також Росія, яка кілька тижнів перед тим абсолютно безцеремонно захопила частину української території.

переговорів без участі американців. Однак як відомо, за результатами зустрічі Петра Порошенка з віце-президентом США Джо Байденом, яка мала місце в Києві 21 листопада 2014 р., український Президент зазначив: “Ми прийшли до повної згоди, що найбільш прийнятним базовим форматом для забезпечення мирного процесу є формат мінських переговорів – тристоронньої контактної групи”.

Остаточне рішення щодо формату та змісту зустрічі 11 – 12 лютого 2015 р. стало результатом фактично безпрецедентної активності Ангели Меркель, впродовж двох тижнів, які їй передували. За цей час крім чисельних консультацій в телефонному режиму, канцлер Німеччини провела безпосередні зустрічі з президентами України, США, РФ, прем'єр-міністром Канади. При цьому чітко простежується цікава тенденція. Керівництво Німеччини перед зустріччю в білоруській столиці неодноразово акцентувало увагу на відсутності альтернативи вирішенню конфлікту на Донбасі дипломатичними методами та наголошувало, що Німеччина не буде надавати Україні зброю. Паралельно в США систематично з’являлися публікації, в яких йшлося про те, що на Барака Обаму в цей час опосередковано здійснюється безпрецедентний тиск з боку політиків, політологів та експертів, зорієнтований на те щоб змусити Білий дім погодити на надання Україні зброї. Водночас сам американський лідер зазначав, що остаточне рішення з цього питання ще не прийнято. Все це супроводжувалося систематичними погрозами в бік Кремля, що у випадку відсутності прогресу за результатами зустрічі, щодо РФ буде запроваджено чергові санкції та нового змісту набуде питання надання Україні зброї. Такі комбінації дуже нагадують тактичний прийом “поганий – добрий поліцейський” і дуже хочеться вірити, що західні лідери реалізували таку багатоходову комбінацію, розраховуючи, що це є найбільш відповідний спосіб, щоб примусити РФ піти на компроміс в українському питанні та не загострювати і без того не просту міжнародну ситуацію.

Література:

В срыве проекта "Южный поток" виноваты США, - Медведев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://censor.net.ua/news/315852/v_sryve_proekta_yujnyyi_potok_vinovaty_ssha_medvedev

Илларионов А. Чем новое Минское соглашение хуже предыдущего[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nv.ua/opinion/illarionov/chem-novoe-minskoe-soglashenie-huzhe-predydushchego-34498.html

Комплекс мер по выполнению Минских соглашений [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://web.archive.org/web/20150213142137/http://www.osce.org/ru/cio/140221?download=true

Концепция внешней политики Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kremlin.ru/acts/785

Концепция внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации В. В. Путиным 12 февраля 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

Лавров назвав "женевський формат" минулим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/news/2014/11/19/7044703/

Лавров: США и Украине придется ответить на вопросы о крушении «Боинга» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ng.ru/news/489870.html

Мінськ 2.0: Чого чекати від домовленостей між Порошенком і Путіним [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua.112.ua/statji/minsk-20-choho-chekaty-vid-domovlenostei-mizh-poroshenkom-i-putinym-189365.html

Мінський формат вичерпався - огляд ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/press_review/2014/12/141215_press_reviews_ko

"Нормандський" саміт у Мінську: питання і відповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2015/02/150211_minsk_summit_im

Обама і Меркель домовилися посилити тиск на Росію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.5.ua/svit/obama-i-merkel-domovilisya-posiliti-tisk-na-rosiu-68538.html

Повний текст заяви за підсумками переговорів у Женеві з українського питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/povniy-tekst-zayavi-za-pidsumkami-peregovoriv-u-zhenevi-z-ukrayinskogo-pitannya-141885_.html

Порошенко і Байден вважають мінський формат найбільш прийнятним, аби врегулювати конфлікт на Донбасі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.newsru.ua/ukraine/21nov2014/schitaut.html

Україна закликає Росію до переговорів у Женевському форматі –

Яценюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/news/2014/11/18/7044629/

Яременко Б., Бєлоколос О., Хара О. Американо-російські відносини — стратегічна несумісність «Дзеркало тижня. Україна» №9, 13 березня 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/international/amerikano-rosiyski-vidnosini-strategichna-nesumisnist-_.html

Кондратенко О. Ю.
кандидат історичних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ

АНЕКСІЯ КРИМУ ЯК ФАКТОР ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРАЗІЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Чимдалі Росія активніше піднімає питання штучності кордонів нових незалежних держав, що на думку її керманичів, стало наріжним каменем нестабільності пострадянської етнічно-територіальної спадщини. Тому, окрім формування євразійських економічних об'єднань не менш принциповим завданням для В. Путіна є збирання воєдино всіх росіян та російськомовних громадян у контексті ареалу «Русского мира». Особливе місце у програмі створення російської національної імперії відводилося інкорпорації південно-східних територій України. Механізм приєднання останніх мав включати активізацію підтримки російського й російськомовного населення у цих регіонах із почерговим проведенням референдумів щодо самовизначення та подальшого входження до складу Росії [6].

Першочерговим завданням сьогодні для РФ залишається будь-що залишити Україну у полі свого геополітичного впливу. Кремль де-факто розпочав війну проти Києва під приводом захисту росіян, які складають біля 17 % від загальної кількості населення України. Надто популярною тезою Кремля стала розколотість російського народу у результаті окреслення кордонів нових незалежних держав. Переважно цим і пояснюється риторика В. Путіна відносно того, що російський є найбільш розділеним народом серед пострадянських етносів, а також щодо несправедливої передачі більшовиками південного сходу України у 20-х рр. та Криму в 1954 р. Існує припущення, що саме розширення території псевдореспублік ЛНР та ДНР покликана була забезпечити сполучення РФ з Придністров'ям та створити сухопутну

комунікацію з Кримом. У підсумку це означало б відмежування України від моря, перетворення її на виключно сухопутну державу, поновлення Росією контролю над всіма портами та виходами до Чорного й Азовського морів, якими вона володіла за часів СРСР [2].

Зважаючи на розмаїття методів, використовуваних РФ у гібридній війні, провідним інструментом досягнення російських цілей в Україні залишається інформаційний. Таку агресію з боку Росії можна розцінювати не інакше як кампанію, спрямовану на підрив легітимності дій нової української влади. Дискримінація останньої відбувається з допомогою масування у ЗМІ ряду епітетів на кшталт: «бандерівці», «хунта», «фашисти», котрі перетворилися на специфічні кліше, використовувані у свій час геббельсівською пропагандою. Одночасно, Росія намагається вести інформаційну війну проти України по всьому світові через такі канали як «Russia today», низку європейських медіа та Інтернет-мережу. Приміром, останнім часом європейський інформаційний простір наводнюється матеріалами маніпулятивного змісту, котрий можна назвати не інакше як російський тролінг. Останні активно розміщуються у вигляді коментарів на сайтах місцевих видань, на кшталт «The Gardian», та появи відповідних статей у соціальних мережах. Вважається, що організаційним ресурсом такої пропаганди на Заході є російські фінанси, за які Кремль винаймає лобістів, експертів та цілі PR-компанії. Конвертація таких матеріалів здійснюється з метою підриву іміджу та дискримінації України, представники якої нібито отримали повноваження у результаті збройного перевороту [1].

Аргументацією Кремля на користь анексії Криму стало також те, що подібні дії нібито були спрямовані на попередження дискримінаційних дій нової української влади проти російського населення, також розташування на півострові та прилеглому морському басейні військових сил НАТО. На цьому фоні досить логічно виглядала заява російського очільника МЗС С. Лаврова своєму американському колезі Дж. Керрі стосовно надзвичайної важливості Криму для РФ, який він порівнював зі значенням Фолклендських островів для Британії. Останнім часом півострів має всі ознаки перетворення з туристичного регіону на мілітаризований і зрештою Росія намагатиметься чимдалі активніше трансформувати Крим у «непотоплюваний авіаносець» Чорного моря. Крім того, на фоні збільшення російських військових формувань ВМС та ВВС в цілому не виключається розміщення на території півострова яленої зброї про що свідчать постійні меседжі зарубіжної преси. В цілому ж,

нуклеаризації Криму стане підставою до зниження безпеки країн всього Чорноморського регіону [3].

Таким чином, втрата Криму є значним геополітичним ударом по Україні, що зводить її вплив у Чорноморському регіоні практично до нуля та знижує статус регіонального гравця. Анексія Криму РФ стала логічним продовженням нарощування її присутності в Чорноморському регіоні, адже після встановлення контролю над Абхазією й Кримом її вплив на Чорне море став порівняний з радянським. До того ж Україна значно втратила вплив на Азовське море, вхід в акваторію якого тепер практично контролює РФ. Сюди також варто додати повну втрату Україною контролю над Керченською протокою, втрату військово-морської бази та вплив на аналогічну базу МВФ Росії у Севастополі.

Список використаних джерел

1. Информационная война против Украины: сюжеты, методы, противоядие [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://news.liga.net/articles/politics/1041096.-informatsionnaya_voyna_protiv_ukrainy_syuzhety_metody_protivoyadie.htm.

2. Крыма мало? Путин заявил, что украинский Юго-восток тоже украли у России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://donetskie.com/novosti/2014/03/18/kryma-malo-putin-zayavil-chto-ukrainskiy-yugo-vostok-tozhe-ukrali-u-rossii.

3. Окситюк А. Аннексия Крыма – геополитическая потеря Украины [Электронный ресурс] / А. Окситюк. – Режим доступа : http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2014/06/4/7027774/.

4. Путин В. Россия и национальный вопрос / В. Путин // Независимая газета. – 2012. – 23 января.

5. Россия делает из Крыма ядерную базу с оружием – мнение [Електронный ресурс]. – Режим доступа : http://courier.crimea.ua/news/courier/vlast/1163296.html.

Савин Д. Образы будущего: о границах Русского государства [Электронный ресурс] / Д. Савин. – Режим доступа : http://www.novorossia.org/politika/1660-obrazy-budushhego-o-granicax-russkogo-gosudarstva.html.

Краєвська О. А.
канд. політ. наук., доц.
Лукач Н. М.
Львівський національний університет імені І. Франка
м. Львів

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Боротьба з торгівлею людьми, як загрозою міжнародній безпеці в останні роки набула значної актуальності. Торгівля людьми є безперечною реальністю XXI століття і становить загрозу, як для окремої особистості, так і для держави в цілому. Разом з контрабандою людей, нелегальною міграцією Торгівля людьми є складовими частинами поняття незаконного обігу людей, та більш загальної проблеми – транснаціональної організованої злочинності.

Торгівля людьми існувала на території України ще з часів набігів монголо-татар. Актуальна нині проблема торгівлі людьми в Україні значно відрізняється від тієї, що була в минулому.

Порівняння аналітичних звітів щодо стану ситуації в Україні протягом останніх 3–4 років та існуючих даних 2013 р. дає можливість дійти висновку про продовження та розвиток основних тенденцій явища. Найбільш популярними країнами призначення для українців залишаються Росія, Польща, Чехія, Туреччина. Збільшується кількість випадків трудової експлуатації українських громадян за кордоном та в середині України [5].

За даними Міністерства закордонних справ України найбільше українців працює в таких країнах: Росії (близько 1 млн осіб), у Польщі (близько 300 тисяч осіб), в Італії (близько 600 тисяч осіб), у близько 200 тисяч осіб), у Португалії (близько 150 тисяч осіб), у Туреччині (близько 35 тисяч осіб) [5].

У зростаючій кількості випадків спостерігається наявність змішаних форм торгівлі людьми. Зростає кількість іноземних громадян на території України (Молдова, Узбекистан, Казахстан, Пакистан та інші), постраждалих від торгівлі людьми.. Так, Україна виступає, передусім, як країна транзиту молодих жінок і дітей до розвинутих країн Центральної та Західної Європи, а також держав азіатсько-тихоокеанського регіону, зокрема, головними країнами походження виступають держави Південно-Східної Азії [1].

Особливо гостро проблема трафікінгу стоїть на Півдні України. Саме в Херсонській, Миколаївській, Одеській області та АР Крим створено злочинні мережі, які займаються торгівлею людьми та які простяглися на схід до Японії і Таїланду і на захід до Адріатичного узбережжя і поза ним. Ці маршрути контролюються україно-російськими злочинними групами, що знаходяться в Києві та Москві [3, с. 83].

Існує ризик підвищення злочинності та інтенсифікації торгівлі людьми в країні у зв'язку з подіями, що склалися на Сході, наслідком яких є вимушена масова внутрішня міграція населення, збільшення випадків насильницьких дій з боку сепаратистів стосовно жителів Луганської та Донецької областей. Зокрема, зафіксовані факти, гвалтування жінок та дівчат, примушування мирного населення, особливо чоловіків, до вступу в незаконні воєнні формування, експлуатацію їхньої праці з метою викопування окопів і будування блокпостів, вилучення та незаконну трансплантацію органів людей.

До основних органів у сфері протидії торгівлі людьми в Україні належать: Міністерство соціальної політики, Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, Експертна робоча група з питань попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми, Регіональні ради, Міністерство освіти науки, молоді та спорту України, Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, МВС України, СБУ, Генеральна прокуратура України, Верховний Суд України та судова система, Державна служба зайнятості України, Навчальні заклади та органи освіти, Національна «гаряча лінія», соціальні служби та громадські організації. Основним документом щодо протидії торгівлі людьми, з вересня 2011 р., є Закон Про протидію торгівлі людьми [2].

Загалом стан надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми в нашій державі є незадовільним. Звіти міжнародних організацій та спостереження експертів дають підстави говорити про низьку ефективність судової гілки влади, яка виявляється у неефективності розгляду справ в суду. В Україні не існує достатньої кількості спеціалізованих установ для жертв торгівлі людьми [4, с. 64].

Отже, з урахуванням сказаного вище, можна зробити висновок, що торгівля людьми – глобальне явище, яке сильно зачепило нашу державу. Проблема торгівлі людьми не існує відокремлено від інших загроз національній безпеці й національним інтересам у внутрішньополітичній і в зовнішньополітичній сферах, вона тісно

пов'язана з посиленням неконтрольованих міграційних процесів, транснаціональною злочинністю, а також наявністю значного кола соціальних проблем усередині країни.

Список використаних джерел

1. Боротьба з торгівлею людьми. XIX ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //www.helsinki.org.ua.
2. Закон України «Про протидію торгівлі людьми». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3739-17
3. Пихтін М. П. Проблемні питання боротьби з торгівлею жінками на півдні україни. / М. П. Пихтін // Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – С. 83.
4. Поплавський О. Т. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо протидії торгівлі людьми. / О. Т. Поплавський // Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Донецьк, 26 червня 2008 р.) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, Фонд Ганса Зайделя. – Донецьк, 2008. – С. 64.

Human Trafficking in the World, 10th annual Trafficking in Persons (TIP) Report, viewed 18th January, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2010/>.

Кучик О. С.
канд. істор. наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ: ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУТІВ

Військовий конфлікт на сході України поставив перед науковцями та практиками низку важливих питань від вирішення котрих, без перебільшення залежить подальший розвиток не лише двосторонніх відносин, а й подальший розвиток міжнародної системи загалом. Застосування інструментарію «гібридної війни» з боку російського керівництва супроти України поставило на порядок денний

необхідність вжиття адекватних заходів для відбиття агресії не лише на полях бою на сході України, а й нба міжнародній арені. Ситуація ускладнилася використанням інструментарію пропаганди спрямованої на формування ідеологеми війни за справедливе відстоювання російськомовного населення всупереч їхньому на це бажанню.

З іншого боку, повне нехтування державрю-агресором міжнародними нормами та принципами поставило на порядок денний важливе питання збереження ефективно працюючої системи міжнародної безпеки, яка повинна гарантувати дотримання міжнародних норм усіма членами міжнародного співтовариства та можливість примушування до миру за допомогою уже існуючих та, можливо, новостворених міжнародних механізмів багатостороннього співробітництва.

Завершення «канікул біполярності» з ініціативи російських агресивно налаштованих політичних сил та радше продовження зовнішньої експансії на Крим та Донбас після «мовчазної політики» цивілізованого світу на акти агресії у Грузії, зумовило створення ланцюжка завоювань геополітичного простору з юоку кремлівського режиму. При цьому спостерігається активізація діяльності агресивної частини російського естеблішменту спрямована на руйнування спільних інститутів міжнародного співтовариства, починаючи від ООН й завершуючи Спільними політиками ЄС.

Перебіг військового конфлікту на сході України характеризується грубим порушенням Росією міжнародно-правових корм як в галузі поваги територіальної цілісності та суверенітету самостійних держав, так і в сфері діяльності міжнародних інститутів створених, як парвило у часи біполярності, чим поставила себе поза рамками цивілізованого світу.

Окупація Криму та його анексія призвела до порушення статус-кво у міжнародному співтоваристві. Незважаючи на неодноразові звернення України з вимогою до міжнародних інституцій вплинути на державуц-агресора, на сьогодні міжнародні інституції обмежилися лише декларативними заявами загального змісту з підтримкою територіальної цілісності та суверенітету України на її території. Водночас практика показує й надалі просування російською дипломатією нав'язливої ідеї наявності блокового розподілу світу з притаманними йому розподілом сфер впливу. Саме в цьому Росія вбачає свою місіанську роль на пострадянському просторі, який на сьогоднішній день став справжнім полігоном для відпрацювання різних елементів агресивної експансіоністської політики Російської

Федерації. Це фактично поширюється й на союзників Росії по СНД. Ця структура практично перетворилася на придаток для ухвалення декларацій, не пов'язаних з застосуванням реальних механізмів умиротворення агресора. Натомість демонструючи «неспроможність» розглянути питання військового конфлікту одним з учасників якого є країна-член організації, Співдружність стала на шлях занепаду та розколу. Про це свідчать заяви керівників країн-членів таких як Казахстан та Білорусь.

Щодо діяльності ОБСЄ то у контексті пошуку ефективної моделі запобігання розгорання конфлікту, вона виявилася класичним монітором ситуації, звіти котрої мали б стати поштовхом до рішучих дій міжнародного співтовариства. Водночас входження до складу спостережної місії Організації представників держави- безпосередньо втягнутої у цей військовий конфлікт постає питання про потенційну загрозу не лише діяльності Спеціальної моніторингової місії в Україні, а й дескридитації організації загалом. Тому в даному випадку видається необхідним забезпечити неупередженість в діяльності ОБСЄ через виведення зі складу місії представників зацікавленої сторони, що надає військову допомогу незаконним воєнізованим формуванням на сході України.

Російсько-український військовий конфлікт продемонстрував неефективність існуючої системи міжнародної безпкеки, що гарантує непорушність міжнародного порядку. Як наслідок, перед міжнародним співтовариством постало складне питання реформування підходів до гарантування безпеки суверенних держав яерез створення нових міжнародних інститутів на кшалт «Женевського», Нормандського», «Мінського» форматів консультацій, які на сьогоднішній день виявляються своєрідними переговорними майданчиками сторін конфлікту – переговорних майданчиків без правил та інституційного оформлення. Наскільки вони виявляться ефективними покаже час. Однак вже сьогодні стає зрозумілим, що є необхідним застосувати весь арсенал зовнішньополітичних механізмів для зупинення та просування агресії. Очевидним та необхідним також виглядає застосування до держави котра веде «гібридну війну» активного впровадження та реалізацію асиметричної моделі війни із використання неусталених широкомаштабних заходів превентивного характеру – знешкодження інформаційних приводів та повна міжнародна ізоляція через механізми міжнародних інститутів багатостороннього співробітництва.

Malskyy M.
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv

The Eastern Partnership as an instrument of successful integration of Ukraine in the EU

Ukraine is now going through one of the most dramatic periods of its modern history: war in the eastern part of Ukraine, bad legacy of the previous government, economic and social problems. With awareness of these dangers, and bearing all the responsibility for the fate of future generations of Ukrainians, my country has entered a period of radical social and economic transformation. The purpose of the Ukrainian government is to implement social welfare system reforms in the country through the creation of a new economic model.

Our task is to build a democratic political system model based on the rule of law, an advanced legal culture, a balanced representative democracy, strong government and effective public management. Only the effective delivery of reforms in Ukraine can make possible the prospect of sustainable development and strengthen the country's substantive position in the international arena. After all, the geographical, economic, transit position and human potential of Ukraine should allow it to join the group of leading European countries.

Ukraine's chances to take its rightful place in Europe and the world have quite practical grounds, as "in the background of another round of the struggle for energy resources, Ukraine has the largest gas pipeline network in Europe and rich offshore deposits of shelf and shale gas. Amid the growing shortage of natural resources – it is in the top five countries in the world that have rich deposits of ore minerals which have already been explored. Amid the ongoing information revolution – it is among the world leaders in the number of computer programmers with higher education.

Thus, to realise the potential of these opportunities is a strategic task of Ukrainian foreign policy. I therefore consider it appropriate to briefly give some information about Ukraine's key foreign policy priorities.

Today, Ukraine's foreign policy is based on pragmatism and sound economics. It aims to achieve results that will actually improve the lives of the Ukrainian people, strengthen the economy and open new markets for Ukrainian producers. European integration is crucial to Ukraine's foreign policy. We consider Ukraine's European integration primarily as a guideline for the system of internal reforms and achieving European

standards in all key areas. For Ukrainian society, our country's European perspective is very important. It will provide clear guidelines for Ukraine on the implementation of complex socio-economic and democratic reforms.

The last year has shown the effectiveness of the common efforts of Ukraine and the EU in their consistent and sustained implementation of the European aspirations of our country. We signed with the EU the Association Treaty. It is a unique base document, which brings Ukraine's relations with the EU to a qualitatively new level of "political association and economic integration." Ukraine considers the Treaty as an important step towards its membership of the EU. Finally, an important part of the Treaty will be a deep and comprehensive free trade agreement aimed at the most profound economic integration. From the Free Trade Area, we expect to provide Ukrainian producers with real access to EU markets and spread to Ukraine four freedoms – free movement of goods, services, capital and labour.

I think you will all agree that if one talks about the efficiency of a certain policy – substance is what really matters. The goals envisaged within this policy should be properly supported by relevant mechanisms and resources. We have been talking a lot about the intensity of high-level contacts, or the level of joint structures. We talk about the quantity of sessions or platforms we have. But really all these leave us at the starting, preparatory stage of the process of practical approximation. What really matters is our joint approach towards comprehensive integration between the EU and the Eastern Partners.

Eastern Partnership goals, with enlargement mechanisms – that is the way forward if we are really thinking about taking matters to their conclusion. They should, in particular, include the comprehensive review of national legislations by EU experts (so-called screening), drafting step-by-step approximation programs and increasing financial, expert and technical assistance. This, in turn, will encourage EU business, investments and technologies to come to the Partner States and lay foundations for the prosperity of the region. This approach is rather ambitious. At the same time, it is the only option to make the Eastern Partnership a real success. The Ukrainian example is probably the best one in demonstrating the limited abilities of the Eastern Partnership in its current shape.

We believe that the European Union should be able to reward the dedication of partner states. One of the crucial steps in this regard would be to increase significantly the volume of allocations which could be channelled to support their transition in the next EU financial framework (2014-2020). This reward, however, should not be limited to additional

resources and mechanisms alone. The whole process should be based on mutual respect in implementation of bilateral commitments. Experience of Ukraine-EU relations has shown that this has not always been the case.

Visa liberalisation is the brightest example from our perspective. As for every partner country, further visa liberalisation is among our key priorities. At the same time, our respective efforts are constantly being accompanied by systemic violations of the Agreement by a number of EU member states, in particular in terms of delays and groundless refusals while processing visa applications. We remain constructive on a political level, but such cases undermine the EU's credibility on the level of ordinary citizens.

In closing, I would like to suggest a couple of other ideas which may also contribute to a practical output of the Eastern Partnership:

1. The Initiative should be based on a project-oriented approach;

2. Establishing an executive body could help to streamline the implementation of multilateral projects;

3. Extending cross border cooperation (CBC) programs between the partner states would be another promising idea. It will match the interests of all the partner states, as well as contribute to more intensive cooperation between them;

4. The regional component of the Eastern Partnership should gain a practical dimension;

5. Let us also think about launching a special facility to support legislative approximation in those partner states which are ready to do so.

On several occasions, the well-known Commissioner Stefan Fule asked the rhetorical question of whether there was an "end-game" in the European Neighbourhood Policy. I believe that this question, first of all, matters in the case of the Eastern Partnership. Our reply would be – the European perspective, enlargement - like instruments of support and possibility of upgrading to enlargement policy as a reward for the winners of this game. To this end the Eastern Partnership should be reinforced and become more flexible and responsive. The European Union should clearly differentiate between partner states on the basis of their merits. In such a way advanced partners, with the most ambitious goals and undertaken

reforms, will not become victims of a common denominator approach.

We firmly believe that the success of Ukraine's European integration depends on the mutual desire of the parties to build relationships based on trust and pragmatic cooperation.

Ukraine's future is in our own hands. On our own, we will create an updated state corresponding to European standards. And then, I am sure, the European perspective will become a reality to my country.

Мателешко Ю. П.
кандидат історичних наук,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

УКРАЇНА, МОЛДОВА ТА ГРУЗІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВ БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКО-КАСПІЙСЬКОЇ ВІСІ

Балто-Чорноморсько-Каспійський регіон має виняткове геополітичне значення, що обумовлено не тільки його буферним положенням між маккіндерівським Хартлендом в особі Росії та Рімлендом (внутрішнім півмісяцем) на чолі із Західною Європою, але і транзитним та ресурсним потенціалом. У міру зростання інтересу США, ЄС та Росії до цього регіону, в ньому посилюється напруженість і виникають конфліктогенні ситуації.

Особливе значення серед складових регіону займає район Каспійського моря. У стратегії національної безпеки США 2002 р. Каспійський регіон, який називають пріоритетним в зовнішній політиці Сполучених Штатів після розпаду СРСР [4], розглядається як важливе стратегічне альтернативне джерело нафти, а також плацдарм подальшого доступу США до перспективних ринків Південної, Східної та Південно-Східної Азії [9]. Також регіон важливий з точки зору контролю над Іраном та його ядерною програмою. Довготривалою стратегічною метою США є закріплення свого політичного, економічного та військового впливу на такі країни, як Казахстан, Туркменістан, Азербайджан, Іран (країни-постачальники енергоносіїв) та Вірменію, Грузію, Молдову, Україну, Болгарію та Румунію (країни-транзитери). Схожі інтереси щодо регіону переслідує і ЄС, в тому числі і через програму «Східного партнерства» (Україна, Молдова, Білорусія, Грузія, Вірменія, Азербайджан). Правда, на думку деяких науковців [1], Брюссель, на відміну від Вашингтона, продовжує робити ставку на енергетику (створення «Південного транспортного коридора» в обхід Росії), залишаючи політичну складову далеко позаду. Звичайно, такі прагнення викликають протидію регіонального лідера – Росії, головними пріоритетами якої є підтримка політичного, економічного і військового домінування серед країн регіону, недопущення посилення тут ролі третіх країн, передусім США та ЄС.

Значною мірою протиріччя між США, ЄС та Росією в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні визначається їх відносинами з Україною, Молдовою та Грузією, які довгий час залишалися

своєрідною сірою зоною, геополітичне майбутнє якої донедавна залишалось невизначеним. Учасники цієї «трійки», враховуючи їх внутрішні політичні процеси і зовнішньополітичні орієнтири, є досить близькими. Так, вони проходять через схожі суспільно-політичні та соціально-економічні перетворення, прагнуть отримати членство в ЄС та НАТО, входять у спільні організації (ГУАМ та СДВ), мають складні відносини з РФ, яка підтримує невизнані державні утворення на їх територіях.

Вступ до ЄС та НАТО країн Прибалтики, Польщі, Болгарії та Румунії, а також рішучі кроки до євроатлантичної інтеграції з боку Грузії, Молдови та України засвідчили формування певної вісі, яка, з одного боку, стала своєрідним геополітичним щитом на кордоні Заходу з Росією, а з іншого – спровокувала агресивні дії останньої, спрямовані на створення та підтримку своєрідної антивісі з маріонеткових республік Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії, ЛНР, ДНР та Криму. Причому, прозахідна вісь, на відміну від проросійської, має виражене інституційне оформлення у вигляді країн-членів ЄС та НАТО (Естонія, Латвія, Литва, Польща, Болгарія, Румунія), а також країн-учасниць ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова) та Спільноти демократичного вибору (Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Молдова, Україна, Словенія, Македонія, Грузія).

Москва постійно здійснює тиск на Грузію, Україну і Молдову, намагаючись повторно втягнути ці країни в орбіту свого впливу. На думку деяких експертів, після загарбання Абхазії та Криму, Росія повернула собі вплив у Чорноморському регіоні, який був у неї за часів СРСР. Таким чином, РФ контролює величезну частину узбережжя Чорного моря, починаючи від гирла грузинської річки Інгурі, що на кордоні невизнаної Абхазії – закінчуючи західним мисом Кримського півострова Тарханкут. Азовське море тепер стало для Росії «таким собі внутрішнім Аральським озером», де вона одноосібно контролює вхід в акваторію [3]. Як вважає А.Октисюк, зараз континентальна Україна знаходиться в глибокому «геополітичному мішку» [3] (небезпеку півдню країни несе Крим та Придністров'я, півночі – Білорусь, а сходу – проросійські сепаратисти).

Отже, після 1991 р. присутність США, ЄС і НАТО в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні постійно збільшується, а Росія не в змозі стримати їх проникнення в цю стратегічно важливу ділянку геополітичного простору. Долучення до системи європейської безпеки країн Прибалтики, Польщі, Румунії, Болгарії, а також наміри США та

ЄС розширити сферу свого впливу за рахунок України, Молдови та Грузії свідчать про формування певної геополітичної вісі, яка має стати стримуючим чинником Росії з її імперськими амбіціями. Остання, протидіючи американсько-європейському впливу, шляхом створення маріонеткових республік та «заморожених» конфліктів, формує своєрідну антивісь, яка покликана не допустити поглиблення впливу євроатлантичних структур в Чорному та Каспійському морях. Незважаючи на агресивні дії Москви, останні рішучі кроки України, Грузії та Молдови у напрямку євроінтеграції показали, що в найближчі роки розширення впливу ЄС на схід буде продовжуватися. Однак, аналогічні дії щодо їх інтеграції до НАТО можуть ще більше загострити відносини між Росією і Заходом та посилити й без того високий рівень конфліктогенності регіону.

Список використаних джерел

1. Гегелашвили Н. А. Современная политика ЕС и США в Большом Черноморско-Каспийском регионе [Електронний ресурс] / Гегелашвили Нана Александровна. – Режим доступу: http://mirpolitiki.net/politika/vostochnoe-partnerstvo-201204/.

2. Маршания З. С. Балто-Черноморско-Каспийский регион сквозь призму «нового регионализма» / З.С.Маршания // Вісник ОНУ. – 2006. – Т. 11. – Вип. 10. – С. 381–392.

3. Октисюк А. Анексія Криму – геополітична втрата України [Електронний ресурс] / Анатолій Октисюк. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/4/7027774/

4. Плащинский А. Установление нового мирового порядка на современном этапе: каспийский вектор [Електронний ресурс] / А. Плащинский. – Режим доступу : http://geopolitics.by/analytics /ustanovlenie-novogo-mirovogo-poryadka.

5. Рябцев В. Геополитические особенности Черноморско-Каспийского региона в условиях постбиполярного мира [Електронний ресурс] / Владимир Рябцев. – Режим доступу : http://www.casfactor.com/ru/expanalit/664.html.

6. Antonenko O. Towards a comprehensive regional security framework in the Black Sea region after the Russia-Georgia war / O.Antonenko // Southeast European and Black Sea Studies. – September 2009. – Vol. 9. – No. 3. – P. 259–269.

7. Цzdamar Ц. Security and military balance in the Black Sea region / Ц.Цzdamar // Southeast European and Black Sea Studies. – 2010. – No 3. – P. 341–359.

8. Terterov M. Russian Geopolitical Power in the Black and Caspian Seas Region: Implications for Turkey and the World [Електронний ресурс] / Marat Terterov, John Van Pool, Sergiy Nagornyy. – Режим доступу: http://www.gpf-europe.com/upload/iblock/e3b/15-marat-john-sergiy03.pdf.

9. The National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.state.gov/ documents/ organization/63562.pdf.

Мітрофанова О. О.
канд. політ. наук, старший науковий співробітник
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
м. Київ

ВПЛИВ ІСТОРИЧНОГО ЧИННИКУ НА СПРИЙНЯТТЯ КРИЗИ В УКРАЇНІ КРАЇНАМИ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

У країнах Північноатлантичного альянсу немає одностайності щодо методів врегулювання української кризи, санкцій та поступок країні-агресору Росії. Керманичі держав, представники різних політичних течій, депутати та сенатори, бізнесмени та науковці мають власні підходи до розв'язання української кризи, на що впливають як світоглядні позиції кожного актора, так і його особиста залежність чи то меркантильні інтереси в Росії (прикладом останніх можуть слугувати значні інвестиції в Росію, чи фінансування Росією політичної діяльності, як у випадку з Національним фронтом Франції).

Виокремимо історичний чинник, який в контексті втручання Росії в Україну може викликати різні спогади у представника кожної країни НАТО.

Якщо американець може звернутися до свого далекого колоніального минулого та пригадати війну за незалежність, отже матиме асоціацію з війною за незалежність власної країни, то француз може пригадати розпад імперії та війну Франції з Алжиром 1954–1962 рр., яка, незважаючи на всю військову потугу Франції, скінчилася незалежністю останнього. Крім того, для французьких прихильників антиамериканського напрямку є важливим період перебування при владі де Голля за часів біполярного ладу та його специфічні відносини з СРСР. До того ж, на думку журналістки А. Лазаревої, яка проживає у Франції, на рівні загальної дипломатичної школи Франція незалежно

від уподобань президента та уряду лишається прихильницею ієрархічного світового порядку, згідно з яким «великі потуги» вирішують суто між собою долю «малих країн».

У поляків історична пам'ять підкаже розподіли Польщі і пізніше її існування у якості країни-сателіта СРСР. Країни Балтії мають також спогади втрати своєї незалежності і свого функціонування у якості радянських республік.

Неабияким чинником формування позиції країн НАТО щодо кризи в Україні є те, що на керманичів країн, від яких залежить прийняття конкретних рішень щодо Росії, тиснуть як представники законодавчої влади, так і представники потужного бізнесу, які не хочуть втрачати свої прибутки через запровадження санкцій.

Прикметно, що в цій ситуації постає питання ролі особистості в історії, тому що саме від конкретної людини залежать доленосні рішення. Саме президент США Б. Обама може ухвалити рішення щодо постачання зброї Україні і саме президент Франції Ф. Олланд, представник соціалістів, вирішує чи постачати Росії вертольотоносці «Містраль», контракт про які заключив його попередник Н. Саркозі з правої партії «Союз за народний рух».

Країни, розташовані на Сході НАТО, стурбовані гіпотетичною ймовірністю поширення конфлікту на власну територію, тоді як держави на заході сподіваються, що агресія Росії їх не чіпатиме. До того ж, ядерні країни покладаються ще й на власну ядерну зброю як елемент стримування.

Прикметно, що колишній секретар НАТО лорд Д. Робертсон визнав, що ядерне роззброєння України привело до провалу, і вважає, що цілком легітимним є запитання: чи було б анексовано Крим та окуповано Донбас, якби українці зберегли б частину своєї ядерної зброї. В цьому контексті він доводить, що ядерний арсенал Сполученого королівства має суттєву значущість для гарантування безпеки. І робить висновок, що реальний світ є небезпечним, як з'ясував це народ України. Тому немає місця в британській політиці тим, хто буде торгуватися щодо довготермінової безпеки.

Втім, Карл Гершман, президент американського Національного фонду демократії заявив, що Захід великою мірою покинув Україну! Українці помирали за європейські цінності, а Україну просто проігнорували.

У країнах НАТО є як прихильники надання зброї Україні, так і противники, не говорячи вже про представників потужного бізнесу, які лобіюють відміну санкцій заради власного прибутку. Показово, що

трансатлантичне стратегічне партнерство виявилося міцним у гарантуванні оборони країн НАТО, заради чого власне і була створена дана організація в 1949 році, тоді як у сфері зовнішньої політики йде кропітка робота над виробленням єдиної позиції, а в економічній сфері взагалі йдеться про пошук лазівок певними представниками бізнесу для подолання санкцій. Свою роль в трансатлантичній співпраці відіграє і особистість керманичів держав НАТО. Відданість трансатлантичному стратегічному партнерству чи отриманню прибутків власною державою може вирішуватися на певному етапі окремою людиною, як у випадку постачання «Містралів» Францією Росії. Немає жодної впевненості у тому, що якби на чолі Франції знаходився не представник соціалістів Ф. Олланд, Франція відклала б їхню доставку.

Таким чином, історичний чинник та історичний досвід функціонування власної держави впливає на сприйняття кризи в Україні країнами Північноатлантичного альянсу. Українцям в очікуванні допомоги від євроатлантичних країн варто враховувати цей чинник і намагатися провадити активну інформаційну політику з тими гравцями, які здатні слухати аргументи, а не знаходяться під гнітом історичних упереджень.

Мішин О. В.
канд. політ. наук.,
керівник інформаційно-аналітичного відділу
PRP – A Weber Shandwick Affiliated Company

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ДЕРЖАВАМИ АФРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Африканський континент стає об'єктом все більшої уваги з боку провідних держав світу та ключових світових фінансово-промислових груп й ТНК. Причинами інтересу виступають не лише значні мінеральні ресурси Африки (перше місце у світі за обсягом покладів марганцю, хромових руд, бокситів, золота, платиноїдів, кобальту, алмазів, фосфоритів), а й стрімкий розвиток економік регіону. За попередніми оцінками експерта Африканського банку розвитку Мтулі Нкубе (*Mthuli Ncube*) обсяг ВВП Африки у 2014 р. перетнув межу у понад 2 трлн дол. [1]. В той же час, XXI століття стало початком доби «Африканського ренесансу» (*African Renaissance*) квінтесенцією якого є «реконструкція» значної кількості африканських

держав після періоду громадянських війн та міждержавних конфліктів 90-х рр. XX ст. І, хоча ризики політичної нестабільності, терористичні загрози та рецидиви міжрелігійного насильства ще зберігаються, африканський ринок з 1,149 млрд. споживачів стає все більш цікавим для іноземних держав. З огляду на це, Африканський регіон може стати важливою альтернативою для диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності України, особливо за умовах збройної агресії з боку Росії.

Філософія відносин. Україна та Африка мають істотну кількість елементів спільності за допомогою яких вибудовується рівноправний та взаємовигідний діалог на всіх рівнях. Проте налагодження партнерства з африканськими державами вимагає від України **проактивності** в діях, оскільки африканські контрагенти з огляду на тягар колоніальної спадщини та особливості менталітету продовжують демонструвати **організаційно-діяльнісну пасивність**. Щодо специфіки моделі україно-африканської взаємодії, то африканська сторона зацікавлена у реалізації міждержавних проектів, тоді, як з українського боку зростає інтерес приватних структур щодо співробітництва з Африкою. Україна артикулює зацікавленість у перетворенні африканських держав у надійних, вигідних та довгострокових партнерів, вказуючи на потребу **диверсифікації торгівлі** й поглибленні співпраці щодо гарантування миру та стабільності в регіоні.

Інфраструктура відносин. В даний час абсолютна більшість держав Африки визнали незалежність України. Офіційний Київ має 12 посольств в Африці, які забезпечують реалізацію інтересів України у 29 країнах регіону (52 % від загальної кількості держав). На рівні МЗС України координацію роботи з державами Африки здійснює 5 територіальний департамент, що покриває країни Близького Сходу та Африки. Згідно Указу Президента України №759 від 28.12.2012 р. задля активізації політичного діалогу та економічного співробітництва з державами Африки створено інститут «*спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки*». Необхідно підкреслити, що вагомий внесок в україно-африканські відносними мають зробити міжпарламентські групи України з державами Африки: станом на травень 2015 р. у Верховній Раді утворені 14 відповідних депутатських груп. Важливим інструментом втілення економічних інтересів України в Африці є Українсько-Африканська ділова рада при ТПП України, очолювана М. М. Демурою. Необхідно підкреслити, що дефіцит розвиненої договірно-правової бази та недостатня увага

африканському вектору у Законі *«Про основні напрямки зовнішньої політики України»* стримує розширення української присутності на африканському напрямку та не дає змогу вибудувати чітку Стратегію африканської політики України [2].

Політичні контакти. Основним маркером розвитку політичного діалогу України з державами Африки виступає їх реакція на агресію Росії проти України, втілена у голосуванні по *Резолюції ГА 68/242 про підтримку територіальної цілісності України від 27.03.2014*. Тільки дві держави Африки – Республіка Судан та Зімбабве – проголосували «проти» даної резолюції. В розрізі аналізу голосування, можна дійти висновку, що має відбутися **ревізія партнерів** України в регіоні: якщо у період 2010-2013 рр. найбільш перспективними партнерами України в Африці виступали Республіка Судан, Лівія, Кенія, Нігерія, ПАР, то в даний час акцент уваги буде зміщуватися у бік Алжиру, Сенегалу, Анголи, Мозамбіку, Республіки Конго. Нові контури відносин будуть виникати також через оновлення дипломатичного корпусу України в Африці: у 2014–2015 рр. призначені нові посли в АРЄ, Кенії, Нігерії, ПАР. Важливою дипломатичною задачею лишається ведення переговорів про набуття Україною статусу спостерігача при Африканському Союзі, ЕКОВАС, САДК, ІГАД, САМ та координувати взаємодію із Співдружністю Націй. Особливої гостроти у 2014 р. набула тема відкликання до України військовослужбовців з миротворчих місій ООН в Африці з огляду на конфлікт на Сході держави. Тим не менш, 344 українські миротворці продовжують приймати участь у складі військових континентів ООН в Ліберії, Кот д'Івуарі та ДРК, а Україна лишається важливим **донором безпеки** для цих країн.

Економічна взаємодія. У 2014 році товарообіг України з країнами Африки становив 5,7 млрд дол. США, з яких експорт українських товарів склав 5 млрд. дол. США. Події «арабської весни», призвели до втрати Україною **«лівійського трампліну»** до Африки, тому постала потреба у пошуку нової **«точки входження»** на ринки Африки. У Програмі діяльності Кабінету Міністрів України до 2020 р. зазначено, що Україна має до 2018 р. підписати угоду про вільну торгівлю з Економічним співтовариством держав Західної Африки (ЕКОВАС) [3]. 10 липня 2014 р. прем'єр-міністр України А. П. Яценюк заявив, що з метою компенсації втрат від торгівлі з Росією через офіс торгівельного представника Україна розширить експорт продукції АПК до Африки [4]. Через конфлікт на Донбасі в Україні в 2014 р. виник гострий дефіцит вугілля з огляду на це *ДП «Укрінтеренерго»* уклало з

південноафриканською компанією *Steel Mont Trading Ltd.* угоду про закупівлю 1 млн т. вугілля з ПАР. Традиційними сферами взаємного економічного інтересу між Україною та Африкою лишаються нафтопереробка, нафтохімія, металургія, гірнича промисловість, ВТС, літакобудування, логістика, транспорт, важке машинобудування, сільське і водне господарство, підготовка кадрів [2].

Розширення всебічного співробітництва України з державами Африки, не дивлячись на наявні складності даного процесу, має сприяти відновленню економічного потенціалу України та збереженню позицій української держави в якості важливого гравця в системі міжнародних відносин та світового поділу праці.

Список використаної літератури

1. Blas J. Africa's GDP is Vastly Understated // Financial Times, 19.05.2014 [Electronic Recourse]. – Accessible at : http://blogs.ft.com/beyond-brics/2014/05/19/afdb-says-africas-gdp-is-a-third-larger-than-thought/.

2. Нагорний С. С. «Україна – Африка: нове вікно можливостей в контексті політики провідних країн світу», 06.08.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://who-is-who.ua/news/SergiyNagornyy.do.c

3. Постанова Верховної Ради України «Про програму діяльності Кабінету Міністрів України» №26-VIII від 11.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19.

4. Украине следует осваивать рынки Ближнего Востока, Африки и Китая для реализации сельхозпродукции – Яценюк, 10.07.2014, Interfax Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interfax.com.ua/news/economic/212938.html.

Набі І. М. А.
Львівський національний університет ім. Івана Франка
м. Львів

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ ТА КОНСТРУЮВАННЯ НОВИХ ПРИНЦИПІВ І ПРАВИЛ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

В березні 2014 року західні демократії прокинулися у світі «авторитарного ревізіоніста» В. Путіна – в світі, де кордони можна змінювати військовим шляхом, де сила важливіша за норму, де

міжнародні інститути практично безсилі, економічна взаємозалежність стає джерелом небезпеки, а передбачуваність – швидше недолік, аніж перевага. Сучасний конфлікт між Росією (речницею так званих держав «Східного блоку») і Заходом (який захищає ліберально-демократичні цінності) покликаний вирішити питання про те, хто живе в світі «реальному», а хто – в ілюзорному.

Сьогодні в міжнародну практику відносин між державами поступово входить, так званий, «український прецедент» чи шаблон (*паттерн*) вирішення тих чи інших конфліктів. Очевидно, що він матиме універсальне, а не лише європейське значення. Спосіб і наслідки вирішення конфліктної ситуації на сході України фактично визначають перспективи міжнародного порядку, який сьогодні конструюється. Варто, однак, відзначити, що швидке, радикальне, а насамперед повчальне для будь-якого агресора врегулювання «української кризи» зробить практично неможливим виникнення подібних конфліктів у майбутньому [5].

Сьогодні мова йде про остаточне розмежування з попередньою системою, тобто деградацію та демонтаж Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин [2]. Події останнього року в Україні за своїм історичним значенням цілком співвідносяться із розпадом Радянського Союзу та поширенням НАТО і ЄС на схід. В усіх випадках йдеться про точки розгалуження історичних шляхів та моменти системно-стратегічного вибору. Наслідками такого «розгалуження» є послаблення регуляторної функції міжнародного права (як мінімум права міжнародної безпеки) та міжнародних організацій, що покликані забезпечувати міжнародну безпеку (ООН, ОБСЄ). Послаблення регуляторної функції міжнародного права по суті означає неофіційний перегляд міжнародних зобов'язань державами один щодо одного.

У той же час можна констатувати, що зростаюча конфліктність у світових справах та, зокрема, «українська криза» поставила значення національної ідеї на належне їй по праву місце в житті держави й народу [1]. Мова йде, насамперед, про кристалізацію старого-нового тренду в сучасних міжнародних відносинах, а саме про реанімацію «нації-держави» та перенесення міжнародного протиборства держав з міжнародно-геополітичного дискурсу в національно-політичний. Такі процеси умовно можна назвати «гібридизацією» міжнародних відносин. Саме такого роду терміном можна охарактеризувати те, що більшість найважливіших ліній конфліктності поступово переносяться

зі сфери міжнародної в сферу політичної боротьби всередині окремих держав (найбільш актуальна модель – влада-опозиція) [5].

«Гібридизація» міжнародних відносин означає, що такий внутрішньополітичний дискурс перетворюється у міжнародний, а внутрішні політичні суб'єкти починають отримувати «гібридну підтримку» від інших учасників міжнародної системи (починаючи «гібридними повстаннями» на сході України, закінчуючи сучасними конфліктами в Ємені, Лівії, Сирії, Іраку, М'янмі та ін.).

«Гібридизацією» також можна вважати й створення терористичних організацій (окремі з яких навіть претендують на нові форми псевдодержав) для досягнення окремих геополітичних, економічних, інформаційних цілей (яскравими прикладами є Ісламська Держава, Боко Харам, Аль-Шаабаб та інші утворення) [5]. Окрім застосування практики «гібридних воєн» сюди також варто додати і ведення «гібридної політичної війни» (як приклад, фінансування Росією Національного фронту М. Ле Пен та створення Кремлем у ЄС системи «троянських коней»: Угорщини, Греції, Кіпру та ін.).

Український прецедент може бути тиражований як спеціальна операція з руйнування державності, у ході якої підрив здійснюється через ескалацію внутрішніх політико-економічних протиріч (країн, регіонів, міжнародних блоків) [4]. У рамках обмеженого конфлікту не можна судити про військові дії з військової точки зору, так як більшість військових операцій часто мотивовані не досягненням перемоги у війні, а політичною необхідністю. Головною метою є не знищення армії противника, а політичний сигнал, який одна сторона конфлікту намагається у відповідний спосіб передати іншій [3].

З. Дан констатує, що система міжнародної безпеки має тенденцію до розбалансування, а міжнародний порядок перебуває в процесі розплавлення [6]. Україна – країна, територіальну цілісність і державний суверенітет якої гарантували США, Франція, Великобританія і РФ. Внаслідок агресії Росії в Криму, а згодом – на сході України, зруйнована система міжнародних договорів, післявоєнна система безпеки. Позиціонування країн з українського питання розділило світ на дві опонуючі групи, а Україна стала уособленням загрози світової війни.

Список використаної літератури

1. Виноградов И. Украинский кризис и новый мировой порядок / И. Виноградов // Столетие, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : http://www.stoletie.ru/vzglyad/ukrainskij_krizis_i_novyj_mirovoj_poradok_804.htm.

2. Власюк О. С. Українська ситуація – ключ до розуміння майбутнього Європи / О. С. Власюк // Блоги. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://blogs.ukrinform.gov.ua/blog/oleksandr-vlasyuk/ukrayinska-sytuaciya-klyuch-do-rozuminnya-maybutnogo-yevropy

3. Джага А. Украинский кризис: угроза эскалации ограниченного конфликта / А. Джага // Внешняя політика, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.foreignpolicy.ru/analyses/ukrainskiy-krizis-pererastanie-ogranichennogo-konflikta-v-konventsionalnyy/.

4. Єрмолаєв А. Український конфлікт і майбутнє світової та європейської безпеки / А. Єрмолаєв, С. Денисенко, О. Маркєєва, Л. Поляков // Нова Україна. Інститут стратегічних досліджень – Київ, 2015. – 30 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newukraineinstitute.org/media/news/501/file/crisis_security%20UKR.pdf.

5. Набі І. «Українська криза» 2013–2015 рр. та основи сучасного міжнародного порядку (частина 2) / І. Набі, О. Роговик // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order-part2/.

6. Dan Z. The Ukraine Crisis and the «breakdown» of world order / Z. Dan // CCTV, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://english.cntv.cn/2015/02/10/ARTI1423564627206740.shtml.

Павлюк В. В.
канд. істор. наук, професор,
НУ «Острозька академія»,
м. Острог

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ РПЦ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РФ

Російська православна церква протягом свого існування у 90-х рр. XX ст. та у XXI ст. розглядалась Російською державою як особливий інструмент її зовнішньої політики. Становлення російської зовнішньої політики в 1990-х роках супроводжувалось приєднанням до цього процесу громадянських інститутів, які забезпечували російській

дипломатії особливо широку підтримку. До числа таких нових міжнародних акторів відносилась і РПЦ. Сам Московський патріархат інтерпретує себе як важливий суб'єкт міжнародних відносин, який відстоює свої власні конфесійні інтереси і активно допомагає реалізувати державні зовнішньополітичні завдання. Ще у 90-х рр. XX ст. стала виокремлюватись роль РПЦ як сили, що генерувала суспільно-політичні ідеї, легітимізувала і лобіювала певні напрямки зовнішньої політики РФ [6, с. 118].

Бачення РПЦ ролі Росії в сучасному світі було викладене в кінці 90-х рр. XX ст. в працях патріарха РПЦ Алексія II «Світ на роздоріжжі» і митрополита Смоленського та Калінінградського Кирила (Гундяєва), голови Відділу зовнішніх церковних зв'язків (ВЗЦЗ) Московського патріархату, «Норма віри як норма життя» [6, с. 119]. Виступаючи на конференції «Релігія і дипломатія» у травні 2001 року у Дипломатичній академії РФ митрополит Кирил визначив чотири напрямки співробітництва церкви і держави: 1) повернення у власність Росії і РПЦ архітектурної і художньої власності, втраченої після 1917-го року через відмову радянського уряду від культових споруд за кордоном; 2) захист прав співвітчизників у близькому і далекому зарубіжжі, в тому числі і прав віруючих; 3) миротворчість на пострадянському просторі та розвиток мирних міжрелігійних відносин і зв'язків із традиційними віросповіданнями Росії; 4) спільне відстоювання багатополярного облаштування глобального світу [1, с. 86]. А патріарх Алексій II, виступаючи перед російськими дипломатами у 2003 р., зазначив, що дії російської дипломатії цілком відповідають надіям РПЦМ. Міністр закордонних справ РФ І. Іванов, виступаючи 3 лютого 2004 року на YIII-му Всесвітньому Російському Народному Соборі, підкреслив, що невід'ємною складовою зусиль російської спільноти є утвердження самобутньої ролі Росії на світовій арені у взаємодії між дипломатією держави і РПЦ. Сьогодні в основі співробітництва лежить спільна турбота про збереження і зміцнення духовних і культурних зв'язків із співвітчизниками, забезпечення їх релігійних прав і свобод, поширення за кордоном інформації про культурне і духовне життя Росії. Щоб зовнішня політика держави будувалась із врахуванням об'єктивних особливостей її геополітичного положення, економіки і культури, її історичного і духовного коріння [1, с. 88].

Зовнішньополітичний курс РПЦ здійснюється через Відділ зовнішніх церковних зв'язків (з 1946 до 2000 року – Відділ зовнішніх церковних зносин Московського патріархату), який був утворений

священим Синодом РПЦ ще 4 квітня 1946 року. Статус Відділу і мета його діяльності визначаються Статутом РПЦ, який було прийнято Архієрейським Собором у 2000 році (розділ YI, п. 7а) і Статутом Відділу? затвердженим патріархом Алексієм II і Священим Синодом у 1992 році з доповненнями у 1999, 2001 і 2009 роках [7, с. 97].

Відповідно до Статуту ВЗЦЗ є представником РПЦ в її відносинах із зовнішнім світом, здійснює зв'язок з Помісними Православними Церквами, іншими церквами і релігійними організаціями, нехристиянськими релігіями, релігійними і світськими міжнародними організаціями, урядовими, парламентськими і громадськими організаціями і установами, засобами масової інформації, культурними, економічними, фінансовими, туристичними та ін. [3]. 31 березня 2009 року Священий Синод призначив головою ВЗЦЗ МП єпископа Віденського і Австрійського Іларіона (нині митрополит Волоколамський, вікарій Московської єпархії [5]. За час свого існування ВЗЦЗ значно збільшив чисельність закордонних приходів і установ Московського патріархату, яка на період зміни керівництва Відділом складала 316 приходів і 16 монастирів в 51-й країні світу. Крім того, за межами канонічної території Московського патріархату нараховується 19 монастирів і близько 300 приходів Російської Закордонної Церкви [5].

З початку XXI ст. РПЦ нарощувала свою активність на європейському просторі з метою налагодження прямого діалогу з європейськими установами, представлення позиції МП у питаннях інтеграції православного простору у загальноєвропейський, поширення зв'язків з іншими церквами і представлення своєї позиції з питань міжнародного життя при європейських міжнародних організаціях. РПЦ намагалась через так звану «православну інтергрупу» в Європейському Парламенті, до якої відносять болгарських, кіпрських, румунських та російськомовних депутатів прибалтійських країн, активізувати співробітництво з Європейською народною партією, добиватись включення російської мови до числа офіційних мов Європейського Союзу [4, с. 285].

Одним із головних напрямків політики Кирила є побудова т. зв. «русского мира». Відповідно до гасел московського патріарха «Росія, Україна, Білорусь – це все свята Русь». Більше того, до простору пастирської відповідальності РПЦ входять не лише окремі країни історичної Русі, але і ті общини і об'єднання людей, які зв'язують свою ідентичність з російською цивілізаційною традицією, але живуть

за межами її канонічної території і за межами канонічної території інших помісних церков [2, с. 3].

У лютому 2012 р. голова Відділу ЗЦЗ МП митрополит Іларіон (Алфєєв) наголосив, що «сьогодні одним із головних завдань нашої церкви є те, що святійший Патріарх називає збиранням Святої Русі» [2, с. 3].

Для зміцнення геополітичної і духовної єдності «русского мира» тільки в Україну було здійснено 10 за 3,5 роки візитів Кирила на посаді патріарха. Влітку 2009 року відбувся перший візит, який тривав десять днів. Вперше в історії РПЦ її священний Синод засідав в Києво-Печерській Лаврі. Серед священнослужителів та представників єпископату УПЦ (МП) чимало осіб, котрі мають виражено українофобські погляди, не визнають Українську державу, не визнають право нашої нації на самобутній розвиток, пропагують ідеї, які становлять сутнісне наповнення проекту «русский мир». Так, один із лідерів промосковського угрупування в УПЦ (МП) митрополит Одеський Агафангел підкреслив, що патріарх їде в Україну не як гість, а як глава всієї Руської Православної Церкви [2, с. 5]. А в період виборчої кампанії В. Путіна той же Агафангел заявляв, що тільки з Путіним у російських людей, які не з власної вини опинились за межами Російської держави, зв'язані надії на відновлення історичної справедливості, на нову інтеграцію, базовану на єдності Святої Русі [2, с. 3]. Виправдовуючи воєнну агресію РФ проти України, патріарх Кирил та його оточення у своїх виступах і промовах підкреслюють тезу про «єдинокровність українського та російського народів», росіян як «розділену націю», «миротворчість» російських окупаційних військ в Україні, «міжусобний конфлікт» та «братовбивчу війну» на українській землі, відповідальність за яку несе «київська хунта».

Список використаної літератури

1. Безбородов М. Международная деятельность Русской православной церкви: внешнеполитические позиции и сотрудничество с государством / М. Безбородов // Социум и власть. – 2010. – № 3 (27). – С. 84–90.

2. Гарань А. «Русский мир» и будущее Украинской православной церкви / А. Гарань, С. Здиорук // Аналитическая записка. – № 234. – ПОНАРС Евразия. – Сентябрь 2012. – 7 с.

3. Доклад председателя Отдела внешних церковных связей Московского Патриархата митрополита Смоленского и Калининградского Кирилла Архиерейскому Собору Русской

Православной Церкви (3-8 октября 2004 года). О внешней церковной деятельности [Електронный ресурс]. – Режим доступа : https://mospat.ru/archive/7765.html.

4. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця XX – початку XXI століття / В. Єленський. – Львів : Видавництво Українського католицького університету 2013. – 504 с.

5. Отдел внешних церковных связей Московского Патриархата. Историческая справка [Електронный ресурс]. – Режим доступа : https://mospat.ru/church-and-time/764.

6. Рябых Ю. Внешнеполитические ориентиры Русской православной церкви (1991–2000) / Ю. Рябых // Pro et Contra. – Т. 6. – 2001. – № 4. – С.118–135.

7. Тригуб О. П. Руська православна церква у міжнародних відносинах сучасності / О. П. Тригуб // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. – 2012. – Т. 178, Вип. 166. – С. 96–99.

Podsiadlo, L.
University of Opole
Opole (RP)

UKRAINE'S FOREIGN POLICY DURING THE PRESIDENCY OF W. JUSHCHENKO AND W. JANUKOWYCH

Ukraine's European aspirations have been consistently at the forefront of its foreign policy agenda. Despite frequent changes of government and a polarization of views, the goal of joining the EU has become a mantra for all of Ukraine's principal political leaders. Yet, seventeen years after the signing of the Partnership and Cooperation Agreement with the EU in 1994, Ukraine remains no closer to achieving this objective than it was at the onset of its independence. Its progress in establishing a free trade zone with the EU did not make the Europeans less adamant in avoiding any formal mention of Ukraine's possible future membership. Even the signing of the EU–Ukraine Association Agreement does not make much of an impression as Russia's annexation of Crimea and the war in eastern Ukraine suspended and sometimes defers further, closer Ukraine–EU integration.

The constitutional amendments adopted in December 2004, as a compromise to resolve the Orange Revolution standoff, gave the parliament the power to select most of the government. The newly-elected

president, Viktor Yushchenko, remained in charge of the country's foreign policy and could appoint foreign and defense ministers. This helped him to end the multi-vector policies and to set Ukraine on a clear pro-Western course. However, for most of his term, Yushchenko had little control over the rest of the Cabinet. He also lost many informal levers of influence that helped his predecessor to promote the cooperation within the ruling elite. As a result, Yushchenko's presidency was marked by a continuous confrontation between the Cabinet of Ministers and the Presidential Administration, with multiple veto players blocking the decisionmaking within the executive. In the end, the dysfunctional government derailed all hopes for Ukraine's quick accession to NATO and the EU.

While the poor governance under Yushchenko prevented Ukraine's progress in relations with the West, his strongly pro-Western stance produced a major rift in its relations with Moscow. Yushchenko's presidency was marked by two 'gas wars' with Russia, over the terms of gas supplies to Ukraine, which also seriously endangered the European energy security. There were also numerous rhetorical exchanges between Kiev and Moscow ranging from the politics of historical memory to the rights of the Russian ethnic minority in Ukraine. The relationship froze after Yushchenko supported the President of Georgia, Mikhail Saakashvili, during the Russian-Georgian military conflict in August 2008. With Yushchenko's popularity hovering around the 5 % mark, it was clear that he was on the way out.

Meanwhile, the front-runner in the presidential race and ex-Prime Minister Yanukovych stressed the need to restore relations with Russia as his primary objective. He also indicated that finalizing the AA with the EU would be another foreign policy priority for his presidency.

The first few months of Yanukovych's presidency were marked by several major foreign policy decisions. The new President scrapped Ukraine's decade-long policy of integration with NATO and extended the lease for the Russian Black Sea Fleet base in Crimea. At the same time, Ukraine accelerated its negotiations on the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) with the EU, adopted a series of vital laws needed to finalize the AA and made a major concession to the US, promising to give up all of its stockpiles of weapons-grade uranium inherited from the Soviet Union. These early trends indicated Yanukovych's intention to return to the Kuchma-style balancing on the world arena. However, by quickly reversing most of Yushchenko's democratic gains and by cracking down on the opposition, Yanukovych

narrowed his foreign policy options and rendered himself more susceptible to pressure from both the West and Russia.

Ukraine followed the so-called non-bloc policy of staying outside of any military alliance throughout the 1990s. Although an aberration in term of international law, this policy was intended to calm Russia's concerns about Kiev's closer cooperation with NATO. It differed from the permanent neutrality status insofar that Ukraine still considered the possibility of joining a military alliance in the future. It was also different from a non-aligned status since Ukraine declared its goal to become a member of the EU. This policy was characterized as «strategic balancing» and stressed that the cooperation with NATO should not be scaled down among Ukraine's priorities.

The criminal case against the opposition leader Tymoshenko generated a much greater negative uproar in all major Western capitals and, eventually, eroded most of the good faith in Ukraine's relations with the EU and the US that existed earlier during Yanukovych's presidency.

Two years into the presidency of Victor Yanukovych, Kyiv's foreign policy finds itself in difficult straits. The collapse of the Yanukovych regime improved prospects for a closer relationship with the EU. But it also caused huge losses to the Ukrainian state: an empty treasury, looted and destroyed army, a significant deterioration of relations with Russia and the subsequent annexation of the Crimea, the military conflict in eastern Ukraine with its further consequences.

Over the last ten years, Ukraine's foreign policy has been held hostage to the authoritarian proclivities or dysfunctional governing styles of its political leaders. Yanukovych declared the integration into the EU his major goal, but in reality they prioritized the need to consolidate his power domestically, even at the expense of tarnishing his democratic credentials and of undermining his relations with the West. He also tried to use the West as a counterbalance against excessive Russian influence – a strategy that backfired in their relations with both sides. On the other hand, Yushchenko's strong commitment to the Euro- Atlantic integration did not match with his capacity to deliver on the needed reforms. His personal animosities and political vulnerabilities often got into the way of effective governance.

As a result, Ukraine has suffered from a perennial credibility problem that weakened its international standing and made it more vulnerable to outside pressure and interference. It also disoriented the Ukrainian public.

So now, the Ukrainian government's main foreign policy priorities are to secure international support for Ukraine's sovereignty and territorial

integrity, including non-recognition of Russia's annexation of Crimea, as well as international assistance to ameliorate the country's dire economic situation.

Literature

1. Henry Hale. «Regime Cycles: Democracy, Autocracy and Revolution in Post-Soviet Eurasia», World Politics, vol. 58, No. 1, October 2005, pp. 133 – 165.

2. M. Pogrebynskyi, Ye. Bolshov. «Vektory Integratsii», Dzerkalo Tyzhnia, No. 46, December 16, 2011.

3. Kostiantyn Gryshchenko. «Poza mezhamy shahivnytsi: pragmatychnyi poriadok dennyi ukrainskoi zovnishnioi polityky», Dzerkalo Tyzhnia, No. 27, July 17, 2010.

4. Steven Pifer. «Ukraine's Foreign Policy: Losing its Balance», May 2012 : http://www.brookings.edu/research/papers/2012/06/11-ukraine-foreign-policy-pifer.

5. Serhiy Kudelia. «The Constitutional Change and the Breakdown of Elite Cooperation in Ukraine after 2004», Paper presented at the annual convention of the Association for the Study of Nationalities, April 2010 : <http://gwu.academia.edu/SerhiyKudelia/Papers/167038/THE_CONSTITUTIONAL_CHANGE_AND_THE_BREAKDOWN_OF_ELITE_COOPERATION_IN_UKRAINE_AFTER_2004>.

6. Yaroslav Kovalchuk. «James Sherr: If Ukraine sees its future in the EU, it should change the relations between the capital and the government», Day, April 21, 2011: <http://www.day.kiev.ua/208816> (last accessed: December 12,2011).

Поліщук К. В.
канд. політ. наук
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ПРЕВЕНТИВНО-КОНСОЛІДАЦІЙНИЙ КОНТИНУУМ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

1. В умовах актуального зростання конфліктогенності у світі, виникнення та загострення нових, як і «розмороження» та ескалації існуючих міжнародних конфліктів, їх «гібридизації» у контексті збільшення ролі інформаційних чинників постає необхідність

парадигмальної зміни класичних традиційних підходів до опрацювання кризових ситуацій – від реактивного пост-конфліктного реагування, а на практиці радше констатації післякризових реалій та мінімізації збитків від фактів, що уже мали місце, до превентивного попередження кризових явищ, їхнього раннього викорінення ще у зародку проблеми, а у випадку конфліктів, що відбулись, – консолідації мирних процесів для запобігання їх повторній ескалації.

2. Наведене вище усвідомлення набуває поширення у дослідженнях миру та у програмних документах міжнародних організацій після закінчення «холодної війни», особливо з огляду на провали «кризового менеджменту» в екс-Югославії, Сомалі чи Руанді у першій половині 1990-х років; так у своїй доповіді «Порядок денний для миру» 1992 року колишній генеральний секретар ООН Бутрос Бутрос Галі (1992–1997) вжив у цьому контексті чотири ключові елементи: превентивну дипломатію (preventive diplomacy), вироблення миру / миротворчість (peacemaking), підтримку миру (peace keeping), і, вперше, пост-конфліктну консолідацію миру / миробудівництво (post-conflict peace-building).

3. Такі раціональні інтереси міжнародних акторів як заощадження на дорогих війнах, подальших гуманітарних заходах, запобігання непрямим колатеральним наслідкам таких конфліктів як дестабілізації усього регіону, транснаціональній (організованій) злочинності, стихійній неконтрольованій міграції, продовольчим та екологічним кризам, а також нова кооперaційна атмосфера на міжнародній арені після закінчення «холодної війни» і спроби ревальвації ООН як ексклюзивного інституту мультилатерального опрацювання міжнародних конфліктів викликали з одного боку ейфорію у наукових та політичних колах у зв'язку з появою нової «превентивної культури» (К. Аннан) та «єдино правильної безпекової політики у XXI столітті» (Е. Чемпель), з іншого – зміщення глобального наукового дискурсу з концепції «негативного миру» (відсутності війни) на користь «позитивного миру» – відновлення чи побудову сталих суспільних структур, які унеможливлюють застосування насильства.

4. У рамках цього дискурсу поняття «превентивності», як цього зрештою і вимагають сучасні гібридні форми протистоянь, не обмежується лише лінійним (фазовим) опрацюванням конфліктів у певній його фазі, а передбачає комплексний цілісний континуальний підхід до превентивної роботи у відповідності до конкретних викликів: запобігання виникненню збройних конфліктів взагалі, запобігання горизонтальній чи вертикальній ескалації існуючих

конфліктів та запобігання повторній ескалації уже завершених збройних конфліктів, що цілком можна також розглядати як пост-конфліктну консолідацію миру.

5. Вочевидь, для розробки продуманих превентивних та консолідаційних стратегій, подолання розриву між причинно-наслідковими зв'язками слід ґрунтовно вивчити коріння, ґенезу, живильну основу, політичний та соціально-економічний контекст відповідного конфлікту, де корисною видається наступна категоризація причинних факторів: структурні чинники для з'ясування глибоких коренів і живильного підґрунтя конфлікту, процесуальні чинники – рамкові умови та мотиви, що підштовхують суб'єктів до ескалації протистояння та врешті пускові чинники, які безпосередньо запускають силовий сценарій.

6. Така категоризація передбачає два основні стратегічні напрямки превентивних дій: структурно-орієнтовану превенцію з акцентом на усунення причинних живильних конфліктогенних елементів (структурних чинників) у відповідних відносинах та провесно-орієнтовану превенцію з акцентом на миротворчий вплив на поведінку готових до застосування насильства акторів та повернення ескалаційних процесів у мирне русло.

7. Втім, теоретичні напрацювання у цьому напрямку зіштовхнулись на практиці з проблемами реалізації, суть яких зводиться до існування прогалини між *здійсненим* раннім попередженням проблеми і *нездійсненням* превентивних дій збоку політичних суб'єктів прийняття рішень. Причиною цього може бути як брак ефективної комунікації між відповідними відомствами, так і відсутність політичної волі до превентивних дій з огляду на відсутність (електорального) резонансу щодо подій, які ще не мали місце. У цьому контексті важливий не лише внутрішній тиск збоку громадянського суспільства, але й вдосконалення методології, систематизації дієвих критерії, а також створення ефективних політичних механізмів для успішної превентивно-консолідаційної діяльності.

8. Що стосується пост-конфліктної консолідації миру, тут важливим є комплексне врахування усіх структурних елементів, які сприятимуть зміцненню миру та консолідації суспільства на безконфліктній основі, а саме *політико-безпекових* – демілітаризація, демобілізація та реінтеграція комбатантів, конверсія та переосмислення військово-цивільних відносин у суспільстві; *політичних* – відновлення функціонуючої державності, адміністративних, правових, соціальних інституцій; економічних –

відновлення інфраструктури та переорієнтація мілітаризованої «мародерської» економіки війни на економіку добробуту і соціальної справедливості; *соціальних та соціально-правових* – реабілітація та реінтеграція комбатантів і жертв війни, відновлення соціальних мереж і довіри всередині суспільства, репатріація біженців, притягнення до відповідальності за воєнні злочини, злочини проти людяності та інших.

9. Втім, як показує практика сьогодення, міжнародне співтовариство ще далеке від формування єдиного ефективного превентивно-консолідаційного підходу до опрацювання міжнародних конфліктів. Такі перешкоди, як непевність у політичних дивідендах майбутнього, тоді як витрати на превенцію треба нести вже сьогодні; відсутність публічного резонансу, а відтак мотиваційного рушія для політичних кіл; дискредитація гуманітарної інтервенції у міжнародних відносинах як приводу для втручання у внутрішні справи держав, а також брак дієвого міжнародного співробітництва держав та міжнародних організацій у цій сфері повертає глобальну спільноту до реактивної боротьби з наслідками, а не з причинами криз і таким чином віддаляє її від не лишень менш затратної у плані людських та фінансових ресурсів, але й більш конструктивної сталої превентивно-консолідаційної моделі врегулювання міжнародних конфліктів.

Роговик О. Д.
Львівський національний університет ім. І. Франка
м. Львів

«УКРАЇНСЬКА КРИЗА» ТА МІЖНАРОДНЕ ГЕОПОЛІТИЧНЕ ПРОТИБОРСТВО НАВКОЛО УКРАЇНИ У 2013–2015 РР.

«Українська криза» в теорії та практиці сучасних міжнародних відносин уже набула статусу особливого феномену. Її виникнення, розвиток і подальші перспективи, а також місце в глобальних трансформаційних змінах міжнародних відносин стають предметом міжнародних політологічних досліджень. Її важливість перш за все пояснюється тим, що вона зачіпає та впливає на зміни в рамках трансформації сучасного міжнародного порядку та світового балансу сил.

«Українська криза» як фактор глобальної кризи світової політичної, економічної систем не може залишитись поза увагою жодного з регіонів світу. «Українська криза» стає предметним полем

для геополітичного протиборства глобальних гравців щодо зміни порядків денних у сферах міжнародних відносин у різних регіонах світу, до прикладу, на Близькому Сході[1], у Південно-Східній Азії[2], у Скандинавії[3], на Африканському континенті[4], у Південній Америці.[5]

М. Сунгуровський констатує, що українсько-російськкий конфлікт спровокував початок перегляду світового порядку та глобального балансу сил. На одному полюсі та на чолі цього процесу опинилися США в союзі з ЄС; на іншому– Росія в оточенні держав з подібними авторитарними режимами.

Дуже показовим для розуміння співвідношення та ідентифікації «геополітичних світів» стало голосування щодо Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 68/262 від 27 березня 2014 р. щодо територіальної цілісності України.

З голосування на ГА ООН можна зробити висновок, що основу «західного геополітичного блоку» складають США, держави-члени ЄС та їх політичні союзники. Групу держав, що прямо не підтримують територіальну цілісність України, переважно складають держави-політичні союзники Китаю та провідних латиноамериканських держав. У цьому сенсі прослідковується конкуренція великих геополітичних просторів США-ЄС та держав БРІКС.

За невеликий проміжок часу Україна пережила найбільші масштабні зміни національних та міжнародних відносин з іноземними державами та міжнародними організаціями. Ці зміни були спричинені

---

[1] Див.: Роговик О. Близький та Середній Схід та «українська криза» 2013–2015 рр.: особливості та тенденції / О. Роговик, М. Дьомочко // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/near-and-middle-east-and-ukrainian-crisis/.

[2] Див.: Роговик О. Південно-Східна Азія та «українська криза» 2013–2015 рр. / О. Роговик, М. Дьомочко // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/southeast-asia-and-ukrainian-crisis-2013-2015/.

[3] Див.: Роговик О. Держави Скандинавії та «українська криза» 2013–2015 рр.: безпековий аспект / О. Роговик // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/skandinavian-states-about-ukrainian-crisis/.

[4] Див.: Роговик О. Позиції держав Африки щодо «української кризи» 2013–2014 рр.: особливості та тенденції / О. Роговик, М. Дьомочко // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/attitude-of-africa-concerning-ukraine-crisis/.

[5] Див.: Роговик О. Позиції держав Південної Америки щодо «української кризи» 2013-2015 рр.: особливості та тенденції / О. Роговик, М. Дьомочко // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/attitude-of-south-america-concerning-ukraine-crisis/.

загальнонаціональною революцією, незаконною анексією та окупацією АР Крим та внаслідок сепаратистських дій та агресії Російської Федерації на сході України.

Результатом внутрішньої політики та особливостей міжнародних відносин України стало те, що вона не використала свій блискучий геополітичний та геостратегічний потенціал. У зв'язку з цим у 2013–2015 рр. наша держава не має повноцінної можливості реалізовувати свій геополітичний проект. На сучасному етапі Україна змушена відігравати роль суб'єкту світової політики з значною залежністю від інших міжнародних акторів і боротись за територіальну цілісність в умовах власної частково залежної міжнародної суб'єктності. Україна виявилась вразливою до впливу на неї дій глобальних акторів (США, Росії, ЄС та Китаю).

О. Горбач зазначає, що зміна міжнародного статусу України як незалежної держави та згодом, як європейської держави, має виключно важливе значення для забезпечення миру в Європі. З цього погляду сучасна велика міжнародна політика у євразійському просторі так чи інакше змушена враховувати «український фактор» і, насамперед, як фактор «урівноваження» протистоянь між Заходом та Сходом. Такий стан речей спричиняє різноманіття векторності зовнішньополітичних взаємодій, навколо яких складаються парадигми зовнішньополітичного мислення.[1]

Ми маємо можливість спостерігати велике геополітичне протиборство яке колишній міністр закордонних справ Швеції К. Більдт описав як «війну між Євразією та Європою», що призвела до зміни міжнародної позиції України. Україна опинилась у так званій міжсистемній периферії, або зоні геополітичної турбуленції, коли вона є важливим фактором для побудови як Європейського, так і Євразійського геополітичного простору. Побудова відповідних геополітичних просторів «Заходу» та «Сходу» є відображенням глобальної конкуренції.

Варто погодитись з тим, що Україна стає важливою складовою у формуванні регіонального геополітичного простору. Росія прагне формування Євразійського силового поля, створення нових геополітичних осей для протидії геополітичним амбіціям західного

---

[1] Див.: Роговик О. Міжнародні аспекти геополітичного протиборства навколо України у 2013–2014 рр. (частина 1) / О. Роговик // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/mizhnarodni-aspekti-geopolitichnogo-p/.

світу та геополітичної декомпозиції України. Поруч з цим економічні, геополітичні, безпекові та культурно-цивілізаційні інтереси в Україні переслідують і ЄС, США та Китай. Переплетення інтересів створює можливість геополітичних та геоекономічних компромісів щодо України (щодо включення України до геополітичних проектів; територіального розподілу чи специфічного визначення статусу територій України).[1]

«Українська криза» перетворилася на ключовий об'єкт інтересу головних гравців на міжнародній арені, оскільки результати й наслідки конфлікту безпосередньо впливають на формування сучасного міжнародного порядку. Очевидно й те, що нинішня боротьба за сфери впливу в рамках постійно мінливого міжнародного порядку також передбачає суперництво всіх великих держав далеко за межами України – у точках зіткнення зовнішньополітичних стратегій найвпливовіших учасників міжнародних відносин в Україні.[2]

Список використаної літератури

1. Статті // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2014–2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/category/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96/.

Сакаль Я. В.
Дипломатична академія України при
Міністерстві закордонних справ України
м. Київ

ТИХООКЕАНСЬКИЙ АЛЬЯНС ЯК ПОТЕНЦІЙНИЙ СОЮЗНИК УКРАЇНИ?

З погляду зміцнення безпеки України непересічне значення мала Резолюція Генеральної асамблеї ООН від 27 березня 2014 р. про

[1] Див.: Роговик О. Міжнародні аспекти геополітичного протиборства навколо України у 2013–2014 рр. (частина 2) / О. Роговик // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/mizhnarodni-aspekti-geopolitichno-go-p.

[2] Див.: Роговик О. «Українська криза» 2013–2015 рр. та основи сучасного міжнародного порядку (частина 1) / Роговик О., Набі Е. // Інформаційно-аналітичний центр факультету міжнародних відносин, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order/.

підтримку суверенітету, політичної незалежності, єдності та територіальної цілісності України у її міжнародно-визнаних кордонах. Серед латиноамериканських країн цю Резолюцію одностайно підтримали всі країни-учасниці інтеграційного об'єднання Тихоокеанський альянс (Мексика, Перу, Колумбія та Чилі), тоді як країни МЕРКОСУР (Бразилія, Аргентина, Уругвай та Парагвай) утримались при голосуванні, а такі впливові країни Боліваріанського альянсу для народів нашої Америки (АЛБА) як Венесуела, Болівія, Куба та Нікарагуа взагалі проголосували проти. Результати голосування можна інтерпретувати в такий спосіб, що Україна в особі Тихоокеанського альянсу (ТА) має потенційного союзника в Латинській Америці. Варто також відзначити, що, на відміну від лівоцентристських режимів країн МЕРКОСУР та лівих режимів країн АЛБА, економічна політика країн ТА має неоліберальну спрямованість і багато в чому збігається з курсом реформ в Україні. Тож нам варто уважніше придивитись до цього об'єднання.

Варто зауважити, що за умови недостатності ґрунтовних досліджень, присвячених розвитку інтеграційних процесів у Західній півкулі кінця XX–XXI ст., джерелами для вивчення новітньої історії регіональної інтеграції у Латинській Америці можуть слугувати матеріали офіційних сайтів, зокрема, сайту Тихоокеанського альянсу, що містять відомості про причини та передумови заснування, визначені цілі функціонування, оцінки та статистичні дані стосовно діяльності Альянсу після його утворення в 2011 р. Окремі відомості, що відображають позицію лідерів латиноамериканських країн щодо заснування союзу представленні у прес-релізах Тихоокеанського альянсу.

Ідеї щодо створення інтеграційних об'єднань для захисту інтересів країн Латинської Америки походять ще з першої половини XX ст. Специфіка інтеграційних процесів регіону обумовлена насамперед такими факторами, як необхідність подолання економічної залежності від розвинених країн та сировинного (монокультурного) характеру традиційних економік, їх диверсифікації. Низка інтеграційних об'єднань виникла ще в XX ст. На початку XXI ст. в регіоні з'явилися чотири нові об'єднання: Боліваріанський альянс для народів нашої Америки (2004), Союз південноамериканських націй (2008), Співтовариство держав Латинської Америки і Карибського басейну (2010) та Тихоокеанський альянс (2011).

На думку ініціаторів його створення, Тихоокеанський альянс планувався як відкритий, різноплановий, всеохоплюючий та

прагматичний механізм інтеграції, що орієнтований на досягнення конкретних цілей, а також такий, який представлятиме собою стратегічну платформу для розвитку, орієнтовану на ті сфери, які впливають на стійке економічне зростання своїх членів. Крім того, члени Тихоокеанського альянсу, завдяки новим механізмам взаємодії, матимуть змогу ефективно виробляти спільну позицію з основних глобальних та регіональних проблем.

Заслуговують на увагу думки щодо цього об'єднання лідерів держав-засновників альянсу, які були висловлені у період 2011–2014 рр. Президент Мексики Е. Пенья Ньєто зазначив, що 4 країни-учасниці Тихоокеанського альянсу, керуються однаковими принципами у провадженні політики макроекономічної стабільності. Його колумбійський колега Х. М. Сантос відмітив, що немає ніякої конкуренції між Тихоокеанського альянсу та іншими механізмами торгівлі, підкресливши, що 4 країни регіону мають найвищий показник економічного зростання у порівнянні з рештою країн Латинської Америки. Водночас президент Чилі М. Бачелет, наголосила на необхідність співпраці Тихоокеанського альянсу з іншими глобальними механізмами, зокрема, з об'єднаннями в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а також підкреслила бажання працювати з іншими інтеграційними регіональними об'єднаннями, зокрема, МЕРКОСУР. На думку президента Перу О.Умали, Альянс готовий пристосовуватися до сучасності, його головною характеристикою стануть прагматизм і бажання його членів вирішувати нагальні питання міжнародної економічної ситуації.

Цілі і завдання, визначені країнами-засновницями, отримали своє втілення вже на початковому етапі функціонування Тихоокеанського альянсу. Так, важливу роль у формуванні зовнішньої політики об'єднання у 2011 – 2014 рр. відігравала геополітична складова, оскільки ключовою метою Альянсу було визначено посилення позицій на ринках країн Азійсько-Тихоокеанського регіону в цілому та Китаю зокрема. У глобальному плані у зазначений період ТА орієнтувався на співпрацю з США, Австралією і Новою Зеландією та працював на підвищення ролі латиноамериканських країн в Азійсько-Тихоокеанському економічному співробітництві, а також Трансатлантичній зоні вільної торгівлі.

Таким чином, Тихоокеанський альянс заявив про себе як про потужного гравця сучасних інтеграційних процесів у світі. Він постає вдалим прикладом створення регіональної зони вільної торгівлі,

модель якої наразі доводить свою життєздатність та користь для кожного члена організації.

Цілком очевидно, що для України було б надзвичайно вигідним налагодити тісну співпрацю з цим об'єднанням, зберігаючи при цьому усталені зв'язки і з іншими країнами регіону.

Сальников В. И.
канд. истор. наук, доцент
Воронежский государственный университет,
г. Воронеж

УКРАИНА В ПОИСКАХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОГО ВЫБОРА: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Особенностью Украины как геополитического субъекта является ее пограничное расположение между Лесом и Степью, Западом и Востоком, что обусловило, как сложности её геополитического самоопределения, так и то, что жившим на ее территории людям часто приходилось вести войны. Это было на протяжении всех эпох – Премодерна, Модерна и, как мы наблюдаем воочию, в эпоху Постмодерна, современниками которой мы являемся.

Данная особенность восходит еще ко временам Древней Руси, которая была втянута в орбиты политического и культурного влияния Византии, Рима и Хазарии, а ее правители имели варяжское происхождение. Ей приходилось много воевать, как с «пиратами Степи» (печенегами, половцами и др.), так и с западными соседями (ляхами, венграми и др.). После татаро-монгольского нашествия древнерусским княжествам пришлось либо признать вассальную зависимость от Золотой Орды, либо войти в состав Великого Княжества Литовского и Королевства Польского, объединившихся затем в Речь Посполитую, что во многом положило начало разделению единой древнерусской народности и становлению русского, украинского и белорусского народов. И если русский народ, политическому объединению которого активно помогали московские правители, сделавшие свой геополитический выбор в пользу Евразии и Православия, со временем стал становым хребтом нового «срединного государства» Евразии, то геополитическая судьба украинского народа была более сложной и противоречивой. С одной стороны, «южные русичи» противостояли полонизации и экспансии католицизма, объединяясь в братства, поднимая восстания, или уходя

на Сечь, где на освоенных после распада Золотой Орды землях Дикого поля была создана казацкая республика, ставшая зародышем собственно украинской государственности. С другой стороны, приходилось как-то реагировать на вызовы со стороны крепнущего Московского государства, росту которого пытался помешать Запад.

В этом геополитическом противостоянии России и Запада эпохи Премодерна Южная и Юго-Западная Русь, как и Сечь, еще помня о своих общерусских корнях, в основной своей массе поддержали Русское Царство, со временем трансформировавшее в Российскую империю и частично вошли в его состав. Однако уже в эпоху Модерна, когда родились идея нации и национализм в современном смысле этого слова, среди культурных элит Галиции и Малороссии родилась идея Руси-Украины, с одной стороны объединяющая украинцев, проживающих на территории империй Габсбургов и Романовых, а с другой стороны, противопоставляющая украинцев, как потомков Киевской и Галицкой Руси, «московитам». «Украинский проект» получил поддержку со стороны Австрии и Германии, видящих в нем противовес пророссийскому панславизму, и воплотился в жизнь при создании независимого украинского государства в 1917–1918 гг. Однако в силу противоречий, как внутреннего, так и внешнего характера, независимое украинское государство, попытавшееся объединить земли Малороссии, Новороссии и Галичины, просуществовало лишь до 1921 г. Сказались и геополитическое противостояние стран Антанты и Четвертного Союза, расколовшее европейски ориентированные украинские элиты, и недостаточная поддержка со стороны народных масс идей украинизации, и управленческая беспомощность новых украинских властей, а также успехи Красной Армии и польских войск, оккупировавших Украину… Если на оккупированной поляками Западной Украине украинцы подвергались значительной дискриминации, чем воспользовалась нацистская Германия, задумавшая «поход на Восток» и поддержавшая украинское националистическое подполье, то в бурно развивающейся Советской Украине активно проводилась политика украинизации. Победа СССР во II мировой войны присоединила территории, где проживали украинцы, к УССР. А после распада СССР Украина вновь получила независимость и опять оказалась перед выбором вектора геополитического развития...

Часть ее элиты, ощущая себя частью Русского мира, выступила за геополитический союз с Россией и за интеграцию в Таможенный

Союз. Другая ее часть – сторонники многовекторности и внеблокового статуса – ожидали выгод от умелого лавирования в рамках треугольника РФ–ЕС–США…Третьи видели будущее Украины в рамках евроатлантического проекта – как члена ЕС и НАТО…Но события Евромайдана, приведшие к свержению президента В. Януковича и к установлению прозападного русофобского режима, могут стать рубежным поворотом украинского геополитического выбора – отказом от многовекторности и ощущения себя частью Русского мира ради того, чтобы стать неотъемлемой частью Запада…

Что касается геополитических процессов эпохи Постмодерна, то кроме глобализации для них характерны нелинейность, сингулярность, эмерджентность, социальная энтропия политических пространств, катастрофичность последствий «малых возмущений» на динамику социально-политических систем, применение хаосо-сетевых, психологических и политических технологий, в том числе и в целях дестабилизации. И совсем необязательно, что они ведут к прогрессу – «демократизация» ряда государств, образовавшихся на территории бывшей Югославии, Ближнего и Среднего Востока, Центральной Азии, зачастую способствует их деградации… Да и где гарантия, что Украина, став орудием Запада в его противостоянии с Россией, заживет по евростандартам? Скорее, наоборот, тот хаос, порожденный Евромайданом, что нынче царит в Украине, из управляемого может превратиться в неуправляемый, и она вновь может вернуться ко временам Руины со всеми вытекающими последствиями…Поэтому Украине не стоит спешить с евроатлантизацией, а серьезно обдумать последствия этого шага.

Сидорук Т. В.
доктор політ. наук,
Національний університет «Острозька академія»,
м. Острог

РЕАКЦІЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ЄВРОПИ НА РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ В УКРАЇНІ: СПРИЙНЯТТЯ І ОЦІНКИ ОКРЕМИХ КРАЇН

«Революція гідності» в Україні та російсько-українська війна, на жаль, не спричинили формування широкого консенсусу в об'єднаній Європі щодо подій та результатів цих процесів. З цього приводу американський реаліст Р. Каган зауважує, що «навіть європейці XXI століття, попри всі переваги їхнього союзу, нездатні об'єднатися

проти хижака у своєму оточенні і, як і в минулому, ладні віддати на поталу найслабшого, щоб урятувати власні (фінансові) шкури» [1]. На нашу думку, такий вердикт перебільшений і, можливо, передчасний. Адже хоча мають місце сумніви і деякі країни ЄС не схвалюють, приміром, посилення економічних санкцій та інших обмежувальних заходів щодо Росії, але суть у кінцевому результаті: досі жодна країн-член не наважилася прямо ветувати спільні дії чи позиції ЄС із цих питань. Країни ЄС дотримуються єдиної позиції щодо несприйняття російських дій в Україні, і запровадження санкцій проти Росії консенсусом усіх 28 країн-членів вважається значущим здобутком. Разом із тим, варто погодитись із думкою Дж. Шерра, що політика Росії щодо України значною мірою обумовлювалася впевненістю, що брак ресурсів і основні національні інтереси провідних європейських держав переважать і дозволять Росії реалізувати свої інтереси на пострадянському просторі. Але, як констатує експерт, уявлення Кремля виявилися хибними [5, с. 89].

Досягнення консенсусу між 28 державами-членами ЄС – складний процес. При обговоренні питання про продовження санкцій проти Росії, не кажучи вже про запровадження нових обмежувальних заходів, зберігаються серйозні розходження і тривають дискусії з цього приводу. Серед країн ЄС, з одного боку, є «яструби», які закликають жорстко протистояти Росії, посилюючи економічні санкції і надаючи активнішу підтримку Україні. Дехто навіть припускає постачання до України зброї для захисту. Від початку таку жорстку лінію обрали Польща, держави Балтії, може, трохи меншою мірою Румунія [3]. Для кожної з них існують свої внутрішні мотиви, пов’язані, передусім, з недавньою історією. До цієї групи також тяжіють Велика Британія та скандинавські країни. Попри те, що позиція Польщі та балтійських країн (які давно вказували на загрозу з боку Росії) тривалий час була позицією меншості і їх називали панікерами [2, с. 100; 6, с. 35], по мірі наростання агресивної поведінки Росії і посилення інтенсивності бойових дій на Сході України вона поступово стала позицією більшості. Найбільшу роль у цьому процесі відіграла Німеччина, чия канцлерка Ангела Меркель доклала чимало зусиль для погодження в інституціях ЄС спільних позицій щодо дій Росії в Україні, а санкції проти неї розглядає як «необхідні та неминучі» [4, с. 26]. Чітка і недвозначна позиція А. Меркель найбільш артикульовано була висловлена в листопаді 2014 р. після брисбенського саміту G20: «Не можна дозволити перемогти старим уявленням про сфери впливу разом з нехтуванням

міжнародним правом. [Ми будемо протидіяти такій політиці], як би довго це не тривало, як би складно це не було і скільки б невдач це не принесло». [Цит за: 5, с. 89]. Як стверджує Дж. Шерр, з її рішучим, методичним і послідовним підходом, Ангела Меркель протягом минулого року була втіленням західної твердості й солідарності [5, с. 89].

Разом з тим деякі країни ЄС зайняли неоднозначну позицію щодо України і Росії в умовах нинішньої війни. Їх умовно називають «Russia's understanders» («ті, які розуміють Росію»). Франція, південні держави-члени Союзу (Італія, Іспанія, Португалія, Греція, країни Південно-Східної Європи) не квапляться конфронтувати з Росією через Україну. Не виключено, що деякі країни ЄС у подальшому можуть накласти вето на нові санкції проти Росії або заблокувати їх продовження. Такі наміри неодноразово висловлювалися в урядових колах Італії, Кіпру, Чехії, Словаччини, Греції та Угорщини [4, с. 26]. Окремі застереження в різні часи висували представники владних структур Австрії та Франції. Дивує позиція деяких країн Центрально-Східної Європи, які зайняли доволі непевну позицію щодо російсько-українського конфлікту. Це Словаччина, Чехія, Угорщина, Болгарія. Представники цих країн на засіданнях Ради ЄС або відмовчуються з українського питання, або займають невизначені чи не надто проукраїнські позиції. На відміну від Польщі та країн Балтії, вони не хочуть розділити тягаря економічних санкцій. Зрозуміло, що тут важливу роль відіграє фактор їхньої енергетичної та фінансової залежності від Росії. Однак, їх повоєнна історія, залежність від Москви через Організацію варшавського договору і Раду економічної взаємодопомоги мали б щонайменше сприяти більшому розумінню потенційних загроз з боку Кремля. Потрібно враховувати також, що ключовою лінією поведінки РФ на європейському напрямку сьогодні є стимулювання розколу всередині об'єднаної Європи, де помітні вагання і небажання певних країн іти на економічні втрати внаслідок впровадження санкцій проти Росії. Однак більшість цих країн сильно залежать від ЄС у плані економічного благополуччя, крім того їм потрібні Брюссель і Берлін у вирішенні інших питань. Тому вони й погоджуються із загальними принципами політики ЄС щодо несприйняття російських дій в Україні.

Список використаної літератури

1. Каган Р. Супердержави не йдуть на пенсію / Р. Каган [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://krytyka.com/ua/articles/superderzhavy-ne-ydut-na-pensiyu.

2. Мільчарек Д. Європейський Союз та його місце в сучасному світі / Д. Мільчарек. – Львів : «Інформація. Поступ. Перспективи», 2008. – 172 с.

3. Ульріх Шпек: «Позиція меншості в питанні російської агресії стала позицією більшості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tyzhden.ua/Society/128664

4. Шергін С. Україна, США і ЄС: криза дипломатії доби глобалізації / С. Шергін // Зовнішні справи. – 2015. – № 1. – С. 22–27.

5. Шерр Дж. Міркування про нову сварку Сходу і Заходу / Дж. Шерр // Національна безпека і оборона. – 2014. – № 5–6 (148–149). – С. 87–91.

6. Milczarek D. Foreign and Security Policy – a Challenge and a Strategic Choice for the European Union of the 21 Century / D. Milczarek // The Global Challenges / eds. A. Kukliński, K. Pawłowski. – Nowy Sącz, 2005. – P. 35–43.

Сидорчук О. Г.
к. держ. упр., доцент
Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Львів-Брюховичі

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Всі драматичні події останнього часу сприяли згуртуванню і становленню української політичної нації та засвідчили великий потенціал громадянської самоорганізації в українському суспільстві. Неможливість захистити навіть базові потреби і інтереси громадян створюють соціальну напругу та, як наслідок, реальну загрозу керованості внутрішніх процесів в державі та можливостям подолання глибокої системної кризи, в якій опинилась Україна.

В ситуації, що склалася, під загрозою в першу чергу опинилась соціальна безпека українського суспільства – як стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливаючих на них загроз національній безпеці [1, с. 27].

Забезпечення соціальної безпеки українського суспільства (яка розуміється як складова загальнонаціональної безпеки) має стати центральним концептом, біля якого повинна структуруватися діяльність всіх гілок влади на всіх її рівнях, бо саме гарантування як мінімум базового рівня соціальної безпеки є необхідною передумовою реалізації всіх інших реформ, а громадянське суспільство повинно розглядатись саме в якості цінного ресурсу подолання кризи и реалізації реформ.

Проблема полягає в тому, що, по перше, ці інституційні механізми на цей момент є нерозвиненими, і, по-друге, у існуючому вигляді вони не відповідають тій ситуації, в який опинилось українське суспільство, та викликам, які постали перед Україною.

В Україні з урахуванням досвіду громадської самоорганізації останнього року вже об'єктивно склалися достатні передумови для розгортання діяльності із залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки. Зокрема, в Україні наявна доволі велика кількість інститутів громадянського суспільства (об'єднань громадян, волонтерських рухів), до складу яких входять в тому числі і висококваліфіковані спеціалісти в тих чи інших галузях. Росте підтримка діяльності громадського сектору з боку бізнесу та громадян (в першу чергу в контексті захисту територіальної цілісності держави, допомоги вимушеним переселенцям з тимчасово окупованих територій). Також на концептуальному рівні створені необхідні базові нормативно-правові засади розвитку громадянського суспільства.

Але існують і значні перешкоди на шляху розвитку українського громадянського суспільства та залучення його потенціалу до забезпечення соціальної безпеки. Серед найбільш значних серед них дослідники відзначають, зокрема, наступні:

- слабка участь громадських об'єднань у формуванні, прийнятті та контролю за реалізацією державної політики, ухваленні стратегічних та поточних управлінських рішень;
- нерозвинені та недієві форми взаємодії органів державної влади та громадських об'єднань;

- низька активність та ініціативність інститутів громадянського суспільства в організації консультацій з органами державної влади та при їх проведенні;
- недостатній рівень навичок та знань у представників громадянського суспільства при проведенні громадських експертиз;
- необґрунтованість та неналежна якість оформлення пропозицій інститутів громадянського суспільства щодо визначення позицій, потреб, інтересів у переважній більшості управлінських рішень;
- використання органами державної влади інститутів громадянського суспільства для формального представництва лише на етапі проведення консультацій;
- відстоювання інститутами громадянського суспільства вузького кола питань, які обмежуються груповими інтересами, а не суспільно значущими проблемами;
- низька ресурсна (фінансова, організаційна, кадрова, інформаційна, науково-методична, матеріально-технічна) забезпеченість інститутів громадянського суспільства;
- низький рівень фахових знань, дефіцит освіти, навичок і знань сторін щодо здійснення взаємодії державної влади та інститутів громадянського суспільства [2, с. 90–91];
- недосконалі механізми взаємодії громадянського суспільства з політичним середовищем;
- недостатня активність або й відсутність активної роботи громадянського суспільства щодо зменшення розколу між Сходом і Заходом України;
- незначна співпраця громадських організацій між собою.

Ключовим завданням системи державного управління в сфері розвитку громадянського суспільства та залучення його ресурсів до забезпечення соціальної безпеки є координація та всебічна підтримка соціально значущої самоорганізованої діяльності громадян. В загальному вигляді це завдання може бути сформульоване як створення дієвих механізмів інституціоналізації взаємодії громадянського суспільства, влади та бізнесу в сфері забезпечення соціальної безпеки (нормативно-правових, організаційно-управлінських, фінансових, консультативно-методичних та інших – спрямованих на залучення потенціалу громадської самоорганізації та різноманітних інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки).

З метою створення інфраструктури взаємодії громадянського суспільства і держави в сфері забезпечення соціальної безпеки доцільною є реалізація наступних заходів:

1. Створити при Раді національної безпеки та оборони України спеціалізовану постійно діючу робочу групу, за обов'язкової участі представників громадський організацій, волонтерських рухів та інших об'єднань громадян, діяльність яких спрямована на вирішення проблем, що загрожують соціальній безпеці українського суспільства, як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях.

2. Створити за підтримки Ради національної безпеки та оборони України, Кабінету міністрів України та за участі громадських організацій національний інформаційно-комунікативний портал задля розвитку громадянського суспільства і забезпечення його участі у вирішенні питань суспільного розвитку та безпеки.

3. Створити національну мережу регіональних ресурсно-моніторингових центрів як інструменту забезпечення ефективного та скоординованого залучення потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на регіональному та місцевому рівнях.

4. Створити Фонд підтримки громадської самоорганізації в сфері соціальної безпеки. Фонд доцільно створити за участі держави, бізнесу та громадських організацій.

5. Розробити пакет науково-методичних матеріалів щодо підготовки стратегій (програм) забезпечення соціальної безпеки, в тому числі і через залучення потенціалу інститутів громадянського суспільства.

6. Сприяти активізації участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки через організацію та проведення круглих столів, конференцій та інших заходів, спрямованих на залучення їхнього потенціалу до вирішення проблем соціальної безпеки суспільства.

Практична реалізація наведених рекомендацій сприятиме, з одного боку, розвитку громадянського суспільства в Україні, а з іншого – дозволить більш ефективно долати загрози, які виникають в сфері гарантування соціальної безпеки українського суспільства за рахунок залучення ресурсів громадянського сектору українського суспільства.

Список використаної літератури
1. Новікова О. Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення / О. Ф. Новикова. – Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.
2. Соціальний потенціал сталого розвитку: інноваційні механізми формування та використання : монографія / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, Ю. С. Залознова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром.-сті. – Донецьк, 2014. – 478 с.

Сирота Н. М.
Санкт-Петербургский государственый унмверситет
г. Санкт-Петербург

ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ РОССИЕЙ И ЗАПАДОМ В КОНТЕКСТЕ КОНФЛИКТА НА УКРАИНЕ

На протяжении 1990-х гг. – первого десятилетия XXI века в отношениях между Россией и Западом в целом преобладали позитивные тренды. Открывались перспективы создания единого сообщества основных составляющих современной Европы – цивилизационно близких Европейского Союза и России. Наличие параллельных, совпадающих и близких интересов между США и Россией сделало возможной «перезагрузку», охватывавшую главным образом сферу стратегических вооружений.

Вместе с тем в течение ряда лет подспудно складывался комплекс причин и мотиваций, предопределивших нынешнюю конфронтацию между Россией и Западом. В их числе: имперский миссионерский курс США, направленный на восстановление частично утраченных внешнеполитических позиций; давление Соединённых Штатов на Европу с целью «построить» союзников и «вписать» их в свою стратегию; систематическое ограничение Западом сферы влияния России и расширение зоны своих интересов; живучесть стереотипов «холодной войны» в американской политике, в частности, «отбрасывания» в прошлом СССР, а сейчас и России; желание европейцев усилить позиции объединённой Европы, повысить привлекательность «европейского проекта»; разочарование России в её надеждах стать частью Запада и потеря доверия к нему; укоренённость антизападничества и антиамериканизма в сознании части элиты и общества; усиление влияния националистических и неоимперских сил на политику России.

Политический конфликт на Украине, присоединение Крыма и военное противостояние на юго-востоке Украины резко обострили противоречия между Россией и Западом. Сложившаяся ситуация быстро приобрела глобальное измерение и нередко оценивается как «холодный мир», начало новой «холодной войны» или даже пролог к третьей мировой войне.

С учётом экономической слабости России, амбивалентности её политического устройства и незавершённости самоидентификации конфликт между ней и Западом относится к категории ассиметричных. С точки зрения сопоставимости ракетно-ядерных потенциалов сторон конфликт является симметричным.

Конфронтация между РФ и Западом существенно отличается от «холодной войны». Она охватывает гораздо более узкий круг участников. Возрастает роль геополитической и экономической составляюших конфликта при снижении значимости идеологического компонента. Едва ли дело дойдёт до прямого военного противостояния, но не исключены непосредственные столкновения.

Несмотря на усилившиеся взаимное недоверие и рост напряжённости в отношениях между Россией и Западом, действуют долговременные факторы, способные в перспективе снизить интенсивность этого негативного тренда мировой политики. К их числу следует отнести:

1. Заинтересованность влиятельных членов мирового сообщества в прекращении конфликта на Украине при сохранении её территориальной целостности, в «финляндизации» страны.

2. Наличие сфер совпадения интересов и сотрудничества России и США («северный маршрут» в Афганистан, ядерная программа Ирана, реализация договора СНВ-3, освоение космоса и др.).

3. Общемировой характер вызовов, порождаемых негативными аспектами глобализации, - трансграничные потоки террористов, вирусы (биологические и виртуальные), выбросы парниковых газов и др.

4. Осознание угроз, вызываемых нарастающей хаотизацией международной среды и особенно активностью радикального исламизма.

5. Опасения в США, вызываемые геополитическим сближением между Россией и Китаем, непредсказуемостью последствий антироссийских санкций.

6. Жизненная необходимость для России сотрудничества с Западом прежде всего для модернизации её экономики.

Совокупность этих факторов, видимо, предопределит переход сторон конфликта от формулы «противник-партнёр» к более естественной формуле «партнёр-соперник». В перспективе может оказаться востребованной идея построения Союза Европы – единого человеческого и экономического пространства от Ванкувера до Владивостока. Возможна и нормализация и российско-американских отношений на равноправной основе.

Для выхода из конфронтации представляются реалистичными рекомендации таких известных американских внешнеполитических экспертов, как почётный профессор Колумбийского университета Р. Легволд и президент Совета по международным отношениям Р. Хаас. По мнению Р. Легвольда, «…задача первостепенной важности, стоящая перед Москвой и Вашингтоном в настоящий момент, – сделать «новую холодную войну» как можно более быстротечной и неглубокой. И средством достижения этой цели должен стать принцип минимизации ущерба. Минимизация ущерба, нанесённого «новой холодной войной», потребует её сдерживания и постепенного прекращения»[1, p. 82]. Р. Хаас считает, что «…Москве нужно предложить дипломатический выход из создавшегося положения, включая гарантии того, что Украина в ближайшем будущем не станет членом НАТО и не установит исключительные связи с Евросоюзом» [2, с. 31].

Список использованой литературы

1. Legvold R. Managing the Cold War. What Moscow and Washington Can Learn From the Last One // Foreign Affairs. July/August 2014. P. 74–84.

2. Хаас Р. Разваливающийся миропорядок // Россия в глобальной политике. – Т.12, №6, Ноябрь–Декабрь 2014. – С. 22–32.

mgr Jarosław Chadaś
Uniwersytet Rzeszowski
Rzeszow (RP)

CZY POLACY CHCĄ UMIERAĆ ZA UKRAINĘ?

Przedłużający się konflikt zbrojny na Ukrainie stanowi spore wyzwanie dla skostniałego i pacyfistycznie nastawionego społeczeństwa szeroko pojętego Zachodu. Frazy o głębokim zaniepokojeniu, potępieniu i stanowczym sprzeciwie tyle są warte co papier, na ktyrym zostały napisane.

Dzisiaj coraz więcej krajyw zgłasza chęć wysyłania nie tylko pomocy humanitarnej, ale także szeroko pojętej pomocy militarnej. Obecnie to zadanie jest na etapie szkoleń wojskowych oraz dostarczania sprzętu obronnego. Kolejnymi krokami musi być sprzedaż broni oraz angażowanie wojsk zewnętrznych. Właśnie tej ostatniej kwestii będzie dotyczył artykuł.

W Polsce, w roku wyborczym politycy umiejętnie używają sływ odnoszących się do trudnych tematyw, stąd ich poglądy są słabo sprecyzowane. Niemniej jednak każdy z kandydatyw ma swoją własną wizję, co do wysyłania polskich wojsk na Ukrainę. Politycy gływnych stronnictw celowo przeciwstawiają swoje zdania, aby zyskać elektorat. Zupełnie inne zdanie ma społeczeństwo, ktyre żyje w bojowym nastawieniu, lecz sprzeciwia się wysyłaniu polskich żołnierzy. Duże znaczenie odgrywają też «rosyjscy trolle internetowi», ktyrzy manipulują poglądami antagonizując ich w stosunku do Ukraińcyw. Niewątpliwie popyt na wojnę, wiedzę, zaopatrzenie i umiejętności wojskowe wzrysł w ostatnim czasie. Dostrzegalne jest to w mediach, sklepach na nawet na poziomie edukacji szkolnej. Teoretyczne rozważania na pewno nie skończą się przed wyborami. Dlatego w tym momencie badania opinii publicznej są kluczowe dla zrozumienia kwestii zaangażowania Polski w konflikt na Ukrainie. Artykuł będzie zestawieniem faktyw, opinii i sondaży z ryżnych rodzajyw mediyw poruszających tematykę spraw międzynarodowych w ujęciu społecznym.

Цебенко О. О.
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР СЕПАРАТИЗМУ В РЕГІОНІ ГУАМ

Міжнародне безпекове середовище на сьогодні опинилося в стані глибокої кризи, яку оцінюють як наймасштабнішу з часів холодної війни. Експерти та політики заговорили про загрозу Третьої Світової війни, причиною якої можуть стати сепаратистські тенденції у Східній Україні.

На сьогоднішній день регіон ГУАМ можна охарактеризувати політичною та економічною нестабільністю, посиленням загроз, що перешкоджає реалізації інтеграційних проектів та розвиткові міжнародної співпраці.

У зв’язку з російською агресією стосовно України, анексією Криму та подіями у Східній Україні, система європейської та світової безпеки

виявилася неефективною, поставивши під сумнів можливості подальшого сталого розвитку. При цьому Україна опинилася на зламі глобальної системи безпеки, у найгарячішій точці зіткнення інтересів глобальних гравців.

Дії Росії проти України підривають регіональну стабільність в країнах-членах ГУАМ, створивши виклик для Європейської безпеки. Події навколо захоплення Криму, російське вторгнення в Україну, підтверджують агресивну природу російського імперіалізму, яка вже не раз себе виявляла у регіональних процесах – вторгнення у Грузію у 2008 р., участь у Придністровському конфлікті, підтримка сепаратистських режимів у Абхазії та Південній Осетії. На сьогодні владні кола РФ становлять найбільш потужний дестабілізуючий чинник регіональної безпеки.

У світлі цих події та небезпечних процесів у регіоні надзвичайно актуалізується потреба у колективній розробці стратегічних ініціатив в галузі регіональної безпеки, реалізація яких сприятиме встановленню упорядкованої і стабільної моделі відносин між державами регіону на основі довіри і взаємної вигоди.

Серед загроз безпеці регіону найбільш значущою є невирішеність сепаратистських конфліктів та їх деструктивний вплив на реалізацію внутрішньо-регіональних та міжрегіональних проектів.

Сепаратистські тенденція в країнах регіону ГУАМ (Абхазія, Пд. Осетія, Придністров'я, Крим, Донбас, Нагірний Карбах) підривають основи міжнародної системи безпеки, а також роблять наочним неефективність існуючих міжнародних організацій з питань безпеки. Міждержавні конфлікти з проявами сепаратизму стримують розвиток співробітництва в регіоні і становлять значну загрозу регіональній стабільності. Процеси врегулювання регіональних сепаратистських тенденцій на цей час залишаються далекими від завершення. Зусилля міжнародних організацій та ряду впливових держав, спрямовані на подолання конфліктів, виявилися значною мірою малоефективними.

Проблеми регіону ГУАМ значною мірою обумовлені характерною для пострадянського світу конкуренцією різних світоглядних систем цінностей – демократичних, підтриманих Заходом, та авторитарно-репресивних, взятих на озброєння у РФ та низці інших пострадянських країн. З іншого боку, ситуація обтяжена зіткненням у регіоні геополітичних інтересів Заходу та РФ.

У світлі подій, пов'язаних з російською агресією проти України стає наочним системний характер усього комплексу загроз

регіональній безпеці, оскільки їх деструктивну дію підсилює імперська політика російської влади. РФ фактично підтримує дії терористів на території сусідніх країн, намагається викликати нестабільність політичних режимів «неслухняних» країн регіону, а за необхідності сприяє пожвавленню «заморожених конфліктів». Це у свою чергу викликає міграційні потоки із зон лиха. Зацікавлена у контролі над шляхами постачання енергоресурсів та використанні «газової» зброї у геополітичних цілях владна верхівка РФ час від часу провокує енергетичні та торговельні «війни».

На сьогодні уся міжнародна спільнота усвідомлює складність та наявні загрози безпеці в регіоні. З метою покращення безпекової ситцації в регіоні, варто вжити наступних заходів:

- повне виведення російських військ з регіонів конфлікту та замінити їх на миротворчі контингенти;
- вироблення спільної дієвої політики щодо Росії,введення потужних економічних санкцій;
- активізувати політику міжнародної спільноти у сфері розв'язання заморожених конфліктів та боротьбі з сепаратизмом;
- ефективна національна політика по відношенню до сепаратистських регіонів.

Отже, в цілому вирішення проблем безпеки регіону ГУАМ та боротьби з сепаратизмом стає вкрай складним без врахування «російського питання», тобто без нівелювання агресивної природи російського імперіалізму. Необхідно прикласти максимальних зусиль з метою забезпечення стабільності та безпеки у регіоні ГУАМ, максимально швидко реагувати на усі загрози сепаратизму у цих країнах.

Список використаної літератури:

1. Парахонський Б. О. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України // Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська / Аналітична доповідь. – К., 2014. – 42 с.
2. Рослицька Л. Геополітика, м'яка сила та сепаратизм у пострадянських країнах Чорноморського регіону. К.: Економічний Часопис XXI (2009) – №7 – №8. – С. 27–29.

Шамборовська О.М.
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Більшість сучасних етнонаціональних конфліктів розглядаються як внутрішня справа націй-держав. Етнічні групи протистоять одна одній в рамках структури існуючого суспільства; або ж етнос веде боротьбу із центральним урядом за права й владу. Свідками останнього варіанту ми є сьогодні у конфлікті на сході України. Виходячи з того, що сучасна міжнародна система ґрунтується на принципі державного суверенітету, подібні внутрішні справи зручно приховувати від поглядів міжнародного співтовариства. Однак етнонаціональні конфлікти й статус етнічних меншин давно вже вийшли на міжнародний рівень і такими вони продовжують залишатися й донині.

До одного з найважливіших факторів інтернаціоналізації російсько-українського конфлікту, на думку автора, слід віднести питання наявності етнічно споріднених спільнот за кордоном. Звичайно так відбувається тому, що причетна до конфлікту етнічна група має коріння в інших країнах. У нашому варіанті це буде ототожнення російськомовного населення сходу України з етнічними росіянами. Таким чином, етнічне коріння за кордоном може стати потенційним фактором в еволюції суто внутрішньодержавного етнонаціонального конфлікту.[1;2]

Другим вагомим фактором може бути зовнішня ідеологічна підтримка, яку сторони конфлікту отримують від ідеологічно близьких акторів міжнародних відносин.

Третім фактором можемо назвати стурбованість політичних еліт, а іноді і широких мас населення держав-сусідів. Таку стурбованість можна проглядати у ЗМІ РФ.

Окремим фактором можна виокремити залучення наддержав у перебіг конфлікту.

Найбільш цікавим для автора виявився фактор етнізації міжнародних відносин. Часто буває й так, що міжнародні відносини між державами стають «етнізованими» тоді, коли виникає потенційний або реальний етнонаціональний конфлікт. Тоді політика деяких країн стає етнічно обумовленою.

Ми не можемо не брати до уваги такий фактор як суспільна думка. Крім прямого або непрямого втручання сусідніх країн або наддержав, інтернаціоналізація етнонаціонального конфлікту має й інші аспекти. Світова суспільна думка, особливо на Заході, може бути мобілізована за допомогою засобів масової інформації на користь однієї з сторін конфлікту.

Важливим фактором є діяльність таких міжнародних організацій та об'єднань як ООН, ОБСЄ, ЄС. Не зважаючи на те, що повага суверенітету держави є одним з базових принципів функціонування усіх вище перелічених структур саме ООН має повноваження втрутитись в етнонаціональні конфлікти (як і в інші типи внутрішнього конфлікту) на підставі трьох наступних мандатів:

а) коли конфлікт являє собою явну загрозу підтримці миру;

б) коли він пов'язаний із проблемою деколонізації;

в) коли він має наслідком серйозні порушення прав людини.

На думку автора, слушно буде зробити певні висновки щодо можливих наслідків інтернаціоналізації російсько-українського конфлікту. В першу чергу, слід зазначити, що інтернаціоналізація цього конфлікту може мати різні види наслідків для перебігу самого конфлікту. Загалом можна виокремити пять видів наслідків :

а) загострення конфлікту через іноземне втручання;

б) пролонгація конфлікту як результат втручання зовнішніх сил;

в) зниження інтенсивності конфлікту внаслідок міжнародного тиску;

г) примирення сторін у конфлікті внаслідок залучення третьої сторони як посередника;

д) інверсія конфлікту, іншими словами, етнонаціональний конфлікт може бути етнічним лише за зовнішніми ознаками, і перетворитися у конфлікт іншого виду.[3;4]

Список використаної літератури

9. Gurr T. Ethnic conflict in world politics. – Boulder, 1994.

10. Gurr T. Why men rebel. – Princeton University Press, 1970.

11. Lake D., Rothchild D. Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict // International Security. – 1996. – Vol. 21. – No. 2.

12. The International Spread of Ethnic Conflict / Ed. by D. A. Lake, D. Rothchild. – Princeton, New York, 1998.

Шемаєв В. М.
д. військ. наук, професор,
Національний інститут стратегічних досліджень
м. Київ

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВТС УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ – ЧЛЕНАМИ НАТО ТА ЄС

Модернізація оборонного сектору України – це необхідний процес, який несе у собі різноманітну користь: зміцнює обороноздатність країни; призводить до збільшення обсягів виробництва, а потім розповсюдження і впровадження сучасних технологій в інші галузі промисловості та сектори економіки України; консолідує власний промисловий сектор, якій значною мірою визначає силу та економічну стабільність держави. Україна стоїть на порозі суттєвих змін оборонної промисловості. Майже 14 млрд грн. або 30,3 % оборонного бюджету 2015 року планується спрямувати на розвиток озброєння та військової техніки. У 2014 році ця сума становила 3,9 млрд грн або 14,3 %.

Попереду – етап переозброєння Збройних Сил новітніми ОВТ, що потребує *посилення військово-технічного співробітництва України з іноземними країнами* заходу, оскільки тільки 1/3 потреб у ОВТ Україна здатна забезпечити власним ОПК, а інші 2/3 ОВТ – треба або покупати, або спільно виробляти.

Протягом багатьох років виробництво українських оборонних компаній в основному було зосереджено на виробництві, ремонті та модернізації техніки, яка залишилась за радянських часів. Однак сьогоденні реалії вказують на гостру проблему в перегляді такої політики та розвитку нових підходів до виробництва ОВТ, де важливу роль буде відігравати технологічна співпраця з західними партнерами.

За оцінками експертів в Україні спільно з західними кампаніями в короткий строк може бути налагоджено виробництво (збирання) необхідного тактичного озброєння (коліматорні приціли, прибори нічного бачення, теплові зори, безпілотні системи тощо), а також сучасних засобі зв'язку і автоматизованих систем управління. Ми можемо бути успішними у кластерах авіаційної, суднобудівної промисловості, приладобудування, виготовленні двигунів та бронетанкової техніки. Значний потенціал співробітництва – у ракетно-космічній галузі та гідроакустиці.

Україна має значні перспективи військово-технічної кооперації з країнами НАТО та здатна конвертувати їх у проекти високо технологічного рівня. Таки, що би повною мірою відповідали інтересам України та дозволяли успішно співпрацювати з країнами НАТО. Наразі українські спецекспортери активно співпрацюють з підприємствами та організаціями країн-членів НАТО. Основними напрямами експорту товарів військового призначення та подвійного використання українських підприємств до країн альянсу в останні роки відбувались за такими напрямами, *як авіаційна та бронетанкова техніка, а також розробка високоточної зброї.*

У подальшому, враховуючи потенціал, наміри і потужності українських підприємств ОПК, ***військово-технічне співробітництво України з оборонними компаніями країн НАТО*** може мати декілька аспектів:

по-перше, це обмін технологіями та реалізація спільних проектів з розробок та виробництва нової номенклатури ОВТ. Цей напрям одним з найвагоміших, оскільки завдяки його активізації можливо надати нові можливості наявним технологіям, довести до практичної реалізації цікаві оборонно-промислові ідеї та, врешті решт, заощадити кошти шляхом об'єднання зусиль та інвестицій країн-учасниць;

по-друге, це створення та реалізація проектів з просування спільно підготовлених зразків ОВТ на ринки третіх країн може стати суттєвим та взаємокорисним напрямком країнам – учасницям ВТС. Наприклад, українська сторона вже нині здатна запропонувати модульний принцип модернізації бронетанкової техніки чи систем протиповітряної оборони (ППО) радянського виробництва, що робить можливим вибір різних бойових можливостей, захисту та маневрених якостей танків і легких бойових машин, що модернізуються;

по-третє, це потенціал вітчизняних підприємств, що складають ремонтну інфраструктуру України. Це унікальні можливості з ремонту та модернізації бойових авіаційних комплексів, військово-морської техніки, бронетехніки та артилерійських систем, систем ППО. Вони можуть бути використані у спільних проектах різноманітного спрямування. Зокрема, підприємства ДК «Укроборонпром» суттєво просунулися у процесі ремонту та модернізації бойових вертольотів та літаків радянського виробництва, що могло б бути корисним для спільного використання країнами – учасницями проектів.

Головні стратегічні євроінтеграційні напрями України у сфері ВТС полягають у наступному:

у короткостроковій перспективі: зосередитися на продовженні ресурсів та модернізації існуючих зразків ОВТ. При цьому з метою імпортозаміщення товарів, які поставлялися із Росії, використовувати нові вузли та агрегати, які будуть випускатися в Україні або країнах – партнерах ЄС;

у подальшому намагатися здійснювати розробку, виробництво, ремонт та модернізацію зразків ОВТ у співпраці з країнами – членами ЄС та НАТО. Така співпраця, в тому числі, має включати передачу технологій і технологічних ліній українським підприємствам;

у середньостроковій перспективі треба енергійно переводити Збройні Сили України на стандарти НАТО, забезпечити участь підприємств ОПК у проектах НАТО «smart defense»[1] та ЄС «pulling&sharing»[2]. Реалізація цього цілком можлива, з огляду на наявність в Україні високотехнологічних потужностей та кваліфікованого персоналу, значного потенціалу для проектування та виготовлення унікальної наукоємної продукції що має попит на зовнішніх ринках, присутності ремонтної інфраструктури, як розвивалась за рахунок експортних контрактів.

Реалізація зазначених напрямів розвитку ВТС України потребує доопрацювання відповідної нормативно-правової бази для реалізації офсетних угод, пришвидчення процесів акціонування й приватизації українських оборонних підприємств при стрімкому старінні виробничих потужностей. Головною умовою реалізації стратегічних задумів є створення в Україні єдиного координатора ОПК, що взяв би на себе питання розподілу державного оборонного замовлення й імпорту оборонних технологій.

Отже, беручі до уваги масштаби українського ОПК і положення України на світовому ринку озброєнь, реалістичним підходом для західних партнерів може стати організація спільних підприємств і спільних виробництв, створення привабливих інвестиційних та офсетних умов, передача на територію України технологій виробництва вузлів і агрегатів для комплектації систем озброєнь для національних ЗС.

---

[1] http://www.nato.int/cps/en/natolive/78125.htm.

[2]Військово-технічне співробітництво України з країнами НАТО. Потенціал та реалії. (Виступи під час конференції «Оборонна промисловість України» в м. Кельце, Польща, 3 вересня 2014 р.) //Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Офіс зв'язку НАТО в Україні. – 2014 р. – 37 с. – [Електронний ресурс], Режим доступу : http://www.slideshare.net/OleksandrMykhalik/ss-43753751.

АРХІТЕКТУРА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Brayilo A. V.
Odessa National I. I. Mechnikov University
Odessa

THE SYRIA–ISIS CONFLICT

As many modern conflicts, the conflict between Syria and the Islamic State has it's roots much earlier then it officially started. Here we'll consider the official start point as Summer 2014. But to understand the nature of the conflict we'll return a few years earlier.

First of all, we'll define 3 time periods: first, the «New Era» in the Middle East (1945–2011); second, Arab Spring influence (2011–2014) and third – Complete destabilization in Security Space of the region (2014–now).

The first time period is characterized with Arab-Israeli conflict, which had much influence on the situation in the Middle East Region. This period can also be characterized as the beginning of western intervention to the region. This intervention into political and economical spheres of the region (especially after 1950th, when «black gold» was found) has provoked cultural and social public anger. This anger gave a moment for radical oriented Islamists to find their «niche» in almost all fields of Muslim life.

This is also a period when widely known radical terroristic groups had been formed and had started their activities. As we know such groups and organizations as «Muslim Brotherhood», «Al-Qaida», «Hamas», «Hezbollah» and others are well known for their wide spread influence not only in the region, but all over the world. These groups have very well organized structure and propaganda-instruments. Lots of them are quite popular and have their influence in the governmental structure [1].

Second period was the escalation of a conflict. The Arab Spring events have provoked the mass dissatisfaction. And on the wave of Arab rebellions the Syrian Civil war started. Here we should mention who were the main actors in this war. There were the Assad regime from the one side, and the Syrian opposition from the other. But this conflict also can be characterized as multipartite one, as many other actors were involved [2].

And finally, the third period, starts after elections to the Syrian government, which were held in government-held areas on 3 June 2014. For the first time in the history of Syria more than one person was allowed to

stand as a presidential candidate [3]. President Bashar al-Assad won the election with 88.7 % of the votes. As for Assad's challengers, Hassan al-Nouri received 4.3 % of the votes and Maher Hajjar received 3.2% [4]. Delegates from more than 30 countries were invited by the Syrian government to follow the presidential election. The Gulf Cooperation Council, the European Union and the United States all dismissed the election as illegitimate and a farce.

This is also a period when ISIS was formed. To say a few words about ISIS, this organization took «the best» from the Al-Qaida and Muslim Brotherhood structural experience. Naturally, ISIS appeared from the Syrian opposition and now has spread all over the world. This organization uses the most effective methods of propaganda and recruits new members very quickly. This organization is also known for it's cruelty and the most radical views and methods (compared to other terroristic organization).

Now we can say that the conflict in the Middle East Region is ongoing and there are no sights for it to be resolved in the nearest future. The most important element to understand in this conflict is that the difference between western and eastern worlds is great. «Western» world can't judge the «Eastern» and vise versa. The second fact is that ISIS is a terrorist organization with no intention of finding peaceful solution to conflict. A key question to ask is what has led to the rise of Islamic State. Emerged through Al Qaeda by the disorder following 2nd Iraq War. The conflict will only be resolved through dialogue and peaceful negotiation with regional actors. International support must be central.

Sourses

1. Mannes, Aaron. Profiles in Terror: The Guide to Middle East Terrorist Organizations. // Rowman & Littlefield, 2003 – 392 p.

2. Erlich, Reese. Inside Syria: The Backstory of Their Civil War and What the World Can Expect. // Prometheus Books (October 7, 2014). – 313 p.

3. «Syria election: Assad win expected amid civil war». BBC. 3 June 2014 // http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27675343.

4. «Syrian President Bashar al-Assad wins third term». BBC. 4 June 2014 // http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27706471.

Гогоша О.І.
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В РАДІ БЕЗПЕКИ ООН: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реалізації миротворчих операцій Організації Об'єднаних Націй (ООН) в більшості залежить від вчасного та якісного прийняття рішення про їх проведення. Механізм прийняття рішення щодо проведення миротворчих операцій включає багато процедур, які безпосередньо впливають на ефективність їхнього проведення, тому прийняття рішень є досить важливим в миротворчій діяльності Організації і від ефективності її проведення залежать долі багатьох країн та народів.

Згідно із Статутом ООН Раді Безпеки (РБ) відводиться головна *політична роль* у підтримці миру та безпеки. У відповідності з прийнятим в Організації розподілом обов'язків РБ здійснює загальне керівництво, а Генеральний секретар разом з очолюваним ним Секретаріатом ООН, діючи від імені Організації, реалізує відповідні рішення РБ. Щоденна робота Ради регламентується Тимчасовими правилами процедури РБ ООН.

Будь-яка держава-член ООН, регіональна група чи Секретаріат ООН можуть звернутися до Ради Безпеки ООН з проханням про введення миротворчих сил. Рада вирішує, чи буде розглядатися це питання і в якому форматі.

Відкритий формат передбачає проведення *офіційного засідання РБ* за участю членів Ради та присутності всіх бажаючих представників держав-членів ООН (без преси і представників інших організацій). За Правилами процедури ООН, виступати на такому засіданні можуть члени РБ і представники країн, безпосередньо залучених в конфлікт, але на практиці коло доповідачів обмежується. Всі основні рішення Ради приймаються на офіційних засіданнях.

Закритий формат полягає в проведенні *закритого засідання РБ*, на якому не приймається жодних основоположних рішень, а виступи учасників не розголошуються; стенограми таких засідань зберігаються в Секретаріаті ООН в єдиному екземплярі.

Робочий формат означає скликання так званого *консультативного засідання РБ*, яке проводиться у спеціальній кімнаті, де присутні тільки представники держав-членів Ради та Секретаріату ООН (по 4-5

представників від кожної країни, 5-6 – від країни, яка головує в РБ, і від секретаріату, тобто всього максимально близько 80 чоловік). Цей формат засідань, найбільш широко використовується в діяльності Ради.

У певних випадках – як це було, наприклад, під час різкого загострення ситуації на Близькому Сході, у Східному Тиморі і Косово – брифінг проводить особисто Генеральний секретар ООН; досить часто перед членами Ради виступають заступники Генсекретаря з політичних питань і по миротворчості; може також виступати спецпредставник (особливо якщо мова йде про поточну миротворчу операцію); спецпосланники та особисті посланці Генсекретаря ООН[1].

За допомогою резолюцій, РБ встановлює операції по підтриманню миру, визначає їх мандат включаючи всі необхідні зміни і продовження терміну їхньої дії, уповноважує розгортання контингентів, а також будь-яке збільшення чи зменшення чисельності воєнних службовців у відповідності з вимогами ситуації. Перша резолюція з цього приводу виноситься на голосування РБ ООН, до складу якої входять 15 держав. У проекті цієї резолюції мова йде про те, що Рада Безпеки дає принципову згоду на проведення миротворчої операції та просить Генерального секретаря ООН надати детальний план і приблизну оцінку витрат.

Операція не може бути прийнята простою більшістю голосів, оскільки кожний з п’яти постійних членів РБ ООН володіє правом вето. Якщо РБ ООН затверджує першу резолюцію, Генеральний секретар відправляє на місце подій експертну групу чи навіть кілька груп, а потім надає для обговорення РБ доповідь, у якій містяться можливі варіанти дій та рекомендації. Після цього проводиться голосування по другій резолюції (мандату), у результаті якого приймається весь представлений Генеральним секретарем план чи тільки частина його, а також дається формальний дозвіл на проведення місії.

На практиці робота розвивається відразу у декількох напрямках:

по-перше, Генсекретар надсилає повідомлення державам-членам з пропозицією робити заявки на участь у миротворчій операції шляхом виділення національних контингентів (військового, поліцейського,

[1] Різниця між спецпредставником і спецпосланником Генсекретаря полягає в тому, що перші постійно знаходяться в конфліктних регіонах, а другі відвідують відповідні регіони з регулярними візитами.

цивільного) і починає переговори про укладення відповідних угод (так звана угода про статус сил – SOFA – Status Of Forces Agreement);

по-друге, йде розробка схеми мандату майбутньої миротворчої операції, тобто переліку завдань, які повинна буде вирішувати миротворча місія; коло таких задач може бути обмеженим, наприклад тільки спостереження за дотриманням угоди про припинення вогню, або, навпаки, масштабним, аж до надання сприяння у створенні нових державних інститутів. В залежності від узгоджених цілей і того, з якою метою планується проводити операцію, розробляються «Правила застосування сили» («Rules of engagement»);

по-третє, держави-члени РБ виробляють загальний політичний підхід до вирішення конкретного конфлікту з урахуванням національних позицій, оцінок регіональних організацій, думок зацікавлених держав і т.п.; одночасно верстається свого роду розподіл обов'язків між різними учасниками (ООН, міжнародні фінансові організації, регіональні механізми) в інтересах сприяння врегулюванню. Після затвердження мандату Департамент операцій з підтримання миру оцінює, чим та чи інша держава може допомогти у здійсненні місії, враховуючи такі фактори як необхідна кількість військ, їх боєготовність та географічне положення.

Також до завдань РБ входить (у співпраці з Секретаріатом) розробка мандату або внесення змін до діючих миротворчих операції, відстеження їх ходу дій і прийняття рішень щодо досягнення поставлених завдань. Для цього Генеральний секретар періодично представляє РБ доповіді про хід реалізації мандату миротворчої операції, після обговорення яких Рада приймає відповідні резолюції. Будь-якого автоматизму між рекомендаціями Генсекретаря та рішеннями РБ не існує. При редакції мандату загальним правилом у роботі РБ є отримання згоди уряду країни, де проводиться операція, на ті чи інші зміни у мандаті.

Важливими в діяльності РБ є спеціальні місії Ради в «гарячі точки» і в місця проведення майбутніх або діючих миротворчих операцій. Значення таких місій полягає не тільки в політичному впливі на учасників конфлікту, але й у тому, що вони мають на меті формування адекватної картини стану справ, а це, в свою чергу, стає важливим фактором при прийнятті рішень.

Отже, активний процес пошуків оптимальної для світового співтовариства моделі реформування РБ на рівні самої ООН перманентно триває і визнана на найвищому міждержавному рівні. Також, підкреслено необхідність завершити реформу РБ як

необхідного елементу загальних зусиль щодо реформування ООН задля того, щоб зробити її більш представницькою, транспарентною та підвищити ефективність та легітимність її рішень. У зв'язку з цим, актуальним питанням залишається дослідження концептуальних аспектів ролі та діяльності РБ ООН щодо підтримання міжнародного миру та безпеки у сучасному світі.

Іжнін І. І.,
канд. політ. наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ І ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ

Сучасні міжнародні відносини відзначаються великим динамізмом і великим ступенем невизначеності, відсутністю чітких і однозначних правил гри на міжнародній арені. Така ситуація обумовлена змінами як у структурі міжнародних відносин з часів розпаду СРСР, так і змінами в структурі світової комунікації, які поступово і майже «непомітно» накопичувались протягом останніх декількох десятків років. Сучасний світ знаходиться в стані «турбулентності», не зважаючи на те, що може видаватись ніби радикальних змін у зовнішньополітичних пріоритетах і завданнях сучасних держав не було: безпека, розвиток і добробут.

Як наслідок можемо виділити принаймні декілька особливостей і тенденцій, які характерні для сучасних міжнародних відносин.

По-перше, міжнародні, міждержавні відносини сьогодні стали реально глобальними, і ми в праві говорити про творення глобальної політики. Прийняття зовнішньополітичних рішень повинно обов'язково враховувати можливі глобальні наслідки, які не обмежуються впливом на країни-сусіди чи окремий регіон (умовно кажучи, військова акція на Близькому Сході впливатиме на економічну і політичну ситуацію в Європі, а провал миротворчої операції в Африці спричинить перегляд зовнішньополітичної концепції в Америці).

Різке зростання мобільності (економічних факторів, фінансів, людей і знань) разом з розвитком комунікації призвели до різкого зростання взаємозалежності різних за рівнем розвитку, відмінних за соціальними системами і культурами країн та регіонів. Це призводить

до зіткнення і конфліктів не просто різних державних інтересів (в реалістичні трактовці), а різних соціальних реальностей, що значно ускладнює аналіз і прогнозування можливих шляхів розвитку міжнароднополітичної ситуації. Чим далі, ти більш важливим стає ціннісний вимір міжнародних відносин.

По-друге, зовнішня політика і міжнародні відносини, так само як політика безпеки та військово-політичні відносини, вже перестали бути самодостатніми сферами діяльності і є міцно інтегровані у складний комплекс економічних, фінансових, культурних, соціальних та інформаційних відносин. Окремі політичні рішення впливають на економічний розвиток цілих країн і регіонів, а в свою чергу економічні реалії обумовлюють логіку політичних рішень і соціальних процесів. Як ніколи постає потреба у холістичному підході до проблем міжнародної політики і міжнародної безпеки зокрема.

По-третє, Організація Об'єднаних Націй як ключовий міжнародний інститут у сфері забезпечення безпеки застаріла – за своєю структурою і системою прийняття рішень – і, як наслідок, є недієва і неспроможна ефективно забезпечувати вирішення безпекових питань в світі. Створена по завершенню ІІ світової війни, ООН не змогла реалізувати ідею своєрідного «концерту» великих держав, які би спільно вирішували найбільш важливі питання світової політики. Принцип «вето» в реаліях холодної війни лише забезпечував логіку взаємного стримування 2-ох військово-політичних блоків. У сьогоднішньому світі ООН повинна бути радикально реорганізована (у питаннях прийняття рішень, спектрі повноважень, можливості застосування примусу), або ж перетворена на виключно дипломатичний форму для обміну думок, без претензій на те, аби виступати головним інститутом збереження миру у всьому світі.

По-четверте, як наслідок безпорадності ООН у питаннях збереження миру, перспективними у цій сфері залишаються лише колективні системи безпеки/оборони з чіткими зобов'язаннями учасників щодо принципів і правил взаємодопомоги у випадку агресії (такий підхід забезпечує зменшення оборонних витрат; створення політичної «парасольки» безпеки; формування єдиних підходів до безпекових проблем, а отже і формування спільних ціннісних поглядів на загрози і виклики;). Окрема «середня» держава (не кажучи про малі держави) сьогодні неспроможна самотужки забезпечити в повній мірі захист своїх інтересів у глобалізованому світі.

По-п'яте, збройні конфлікти і воєнна сила як засіб вирішення міжнародних суперечок і захисту «національних» інтересів на

сьогоднішній день зберігають своє значення у міжнародних відносинах. При цьому у сучасному світі з його високою взаємозалежністю не можна апріорно вважати якісь країни/регіони стабільним і не схильними до виникнення криз/конфліктів. Швидкість переміщення сил і засобів ведення бойових дій, зростання можливостей «проектування» сили на великі відстані, зростання значення інформаційно-комунікативного компоненту на сучасному етапі дозволяють перетворити на «гарячу точку» будь-який регіон/країну.

По-шосте. До питання «гібридної війни» – дане явище не є чимось абсолютно новим. Коріння цього методу ведення війни (збройного конфлікту) можна прослідкувати до цілком «традиційних» форм XX ст. – партизанські/антипартизанські операції і так званої концепції конфліктів низької інтенсивності з додаванням актуального і важливого інформаційно-комунікативного компоненту і адаптації до сучасних реалій глобалізованого і взаємозалежного світу.

Mgr Resztak I.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Lublin (RP)

THE INTERNATIONAL TERRORISM AS THE OCCURRENCE AFFECTING THE INTERNATIONAL SAFETY AND THE GLOBAL ORDER

Admission. National security and international these are ones of the most important political science subjects of the research. It is forming above all where it is unusually dynamic field, but new threats which will melt before states and international organizations, affect the course of events on the international arena, forcing responses to these threats into developing the strategy and tactics. From the very consideration extremely an awareness is significant what the safety is and as this notion is evolving, necessary for the effective forming and adapting evoked strategies of action for the safety.

Comprehending the national security and international. With essential actors on the international arena, which international circle and him action is shaping the potential stability or the instability, there are states, i.e. basic entities of international relations and international organizations – government and extragovernmental, as well as transnational corporations [1, p. 36]. In the Polish writing, however for providing the full

inspection of attempts at this phenomenon it is worthwhile quoting one of the most unabridged definitions of the safety also views of a few other authors examining the safety in the contemporary dawn. In the work safety criteria international. we are connecting you oneself with definitions of this concept created by a few different researchers. Still Jacek Czaputowicz is writing: «the Safety is being defined as the freedom from threats creating the risk for surviving you. The national security, i.e. the state security, is regarding providing it for the territorial integrity, the sovereignty, the freedom of choice of the political way and conditions of the prosperity and the development. International safety to concern outside aspects of the state security perhaps (in contrast with internal aspects), that is of international relations connected with stopping by of the state into relations with other operators (usually, at least not exclusively, with other states)» [2, p. 7]. In the same position we are coming across a definition formulated by Sławomir Dębski which is saying, that: «comprehending the state security is closely associated with his businesses. The safety state enables you to define and to carry self-interests out in the free and independent way. Simultaneously every limiting the possibility of protecting and carrying what-d'yer-call-its out is jeopardizing the state security» [3, p. 13]. Barry Buzan is writing for example, that in the international context under I am watering moths of the safety to understand an ability of states and their societies to keep the independent identity and the functional integrity is included [4, p. 24].

Threats to the order and the international safety. Among others Roman Kuźniar conducted analysis of these threats. If he notices, the globalization to a considerable degree is modifying basic parameters of international order. He is leading for weakening the protective function border national, and is inhabiting also weaknesses of the power of the state over own territory and the population which is eating. Roman Kuźniar is pointing out at the same time to the fact, that the globalization is supporting the proliferation and the growth in importance of extragovernmental participants in international relations [5, p. 210]. At its works Prof. Marek Pietraś also refers to this issue. He is identifying four trends, which influence for changes in the area of threats to the safety [6, p. 166]. First from these trends it is widening the group of subjects which are carriers of the safety in contemporary world. This trend is connected with the decentralization progressing along with globalizational processes of the social life, as well as from upodmiotowieniem of social groups (and hence of international organizations). [This particularly essential observation is in the context of the research on the international terrorism. Authors are

implementing other categories of security threats analysing threats to the state security, are dividing them into threats about political-military character and of threatening nonservicemen about character. Amongst of the ones last are exchanging:

- mass migrations,
- radical ideologies and the terrorism,
- nuclear proliferation,
- organized crime,
- ecological disasters,
- epidemics,
- of the energy and raw material security threat,
- destabilization of the world economy [7, p. 160].

Summary. The terrorism, as the phenomenon about very of long history, was an object of numerous changes. This phenomenon has deeply political character and as such is an object of the counteraction not only on the level of physical protecting of businesses and citizens you, but also on the level of the counteraction of the political and public destabilization resulting from directed terrorist attacks and against the given state, as well as against the international community. The international terrorism is also a phenomenon which is characterized by extraordinary dynamics of changes. Because he is one of forms of asymmetrical conflicts, that is the tool used often by little, mobile groups, has an extraordinary ability to accommodate itself to the changing political situation both on the national, as well as international level.

Bibliografy

1. Kamiński A. Polityka bez strategii. Bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej i Polski w perspektywie ładu globalnego, Warszawa, 2008.

2. Koziej S. Między piekłem a rajem: szare bezpieczeństwo na progu XXI w., Toruń, 2006.

3. Czaputowicz J. Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa – aspekty teoretyczne, [w:] S. Dębski, B. Górka-Winter, Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa, Warszawa, 2003.

4. Buzan B. People, states and fear, London 1983, cyt. za: K. Żukrowska, Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja, [w:] K. Żukrowska, M. Grącik (red.), Bezpieczeństwo międzynarodowe.Teoria i praktyka, Warszawa, 2005.

5. Kuźniar R. Niebezpieczeństwa nowego paradygmatu bezpieczeństwa, [w:] R. Kuźniar, Z. Lachowski (red.), Bezpieczeństwo

międzynarodowe czasu przemian: zagrożenia – koncepcje –instytucje, Warszawa, 2003.

6. Pietraś M. Bezpieczeństwo państwa w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym, [w:] S. Dębski, B. Górka-Winter, Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa, Warszawa, 2003.

Соснін О. В.
доктор політ. наук, професор,
Національний авіаційний університет
м. Київ
Воронкова В. Г.
доктор філос. наук, професор
Запорізька державна інженерна академія
м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ СИСТЕМОЮ ЯК СПОСІБ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

В умовах глобального розвитку світу виникає велика необхідність управління міжнародною системою відносин, так як, по-перше, існує потреба у наданні міжнародним відносинам більшої структурної організованості, що потребує підвищення ефективності управління міжнародними відносинами, які у значній мірі ускладнилися у зв'язку з сучасними реаліями конфліктів, які зачіпають, зокрема російсько-українські відносини; по-друге, у зав'язку з необхідністю підвищення ефективності дієвості міжнародно-правового регулювання, що зумовлено готовістю держав узгоджувати, приймати і виконувати відповідні норми; по-третє, у зв'язку з посиленням результативності взаємодії на міжнародній арені, що знаходить своє вираження у формуванні стійких елементів міжнародної системи (інтеграційних комплексів, політичних просторів, міжнародних режимів); по-четверте, пошуками країнами міжнародного лідерства для вирішення тих чи інших міжнародно-політичних задач і мобілізації з цією метою інших учасників міжнародного життя. Сьогодні стикаємося з тенденцією розмивання відносного превалювання США на міжнародній арені і розширення можливостей інших держав, що посилюється з поліцентричним характером системи міжнародних відносин. Держав, які мають потенціал лідерства сьогодні стає все більше, навіть якщо йде мова про лідерство в обмежених територіальних ареалах чи стосовно до

окремих функціональних просторів. Наприклад, у рамках ЄС роль ініціаторів у просіванні цілого ряду інтеграційних проектів відіграють Франція і Німеччина, феномен регіонального лідерства все більше розширюється. Такий розвиток у принципі працює на структуризацію міжнародної системи відносин і тим самим підтримання її стабільності. У той же час «автоматичного» формування коаліцій «за» чи «проти» у рамках міжнародних проектів не існує (такими діями може бути сприяння економічній допомозі, використання політичних механізмів, направлення миротворчого контингенту в ту чи іншу країну, здійснення гуманітарної інтервенції, проведення рятувальної місії, організація антитерористичних операцій). З числа 10–15 держав, що складають ядро сучасної світової системи, розраховувати на успішне лідерство можуть перш за все ті країни, які проявляють зацікавленість в укріпленні міжнародно-політичного порядку, повазі до міжнародного права та інтересам інших держав. Інфраструктуру сучасної міжнародної системи створюють постійні міждержавні (міжурядові) організації та інші формати багатосторонньої взаємодії держав. Деякі багатосторонні структури займають особливе місце в існуючому міжнародному порядку – ООН, Рада Безпеки, «група вісімки», «велика двадцятка», НАТО і ЄС та інші. Проте сьогодні в умовах глобальної трансформації сучасного соціуму зростає актуальність у створенні не загального, а вузько функціонального призначення, що направлено на міждержавну взаємодію з ряду напрямків – екологія, клімат, Інтернет, національна безпека, боротьба з піратством. Найбільш розповсюдженим у сучасних умовах є феномен міжнародної інтеграції, вектор якого зорієнтований на формування більш цілісного комплексу. Важливою функцією інтеграційних процесів виступає можливість нейтралізації нестабільності на регіональному рівні (приклад, російсько-український конфлікт). Регіональна інтеграція сьогодні прокладати шлях до взаємної співпраці як великих, так і малих територіальних об’єднань, консолідуючи кожний з них і підвищуючи його дієздатність як учасника міжнародної системи по цілому ряду інтеграційних процесів. У той же час виникла висока міра нестабільності на глобальному рівні, що породжена російсько-українським конфліктом з його сценарієм формування «Новоросії», що сприяє нестійкості і всієї міжнародної системи. Саме «зверху» сьогодні виникають найбільш значні імпульси до врегулювання регіональних конфліктів. Реалізація управління міжнародною системою проявляється сьогодні на рівні регіональних інтересів, що потребують формування відповідних правових чи

інституційних механізмів вирішення проблем регіонального життя. Деякі міжнародні режими мають практично глобальний характер (нерозповсюдження ядерної зброї), деякі прив'язані до тих чи інших територіальних ареалів (контроль за ракетними технологіями). Але у практичному плані формування міжнародних режимів здійснюється на регіональному рівні як крок до виконання тісних та імперативних глобальних обов'язків чи як засіб колективного захисту від проявів глобалізму. В контексті управління міжнародною системою як спосіб її функціонування слід виділити декілька кластерів багатосторонньої взаємодії у сучасній міжнародній системі, завдяки якій здійснюється її функціонування: 1) ООН, Рада Безпеки; 2) «група 8», «група 20»; 3) міждержавні організації загального призначення – регіональні – СНД, Ліга арабських країн – ЛАК, Організація американських держав – ОАД, Африканський союз, Асоціація країн Південно-Східної Азії – АСЕАН; трансрегіональні – ОБСЄ, ШОС; 4) інтеграційні і протоінтеграційні – ЄС, ЄвраАзЕС; 5) міждержавні організації з конкретною функціональною орієнтацією – НАТО, ОДКБ; інші – ЮНЕСКО, ВТО, МВФ, Міжнародний союз електрозв'язку – МСЕ; 6) багатосторонні консультативні формати – «ЄС плюс», договірні режими – обмеження озброєнь; 7) багатосторонні консультативні формати загального характеру і проблемо сфокусовані. Все ці організації успішно діють на міжнародній арені, вимагаючи в тій чи іншій мірі свого реформування [1, с. 476–500].

Список використаних джерел

1.Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.

Mgr Siwek M.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Lublin (RP)

POWSTANIE POLSKIEJ POLICJI W REZULTACIE ZMIAN USTROJOWYCH W POLSCE W LATACH 1989–1990

Wstęp. 10 maja 1990 roku w Polsce, Milicja Obywatelska została formalnie przekształcona w Policję, a Służba Bezpieczeństwa rozwiązana (w jej miejsce powołano nowy Urząd Ochrony Państwa). Natomiast

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stało się resortem cywilnym. Zmiany te zostały spowodowane wejściem w życie dnia 10 maja 1990 roku pakietu tzw. „ustaw policyjnych", uchwalonych przez polski parlament miesiąc wcześniej. Rozpoczął się zatem proces nieodwracalnej transformacji służb bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce.

Przemiany ustrojowe w Polsce w 1989 r. dot. resortu spraw wewnętrznych. Niewątpliwe zmiany, które miały wtedy miejsce w organach polskich formacji porządkowych, związane były z ówczesnymi przemianami ustrojowymi w Polsce. Ustanowieniem daty wyborów do parlamentu na dzień 4 czerwca 1989 r. zakończyły się obrady przeprowadzone przy «okrągłym stole», które trwały od 6 lutego 1989 roku do 5 kwietnia 1989 roku. Rozmowy prowadzone przy «okrągłym stole» oraz wybory przeprowadzone po ich zakończeniu były jak najuważniej obserwowane także przez funkcjonariuszy wszystkich instytucji resortu spraw wewnętrznych, którzy poniekąd zdawali sobie sprawę z niepewności dalszego działania w dotychczasowym sposobie zorganizowania. Dnia 12 września 1989 roku premier Tadeusz Mazowiecki wygłosił swoje expose, w którym o resorcie spraw wewnętrznych stwierdził, iż należy dokonać przemiany od milicji, która służyła do utrzymania społeczeństwa w posłuchu do, milicji chroniącej spokój obywateli. Zapowiedział też, że w sytuacji przemian demokratycznych i przywracania praw obywateli, zmienić się musi również rozmiar i rola Służby Bezpieczeństwa. Mówił także, iż zarówno w siłach zbrojnych, jak i w resorcie spraw wewnętrznych powinny zostać stworzone warunki dla stosownego udziału różnych sił społeczno-politycznych w kreowaniu polityki i ocenie działalności tych organów. Była to zapowiedź utworzenia Politycznego Komitetu Doradczego przy ministrze spraw wewnętrznych i podjęcia pracy w MSW ludzi nowych. Zaakceptował to gen. Kiszczak, który w tamtym czasie głosił już poglądy, iż MSW musi się dopasować do zmian politycznych w kraju, a jego wiele organów musi ulec w całości bądź w przeważającej części likwidacji. Za przykład wskazał min. departament techniki, czyli likwidację podsłuchu lokalowego i telefonicznego. W sejmie gen. Kiszczak zapowiedział również zlikwidowanie m. in. komórki ds. lustracji korespondencji, departamentu III zajmującego się rozpracowaniem działalności opozycji oraz zmniejszenie liczebne wojsk MSW i WOP i ograniczenie działalności ZOMO z 12 566 funkcjonariuszy do 5170. Jednak już w lipcu 1989 roku generałowie Czesław Kiszczak i Florian Sawicki (uznawani za ostatnich gwarantów partii), odeszli bezpowrotnie z rządu Mazowieckiego.

Skutki zmian ustrojowych dla polskiej służby policyjnej w 1990 r. Zmiany społeczno-ustrojowe mające miejsce w Polsce na początku lat dziewięćdziesiątych, zaowocowały w końcu pracami nad projektem ustaw dotyczących nowej struktury i organizacji poszczególnych formacji oraz samego resortu spraw wewnętrznych. Pierwszym etapem tych działań było powierzenie dnia 7 marca 1990 roku, stanowiska wiceministra spraw wewnętrznych Krzysztofowi Kozłowskiemu, związanemu ze środowiskiem «Tygodnika Powszechnego». Zastępcami ministra spraw wewnętrznych zostali zaś: Jan Widacki i Jerzy Zimowski, którzy związani byli z opozycją. W końcu dnia 6 kwietnia 1990 roku sejm uchwalił ustawy reformujące resort spraw wewnętrznych. Były to ustawa o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, ustawa o Policji i ustawa o Urzędzie Ochrony Państwa. W wyniku toczących się wówczas prac nad projektem ustawy dotyczącej polskiej służby policyjnej i w efekcie jej następnego uchwalenia dokonały się fundamentalne zmiany struktury i sposobu jej funkcjonowania. Z wielkim trudem przy dużych brakach kadrowych, przeprowadzona została wówczas w ciągu trzech miesięcy weryfikacja 25 tysięcy funkcjonariuszy SB. Natomiast weryfikacja liczącej sto tysięcy funkcjonariuszy MO, była po prostu niewykonalna, a przyjęcie tzw. «opcji zerowej» w przypadku Milicji Obywatelskiej w momencie coraz bardziej rosnącej przestępczości było by pozbawione sensu i logiki. Znamiennym był także fakt, iż Milicja Obywatelska mimo wielu swych słabości i wykorzystywania przez władzę do działań przeciwko społeczeństwu – starała się jednak skupiać swe wysiłki na utrzymaniu porządku publicznego i walce z przestępczością. Dokonano zatem usunięcia paru tysięcy zdemoralizowanych i skorumpowanych milicjantów, a przyjmowano z powrotem do służby tych, którzy zostali wydaleni z powodów ideologicznych i działalności inicjatywnej na rzecz utworzenia w MO związków zawodowych. Dnia 10 maja 1990 roku mianowany został Komendant Główny Policji i jego zastępcy, w następnym czasie zmieniono 47 z 49 komendantów wojewódzkich. Istotnym problemem przeprowadzanej wówczas weryfikacji okazał się fakt, iż środowiska milicyjne żyły w znacznej izolacji od społeczeństwa, przeważnie wrogo nastawionego do tej formacji. Trzeba zatem było przyjąć pogląd, iż wśród milicjantów muszą być ludzie uczciwi i dobrze przygotowani do wypełniania swych obowiązków. W znalezieniu takich funkcjonariuszy niewątpliwie pomogli związkowcy, z których wielu samych doczekało się zasłużonych wysokich stanowisk jak np. Roman Hula, który został Komendantem Głównym. Z jednej strony szukano ludzi merytorycznie dobrych i uczciwych, pozbywając się jednocześnie tych skorumpowanych.

Natomiast z drugiej strony próbowano przedstawić policjantom ich nowe szanse i perspektywy w służbie wolnej i demokratycznej odtąd Polsce.

Podsumowanie. Następne lata funkcjonowania polskiej Policji były drogą, którą musiała przejść ta formacja aby utracić wszelkie znamiona nadane jej przez poprzedni ustrój, oczywistym był bowiem fakt, iż wszystkich od razu nie udało się z jej struktur wyeliminować. Każdy kolejny etap tej transformacji coraz dogłębniej potwierdzał, iż instytucja państwowa jaką była Milicja Obywatelska bezpowrotnie przeszła już do historii. Powstałej na jej miejsce Policji nie należy utożsamiać z działalnością MO, a tradycji pochodzenia obecnie działającej w Polsce, służby policyjnej należy przede wszystkim doszukiwać się w strukturze zorganizowania przedwojennej Policji Państwowej.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

1. Dz. U. Nr 30, poz. 181.
2. Dz. U. Nr 30, poz. 179.
3. Dz. U. Nr 30, poz. 180.

LITERATURA

1. W. Ciepiela, A. Szymaniak. Policja w Polsce. Stan obecny i perspektywy, Tom I, Poznań, 2007.
2. P. Kędziorek, D. Wielowieyska. Dekady 1985-1994, Warszawa, 2006.
3. L. Lamparski. Policja bez tajemnic, Warszawa, 1993.
4. K. Sławik. Zarys systemu prawa policyjnego, Warszawa, 2011.

Тихоненко І. В.
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв

КИТАЙСЬКИЙ ЧИННИК У АРХІТЕКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІВДЕННОЇ АЗІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Важливе місце у формуванні регіональної архітектури безпеки відводиться зовнішньому впливові. Безпекове середовище Південної Азії не можна розглядати без Китаю як сусідньої регіональної держави та світового «центру сили». Відносини Піднебесної з Південною Азією, насамперед, лежать у військово-політичній площині. Збільшення напруженості у пакистансько-індійському ядерному протистоянні та поступовий поділ регіону на сфери впливу США та

КНР у форматі Пакистан – КНР та Індія – США ставить у залежність безпеку інших держав регіону. Це ще більше ускладнює процес будівництва архітектури регіональної безпеки.

Китайський чинник у формуванні Південноазійської системи безпеки варто розглядати у форматі трьох кластерів (груп) держав регіону.

Першу група включає в себе країни, які мають тісні, дружні відносини з Китаєм: Пакистан, Бангладеш, М'янма і Шрі-Ланка. Ці країни в даний час бачать у Пекіні союзника в їх зусиллях із забезпечення політичної стабільності та військової міці за рахунок поставки зброї із Піднебесної. Китай виступає у цьому аспекті їхнім захисником від Індії [3, с. 101].

Варто зауважити, що останнім часом до цієї групи поступово входить Афганістан. Держава, яка географічно знаходиться між Південною та Центральною Азією, геополітично та у безпековому форматі поступово долучається до Південноазійського регіону. Підтвердженням чого є набуття Афганістаном статусу держави-члена СААРК у 2008 р. До того ж, афганська територія є джерелом поширення так званих нетрадиційних загроз – тероризму, екстремізму, нелегальних наркотрафіка та міграції. Саме у протидії терористичній загрозі та сепаратизму Китай зацікавлений у Афганістані. Адже, Пекін турбує рівень терористичної загрози у Синьцзян-Уйгурському автономному окрузі, де переважне більшість населення – уйгури, які мають спільне коріння з афганцями.

У зв'язку з початком виведення спільного військового контингенту США та НАТО з Афганістану у 2014 році зростає інтерес Пекіну до афганського врегулювання. У цьому його інтереси співпадають з основним союзником у Південній Азії – Пакистаном. До того ж, новий президент Афганістану Ашраф Гані у своєму дипломатичному турне відвів Піднебесній друге місце після Саудівської Аравії, а Пакистан став третьою державою у цьому переліку. Таке зовнішньополітичне спрямування Кабулу знайшло підтвердження і у формуванні «трикутника стабільності» - Китай – Пакистан – Афганістан. До речі, перша зустріч трійки відбулася 9 лютого 2015 року, де сторони знайшли спільний знаменник щодо афганського врегулювання – «компроміс з усіма угрупованнями, включаючи рух «Талібан» [1]. Китай має амбіційний задум щодо ролі держави-посередника у врегулюванні цієї проблеми та недопущення Індії до цього процесу.

На хвилі такої «афганської єдності» нових обертів набуває пакистансько-китайське військово-політичне співробітництво,

зокрема, у ядерній сфері. Візит голови китайської дипломатії Вана І 15 лютого 2015 року до Пакистану закріпив сталу характеристику двосторонніх відносин не лише як стратегічних, а й «міцних як сталь» та «всепогодніх» (all-weather) [1].

Ґрунтуючись на вище зазначеному партнерстві Пекіна з малими державами регіону та Пакистаном, вплив ктайського чинника на безпеку у Південній Азії проявляється у стримуванні та конфронтації з Індією. Займаючи лідерські позиції у регіоні Індія одноосібно утворює другу групу регіональних держав на які поширюється китайський вплив.

Ядерна дилема безпеки між Нью-Делі та Ісламабадом та протиріччя з приводу Кашміра є найбільш дестабілізуючими чинниками у регіональній безпековій архітектурі. Якщо Пекін займає нейтральну позицію з приводу кармішмірського врегулювання, то його військовий та ядерний альянс з Пакистаном збільшує напруженість у так званій пакистансько-індійській холодній ядерній гонці озброєнь. Таке втручання Піднебесної у стримування Індії має риси світового «центра сили», який веде боротьбу за лідерство із США. Південна Азія поступово стає майданчиком китайсько-американської протидії. У системі регіональної безпеки утворюються дві паралелі у ядерній сфері: Китай – Пакистан та США – Індія. Американсько-індійське ядерне партнерство закріплене договором Про співробітництво у цивільній ядерній енергетиці від 2008 р., набуває розмахів із його розширення, що підтверджується нещодавньою зустріччю індійського прем'єра Наренди Моді та американського президента Барака Обами у лютому цього року [2, с. 5]. На противагу цьому Пекін збільшує військову підтримку Пакистану.

Третя ж група Південноазійських країн – Непал та Бутан мають тісні військові зв'язки з Індією і тому найменше підпадають під вплив Китаю [3, с. 102].

Тож, можна стверджувати, що на сучасному етапі більшість держав Південної Азії у військово-політичній сфері підпадають під вплив Китаю. Афганське врегулювання та ядерний чинник у Південній Азії стають чи не найголовнішими об'єктами китайського впливу та, як результат, змін у системі регіональної безпеки.

Список використаної літератури

1. Уянаев С. В. Пекин-Исламабад: продолжение «всепогодного» диалога / С. В. Уянаев [Електронний ресурс] // Российский совет по

международным делам. – 2015. – 16 февраля. – Режим доступу : http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=5282#top.

2. Rabia A. Pakistan, India and China after U.S. drawdown from Afghanistan / A. Rabia. - Washington DC: Stimson Center, 2015. – 12 p.

3. Yang R. In China's Shadow. Regional Perspectives on Chinese Foreign Policy and Military Development / R. Yang. – New York: RAND Corporation, 2008. – 184 p.

Fabiszewski W.
University of Warmia and Mazury in Olsztyn
Olsztyn (RP)

BEZPIECZEŃSTWO UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG RADOSŁAWA SIKORSKIEGO

W niniejszej pracy autor pokrótce przedstawi poglądy Radosława Sikorskiego na temat bezpieczeństwa Unii Europejskie, które przedstawił 28 listopada 2011 roku na forum Niemieckiego Towarzystwa Polityki Zagranicznej w Berlinie jako ówczesny szef polskiej dyplomacji. Przemówienie to spotkało się ze skrajnie różnymi opiniami. Przemówienie «Polska a przyszłość Unii Europejskiej» znacznie odbiegało od standardowych wystąpień podczas wizyt zagranicznych ponieważ nie zawierało dyplomatycznych deklaracji, a obfitowało w propozycje reform, mających wzmocnić Unię Europejską, pogrążoną wówczas w kryzysie, a tym samym jej bezpieczeństwo gospodarcze, ekonomiczne i społeczne, z którego wynika również bezpieczeństwo militarne. Jednocześnie wezwał on Niemcy do zdecydowanych działań ponieważ jak stwierdził Sikorski są oni największym beneficjentem unijnej integracji.

Minister Radosław Sikorski w swoim przemówieniu stwierdził, że przyszłością Unii Europejskiej jest większa federalizacja, wzmocnienie centralnej władzy, która ma prowadzić do wzmocnienia jej struktur – «Jeżeli nie jesteśmy gotowi zaryzykować częściowego demontażu Unii Europejskiej wówczas staniemy przed najtrudniejszym dla każdej federacji wyborem: głęboka integracja lub rozpad». Sposobem na głębszą integrację jest według Sikorskiego wprowadzenie do Parlamentu Europejskiego przynajmniej części deputowanych wybieranych z ogólnoeuropejskich list co zwiększy legitymizację instytucji unijnych. Minister Sikorski w swoim przemówieniu wskazywał również na konieczność zcentralizowania władzy w Unii Europejskiej. Zaproponował on to poprzez przeniesienie siedziby Europarlamentu w jedno z obecnych miejsc (Bruksela lub Strasburg), a

także wzmocnienie roli Prezydenta Rady Europejskiej poprzez scalenie jej razem z funkcją Przewodniczącego Komisji Europejskiej. Zmiany wzmacniające Unię Europejską, a tym samym podnoszące jej bezpieczeństwo to również wzmocnienie roli Komisji Europejskiej dzięki zmniejszeniu jej liczebności, a «jeżeli Komisja Europejska ma odgrywać rolę nadzorcy gospodarczego to jej komisarze powinni być autentycznymi przywódcami z autorytetem, osobowością i co więcej – charyzmą, tak aby być prawdziwymi rzecznikami wspólnych europejskich interesów». Zamiast 27 członków proponuje rotacyjne sprawowanie urzędu przez komisarzy – tak, aby każde państwo UE miało w czasie swej kadencji przedstawiciela w Komisji Europejskiej.

Kolejnym elementem zwiększającym bezpieczeństwo według Radosława Sikorskiego jest zwiększenie dyscypliny finansowej państw członkowskich, zwłaszcza państw strefy euro. Zauważył on jednak, że w szczytach dotyczących unii walutowej powinny uczestniczyć wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej ponieważ wstępując do Unii zobowiązały się do przyjęcia wspólnej waluty dlatego im również powinno zależeć na utrzymaniu jej w dobrej kondycji.

Dlatego też w swoim wystąpieniu szef polskiej dyplomacji przedstawił również instrumenty wzmocnienia dyscypliny finansowej w Unii Europejskiej. Dobrym początkiem jest tzw. sześciopak, czyli pakiet pięciu rozporządzeń i jednej dyrektywy, wynegocjowany z pomocą polskiej Prezydencji, który wniósł większą przejrzystość i dyscyplinę do finansów państw członkowskich - mówił Sikorski.

Przypomniał, że «teraz w procesie tworzenia budżetów krajowych, ministrowie finansów państw członkowskich będą zobowiązani przedstawić bardzo wcześnie, nawet zanim zostaną one przekazane do parlamentów krajowych, wyliczenia budżetowe swoim odpowiednikom oraz Komisji. Komisja zaproponuje działania korygujące, gdy państwo członkowskie znajdzie się w sytuacji nierównowagi makroekonomicznej».

Komisja i pozostali członkowie Unii mogliby z wyprzedzeniem reagować na reformy gospodarcze, które negatywni mogłyby wpływać na strefę euro, którą uznał za kluczowy element integracji. Innymi pomysłami były też automatyczne sankcje, kraje uporczywie łamiące zasady byłyby zawieszone w swoich prawach głosu, a dostęp do funduszy ratunkowych mieliby tylko ci członkowie, którzy przestrzegają reguł makrofiskalnych. Te mechanizmy według Radosława Sikorskiego przyczyniłyby się do wzmocnienia pozycji Europejskiego Banku Centralnego, który spełniałby rolę prawdziwego banku centralnego.

Jednym z kluczowych fragmentów przemówienia było postawione pytanie «O co prosimy Niemców?». Jak stwierdził minister Niemcy są największym graczem na unijnej scenie politycznej, a tym samym ciąży na nich największa odpowiedzialność za bezpieczeństwo i stabilność struktur Unii Europejskiej. To Niemcy powinny walczyć o przetrwanie strefy euro, która może scalić wszystkie kraje wspólnoty europejskiej. Najdonioślej brzmiały jednak słowa o tym, że jako Polak, Radosław Sikorski nie boi się już potęgi Niemic pod warunkiem działania wspólnie, a nie hegemonii, a bardziej obawia się bezczynności naszego zachodniego sąsiada, który staje się gwarantem bezpieczeństwa Unii Europejskiej.

W opinii autora proponowane zmiany są bardzo odważne, a przywiązanie krajowych parlamentów do dużej swobody i niezależności mogłoby spotkać się ze znacznym protestem, jednak myśli o federalizacji Europy pojawiające się coraz częściej w debacie publicznej muszą poczekać na pełną akceptację.

Червінка І. М.
НУ «Львівська політехніка»
м. Львів

РЕФЕРЕНДУМ У ШОТЛАНДІЇ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ

Оцінки шотландського референдуму настільки ж неоднозначні, наскільки неоднозначними були думки про необхідність його проведення та позитивні чи негативні наслідки можливого відокремлення для обох сторін. Однак сперечатися, чи доцільним було проведення референдуму, не має сенсу, оскільки, зважаючи на те, що кількість націоналістів-незалежників в Шотландії збільшується, він був неминучим. Свідченням збільшення кількості прихильників незалежності є той факт, що на виборах до парламенту Шотландії 2007 р. Шотландська національна партія здобула 47 з 127 місць, а у 2011 р. – вже 69 мандатів, отримавши можливість сформувати більшість, яка підтримала ідею проведення референдуму.

Коли в жовтні 2012 р. Д. Камерон і А. Салмонд підписали угоду про порядок проведення референдуму, було домовлено, що він повинен проводитися на законній основі, стати справедливою перевіркою та остаточним вираженням думок народу Шотландії і дати результат, який всі поважатимуть [4]. А. Салмонду довелося погодитися на одне запитання – про незалежність Шотландії, хоча раніше ШНП планувала винести на референдум ще запитання про

розширення повноважень парламенту Шотландії. Якби ідея незалежності не здобула підтримку більшості населення, націоналістам вдалося хоча б розширити повноваження парламенту, зокрема, у сфері оподаткування, що дало б змогу послабити залежність Шотландії від центрального уряду.

З метою висвітлити всі проблемні питання щодо функціонування майбутньої незалежної держави та подолати сумніви, що штовхають виборців на підтримку існуючої стабільності, націоналісти представили поетапний план виходу зі складу Сполученого Королівства – «Білу книгу», в якій було розглянуто питання економіки, соціального забезпечення, оборони майбутньої держави і перелік аргументів на користь відокремлення.

Однак референдум, який відбувся 18 вересня 2014 р., довів, що не всі шотландці готові до незалежності, хоча його результати швидше ще більше заплутали, ніж прояснили ситуацію. Адже результат, коли близько 55 % проголосували «проти» і 45 % – «за» незалежність [5], яскраво відображає розкол у шотландському суспільстві. Така незначна різниця і тенденція до збільшення кількості прихильників незалежності, про що йшлося вище, доводять нестабільність даного результату. Саме це, швидше за все, є причиною того, що Д. Камерон, який наполягав на виключенні з бюлетенів питання про розширення повноважень Шотландії, після референдуму пообіцяв їх розширити [3]. Схожою була ситуація з референдумом у Квебеку в 1995 р., коли понад 49 % виборців підтримали ідею його суверенітету. На думку українського дослідника П. Катеринчука, після квебекського референдуму канадська федерація вступила у новий етап свого розвитку, який характеризується децентралізацією та перерозподілом повноважень між центром та провінціями на користь останніх [1]. Швидше за все, в Шотландії спостерігатимуться такі ж тенденції.

Багато шотландців, що проголосували проти незалежності, сподівалися на виконання обіцянок англійського уряду про розширення повноважень, соціальне забезпечення, фінансування збереження культурних надбань. Однак після того, як лорд Сміт, призначений відповідальним за подальшу деволюцію і нові повноваження Шотландії, запропонував пакет пропозицій, кількість прихильників незалежності різко зросла. Розчарування шотландців у вказаних пропозиціяхбуло настільки великим, що, згідно з новими неофіційними опитуваннями, якби референдум відбувся зараз, більшість населення проголосувала б «за» незалежність [2]. Новопризначена глава уряду Шотландії Н. Стерджен заявила про свої

наміри продовжити курс на відокремлення та збільшення підтримки ідеї незалежності за допомогою аргументів і переконання.

Варто зазначити, що референдум у Шотландії матиме й інші наслідки – створення прецеденту для інших бездержавних націй, наприклад, каталонців. Звичайно, можливість висловити свою точку зору, обрати власне майбутнє є невід'ємною частиною прав людини і прав націй. Однак це не означає необхідність проведення численних референдумів за першим бажанням національних чи етнічних меншин, або у відповідь на вимоги груп, які діють з метою дестабілізації ситуації в певній країні, закликаючи до відокремлення. З метою уникнення «псевдореферендумів» і виявлення об'єктивної необхідності проведення референдуму у випадку наявності достатнього підґрунтя важливою є участь в даному процесі третіх сторін, до прикладу, міжнародних організацій, які можуть відігравати регулятивну функцію і відмежовувати об'єктивні вимоги від псевдосамовизначення.

На сучасному етапі важко сказати, яких результатів досягне шотландський національний рух в майбутньому, однак важливо, що Шотландія намагається здобути незалежність мирним шляхом. Якщо їй вдасться досягти успіхів, це може стати стимулом для інших бездержавних націй перенести боротьбу в сферу політики, що дало б змогу зменшити рівень конфліктності світової політики.

Список використаних джерел

1. Катеринчук П. М. Еволюція канадського федералізму та проблема Квебека (80-ті – 90-ті рр. XX ст.): автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Катеринчук Павло Миколайович; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 2003. – 22 с.

2. Обман з боку Англії збільшив кількість шотландських самостійників / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://firstsocial.info/news/obman-z-boku-angliyi-zbilshiv-kilkist-shotlandskih-samostiynikiv.

3. More Powers proposals [Electronic resource] // The Scottish Government's site. – Access mode : http://www.scotland.gov.uk/Home.

4. Referendum on independence for Scotland [Electronic resource] // The Scottish Government's site. – Access mode : http://www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence.

5. The results of Scottish Independence Referendum [Electronic resource] // Scottish Independence Referendum's site. – Access mode : http://scotlandreferendum.info.

Mgr Andrzej Jurkun
University of Warmia and Mazury in Olsztyn
Institute of Political Science
Olsztyn (RP)

OGŁOSZENIE NIEPODLEGŁOŚCI KOSOWA I JEGO WPŁYW NA BEZPIECZEŃSTWO W EUROPIE

Zakończenie II wojny światowej oraz upadek Związku Radzieckiego miał być początkiem nowego ładu międzynarodowego, opartego na współpracy oraz współdziałaniu państw i narodów. Niestety historia pokazała, że zmieniło się jedynie miejsce konfrontacji z płaszczyzny globalnej na regionalną.

Europa stanęła przed poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa u progu lat 90-tych XX wieku, kiedy to doszło do rozpadu Jugosławii. Kosowo jako dawny okręg autonomiczny byłego państwa, stał się obszarem wojny domowej między Serbami a Albańczykami. Muzułmanie mieszkający na Bałkanach uznają te tereny za kolebkę swojej cywilizacji, ponieważ w dolinie nazywanej Kosowym Polem w 1389 roku wojska serbskie i bośniackie poniosły klęskę z imperium Osmanów. Okres okupacji trwający blisko 500 lat i spowodował ogromny napływ ludności muzułmańskiej, głównie Albańczyków. Serbia starała się o przyłączenie Kosowa w czasie wojny rosyjsko-tureckiej w latach 1877–1878 oraz podczas wojen na Bałkanach w okresie 1912–1913. Ponadto strona serbska opowiadała się za wysiedleniem z terytorium Kosowa społeczności muzułmańskiej.

W 1990 roku zróżnicowanie etniczne Kosowa było znaczące, blisko 75 % mieszkańców tego terytorium stanowili Albańczycy, a mniejszość serbska stanowiła zaledwie 18 %.

W 1991 roku wybuchła wojna domowa w Jugosławii. W jej wyniku powstały niepodległe państwa: Bośnia i Hercegowina. Macedonia, Chorwacja i Słowenia. W ramach Federacyjnej Republiki Jugosławii pozostały Serbia z Kosowem i Czarnogórą. W samym Kosowie doszło do konfliktu między Serbami a dążącymi do autonomii Albańczykami. Ówczesny prezydent Serbii Slobodan Milošević postanowił uczynić Kosowo regionem składającym się wyłącznie z Serbów, dokonując represji i czystek etnicznych na społeczności albańskiej.

Łamanie praw człowieka i zbrodnie dokonywane na terenie Kosowa wywołały niepokój krajów europejskich. Obawiano się rozszerzenia konfliktu na sąsiednie kraje. SamMilošević w swoich imperialistycznych planach dążył do utworzenia tzw. Wielkiej Serbii. Ponadto zagrożenie stanowili napływowi bojownicy islamscy nazywani mudżahedinami, którzy walczyli w Bośni. Ich obecność na tych terenach stwarzała realne niebezpieczeństwo powstania islamskich organizacji terrorystycznych. Obwiano się analogicznej sytuacji w Kosowie.

W 1992 roku powstała Armia Wyzwolenia Kosowa (UCK), w której skład wchodzili albańscy partyzanci i terroryści. W początkowej fazie ich ataki były skierowane przeciwko samej ludności serbskiej. Od 1998 roku członkowie UCK rozpoczęli walki z siłami rządowi Belgradu.

W świetle zaostrzającego się konfliktu na Bałkanach 29 września 1998 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucje 119 na w której żądano, by Serbia wycofała wojska z Kosowa oraz zaprzestała zbrodni ludobójstwa na społeczności albańskiej. Jedynie Rosja jako odwieczny sojusznik Serbii nie do końca popierała zapisy uchwalonej rezolucji, była ona przeciwna interwencji wojsk NATO na terenie konfliktu.

W celu pokojowego zakończenia Kosowskiego konfliktu zorganizowano spotkanie w miejscowości Rambouillet we Francji. Zaproszono na nie przedstawicieli państw proklamujących 119 rezolucje ONZ, delegację UCK, oraz prezydenta Serbii. Na spotkaniu pod naciskiem Stanów Zjednoczonych wynegocjowano porozumienie przyznające szeroką autonomię mieszkańcom Kosowa.

Milošević nie przybył na spotkanie, a jego reakcja na postawione warunki była natychmiastowa i ostra. Nastąpiły nasilenia serbskich operacji wojskowych w Kosowie, którym towarzyszyły mordy, gwałty i rabieże mające na celu przyśpieszyć wypędzenie albańskiej ludności.

Wobec braku pozytywnej odpowiedzi Belgradu na propozycje państw zachodnich oraz eskalacji konfliktu. Kraje NATO podjęły decyzję o interwencji sił powietrznych w Kosowie. W grę wchodził również prestiż samego Traktatu Północnoatlantyckiego, które w sytuacji bierności w konflikt, mógł osłabić jego wiarygodność w niesieniu pomocy pokrzywdzonym narodom. Co w konsekwencji mogło doprowadzić do zaburzenia dalszej racji istnienia Sojuszu po upadku ZSRR.

W dniu 24 marca rozpoczęto atak na pozycje Serbskie. Wojna trwała dziesięć tygodni. W tym czasie siły NATO wykonały blisko 37512 lotów, tracąc tym samym jedynie 4 samoloty, 2 śmigłowce i 9 bezpilotowych samolotów rozpoznawczych. Był to pierwszy w historii konflikt bez użycia wojsk lądowych. Oczywiście NATO korzystało ze wsparcia na ladzie,

łącznie z wywiadem UCK. Jednak oddziały wojsk lądowych Sojuszu nigdy nie weszły na teren Kosowa.

Bombardowanie Belgradu i innych serbskich miast zmusiło Miloševića do kapitulacji 2 czerwca 1999 roku, sam zaś został postawiony w stan oskarżenia w Hadze, zmarł w 2006 roku.

Na mocy aktu kapitulacji Kosowo znalazło się pod bezterminową, międzynarodową kuratelą państw europejskich i Stanów Zjednoczonych, aż do 2008 roku, kiedy to ogłosiło deklaracje niepodległości, tworząc w ten sposób drugie państwo albańskie. Odłączenie Kosowa od Serbii było procesem nieuniknionym ze względu na zróżnicowanie narodowościowe na tym terenie.

ІНФОРМАЦІЙНІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СВІТОПОРЯДКУ

Вовк Р. В.
канд. фіз.-мат. наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Однією з основних ознак сучасного суспільства є висока інтенсивність розвитку інформаційних системи і технологій та зростання значимості інформації, що здатна впливати на різні сфери буття людини, включаючи її свідомість. За таких умов змінюється спосіб життя мільйонів людей, з'являються нові можливості підвищення ефективності праці практично в усіх галузях, розвиваються нові напрямки в науці та економіці, безпосередньо пов'язані з інформацією.

Інформаційні технології стали невід'ємною частиною політичного життя держав та глобальних міжнародних процесів. Суттєвих змін зазнають сучасні міжнародні відносини, які отримують нові можливості отримання та обробки необхідної інформації. Водночас інформаційні системи надають нові засоби впливу на міжнародні процеси та їх учасників.

Інформаційна революція суттєво знизила можливість урядів контролювати інформацію, що доходить до населення. Найбільшим джерелом інформації та каналом зв'язку в сучасних умовах став Інтернет. Особливо ефективно для поширення інформації використовуються соціальні мережі, які все частіше стають альтернативним джерелом новин та засобом впливу на свідомість людей. Кількість користувачів Інтернету вже перевищила 3,1 млрд осіб, що становить близько 42 % від усього населення планети. Частка користувачів Інтернету в Україні становить 37 %, а в сусідніх країнах: Чехії – 77 %, Польщі – 67 %, Росії – 59 %, Білорусі – 52 % [1]. Такий стан дає підстави стверджувати, що громадяни мають змогу в достатній мірі отримати доступ до різних джерел інформації і

[1]Internet Live Stats – http://www.internetlivestats.com/

самостійно визначити достовірність повідомлень ЗМІ. Однак люди часто стають об'єктами пропагандистських інсинуацій та жертвами маніпуляцій окремих медіа-ресурсів.

В умовах політичного чи економічного протистояння між державами, а особливо під час збройних конфліктів, інформаційний простір піддається активному впливу противника і потребує ефективного захисту. Особливо гостро проблема захисту інформаційного простору стоїть сьогодні в Україні. Інформаційна безпека України є важливою складовою національної безпеки і повинна забезпечувати в першу чергу захист конституційних прав і свобод громадян, інформаційного забезпечення державної політики, інформаційних та телекомунікаційних систем.

Конфліктна ситуація на Сході України супроводжується постійною агресивною діяльністю з боку Російської Федерації в українському та міжнародному інформаційному просторі, що проявляється в поширенні недостовірної, неповної та упередженої інформації про події в Україні. З метою вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки Рада національної безпеки і оборони України 28.04.2014 р. прийняла рішення щодо запровадження заходів, які покликані протистояти інформаційній агресії іноземних держав та розробити механізми протидії негативному інформаційно-психологічному впливу. З таких умов виникла потреба розробки нової стратегії розвитку інформаційного простору України та кібернетичної безпеки.

Для досягнення поставленої мети необхідно внести зміни до Законів України «Про основи національної безпеки України», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Службу безпеки України», «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» та ін. Разом з тим слід виробити дієві механізми реалізації як існуючих так і нових положень названих законів.

Важливим кроком на шляху забезпечення захисту національного інформаційного прострy України повинна стати нова редакція Доктрини інформаційної безпеки України, проект якої розроблений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України ще в квітні 2014 року. Цей документ передбачає здійснення ряду заходів, спрямованих на зміцнення інформаційної безпеки держави, посилення інформаційно-просвітницької роботи щодо переваг поглиблення співпраці з Європейським Союзом та входження до системи колективної безпеки у взаємодії з країнами НАТО.

Слід відзначити, що нова Доктрина достатньо повно класифікує сучасні виклики інформаційній безпеці у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній сфері, у внутрішньополітичній сфері, в економічній сфері, у соціальній та гуманітарній сфері, у науково-технологічній та екологічній сферах. При цьому вказується на низку чинників, що негативно впливають на інформаційну безпеку. На нашу думку, першочергової уваги заслуговують заходи, спрямовані на запобігання монополізації засобів масової інформації в Україні, формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені, підвищення інтегрованості національних інформаційних ресурсів до міжнародного інформаційного простору з метою донесення достовірної та актуальної інформації про події в Україні. Одними з основних повинні стати заходи, спрямовані на викриття та нейтралізацію спецслужб іноземних держав, що здійснюють розвідувально-підривну діяльність у національному сегменті кіберпростору та через українські медіа-ресурси.

Особливо актуальними в умовах військового протистояння зовнішній агресії повинні стати заходи, спрямовані на забезпечення захисту інформаційних і телекомунікаційних мереж та систем, що використовуються силовими структурами та протидія негативному інформаційному впливу на населення України та особовий склад військових підрозділів.

Згаданий проект Доктрини та законопроекти щодо змін та доповнень законів, що стосуються інформаційної сфери, мають бути прийняті найближчим часом і насправді містять значний перелік заходів, які повинні врегулювати відносини між суб'єктами інформаційного простору України та усунути прогалини й недоліки, що склалися на даний час. Основна відповідальність на впровадження та відслідковування дотримання норм законодавства, скоріше за все, буде покладена на Міністерство інформаційної політики України та силові відомства. Проте, судячи з досвіду проведення реформ теперішнім Урядом та низки об'єктивних і суб'єктивних причин, виникають великі сумніви стосовно ефективного та повного впровадження заходів, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки України в найближчому періоді.

Горбатюк С. В.
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ

У 1992 р. 179 держав підписали програмні документи, що визначають узгоджену політику світової спільноти по забезпеченню стійкого розвитку та збереження біосфери Землі, концепцію переходу до сталого розвитку, що забезпечує збалансоване рішення соціально-економічних завдань, сприятливий стан довкілля та збереження природно-ресурсного потенціалу з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Важливе місце в реалізації в цієї концепції займають науково-технічні питання, пов'язані з методами та засобами, що дозволяють здійснювати моніторинг земної поверхні і оцінювати стан природних та геотехнічних систем.

До завдань моніторингу Землі відносяться завдання, що вирішуються на користь сільського господарства, кліматології, пошуку корисних копалини та енергоносіїв, землекористування, спостереження прибережних зон океанів, морів, озер, контролю водних ресурсів, моніторингу надзвичайних ситуацій тощо. Постійно зростає значення аерокосмічного моніторингу для вирішення екологічних завдань. Найбільш великими сферами застосування інформації аерокосмічного моніторингу Землі є сільське та лісове господарство, науково-технічне суспільство, а також великі мегаполіси [1]. Розглянемо типові завдання, що вирішуються на користь деяких з перерахованих вище областей.

Сільське господарство. Сільськогосподарська гідрологія включає рішення завдань аналізу інтенсивності випадання опадів в сільськогосподарському районі, дослідження здатності ґрунтів утримувати воду, вологості природних та зрошуваних ґрунтів в кореневій зоні, вивчення проблем меліорації та водного режиму сільськогосподарських угідь [2].

Пошук енергоносіїв та корисних копалин. В цьому випадку дистанційне зондування має бути спрямоване на отримання інформації, необхідної для використання енергії вітру, а також пошук нафти, природного газу та вугілля. Отримувані дані про вітри використовуються також при дослідженні процесів глобальної зміни клімату. Точна та своєчасна інформація про структуру та

характеристики повітря потрібна також при плануванні авіаційних польотів і прогнозуванні поширення забруднюючих речовин в атмосфері [3].

Землекористування. Рішення цих завдань в глобальному масштабі спрямоване на виявлення тенденцій розвитку ландшафтів та виділення змін земної поверхні, що мають природний та антропогенний характер [4].

Вивчення океанів і прибережних зон. До основних методів вивчення відносяться зйомка в інфрачервоних діапазонах спектру, яка дає інформацію про температуру водної поверхні, що дозволяє, наприклад, розділяти однорічні та багаторічні криги, визначати солоність води, та радіолокацію, дає інформацію про стан поверхні океану, хвилювання, приповерхневих вітрах тощо [5].

Контроль водних ресурсів. Спостереження за сніговим та крижаним покривом, визначення характеристик джерел ґрунтових вод, у тому числі якості води, а також моніторинг повеней, здатних привести до небезпечних наслідків.

Об'єкти нафтогазової галузі (НГГ). Нині це складні природно-техногенні комплекси, що включають територію нафтогазовидобування, добувні підприємства, інфраструктуру, магістральні трубопроводи тощо. Ефективне управління цим складним господарством припускає наявність необхідного інформаційного забезпечення, головна роль в якому відводиться системам моніторингу, у тому числі і аерокосмічного [6].

Моніторинг, лісових екосистем. Лісові екосистеми та, зокрема, ліси відіграють величезну роль в глобальних процесах, що відбуваються на планеті, а також в економіці країн. Оперативна оцінка поточних запасів деревини та їх динаміки, пов'язаної з природним зростанням лісу, господарською діяльністю, дією пожеж та шкідників, є дуже актуальною [7].

Використання систем моніторингу є актуальним науково-технічним завданням що істотно впливає на життя сучасного суспільства та вимагає подальшого вивчення та вдосконалення.

Моніторинг Землі є ефективним засобом рішення широкого кола завдань в різних галузях промислової діяльності, природокористування, забезпечення безпечних та комфортних умов життя людини. Протягом останніх 30-40 років використовуються ряд систем моніторингу Землі авіаційного базування. У їх числі знаходяться різноманітні багатофункціональні, багатоспектральні та багатополяризаційні радіолокаційні системи, радіометри та

скаттерометри, що використовуються для вирішення таких завдань, як зондування льодовикових утворень, оцінка питомих запасів деревини в лісах, виявлення розливів нафтопродуктів, оцінка характеристик ґрунту та багатьох інших.

Для вдосконалення існуючої системи моніторингу найбільш переважним рішенням є доповнення існуючої аерокосмічної системи регіональними системами моніторингу, що включає повітряні патрулі, спостережні пункти, що використовують засоби непілотованої малої авіації, оснащені радіометричним та скаттерометричним устаткуванням окрім геоінформаційних систем оптичного діапазону. Використання вказаного устаткування підвищує можливості систем природного радіомоніторингу, але вимагає проведення додаткових досліджень пов'язаних з моделюванням природних середовищ, інтерпретацією результатів вимірів, розробкою алгоритмів ухвалення рішень, методик застосування непілотованих комплексів для вирішення конкретних завдань.

Список використаних джерел

1. Ведешин Л. А., Семенов В. И. Автоматизація управління територією і екологічними ситуаціями. – Матеріали Між нар. симпозіуму «Екологічні технології для оздоровлення світу» (Лас-Вегас, 16–23 березня 1997).

2. Итоги науки и техники. Использование дистанционных методов в почвоведении и в сельском хозяйстве. – М., 1995.

3. Михайлов А. Е., Корчуганова Н. И., Баранов Ю. Б. Дистанційні методи в геології. – М : Надра, 1993.

4. Космическое землеведение / Под ред. В. А. Садовничего. – Изд-во МГУ, 1992.

5. Радіолокація поверхні Землі з космосу. Дослідження морської поверхні, крижаного і льодовикового покривів за допомогою супутникової станції радіолокації бічного огляду / Під ред. Л. М. Митника, С. В. Викторова. – М. : Гідро-метеовидавн, 1990.

6. Мазур И. И., Ведешин Л. А., Семенов В. И. Дистанционное зондирование для экоменеджмента нефтегазопромышленного комплекса России. – Материалы III конф. ООН по исследованию и использованию космического пространства в мирных целях (Вена, 19–30 июля 1999 г.).

7. Матвеев П. М. Обнаружение лесных пожаров / Красноярск, 1994, 96 с.

Заводовська О. А.
Львівський національний університет ім. І. Франка
м. Львів

«ПОРЯДОК ДЕННИЙ» ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

В реаліях сучасних міжнародних відносин з'являються нові форми протистояння та протиборства між країнами. Найбільш модерновою формою конфронтації між державами стають так звані гібридні війни. Саме методи гібридної війни активно використовують могутні країни в сучасному міжнародному середовищі для впливу та підкорення супротивника.

Війни 21 століття будуть зовсім іншими, це будуть війні, які будуть включати в себе елементи гідридної війни [6, с. 2]. Гібридна війна – це війна комплексна, яка включає в себе не лише військовий та силовий фактор, але й економічний, соціальний та обов'язково інформаційний. Вести таку війну можуть не лише державні, але й недержавні актори [8].

Питанню дослідження інформаційної складової гібридної війни та інформаційного протиборства привертало увагу вітчизняних та зарубіжних авторів. Теоретичним підґрунтям аналізу дефініції гібридної війни є роботи відомих дослідників інформаційного суспільства: Г. Ласуела, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, Д. Белла, П. Лазасфельда, Д. Клапера, Б. Коена. Аналіз явища гібридної війни проводився в роботах: М. Бонда, В. Гленна, Дж. Макуена, Дж. Девіса.

Незважаючи на значну увагу до дослідження гібридних війн як сучасного способу ведення війни, на наш погляд, недостатня увага приділяється дослідженню формування інформаційного компоненту гібридних війн, а також формуванню «порядку денного» як методу ведення гібридної війни.

Основними цілями інформаційної складової гібридної війни є деморалізація населення, особового складу збройних сил та силових відомств країни-противника, а також формування спотвореного бачення подій, що відбуваються, що створює сприятливе підґрунтя для подальшого військового вторгнення.

У 2004 році на замовлення НАТО проведено дослідження Multiple Futures з метою виявлення тенденцій змін у сфері міжнародної безпеки загалом та способі ведення воєн зокрема. У підсумковій доповіді мова зводиться до суто військового виміру та визначення гібридної війни як

суміші класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Недержавні виконавці бойових завдань «можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань» [1]. Гібридна війна не підпадає під дію сучасного міжнародного права і є абсолютно протиправною та незаконною. Довести ведення гібридної війни дуже тяжко, адже немає відповідних правил та норм.

Ми ж розглядаємо гібридну війну не лише з боку залучення недержавних силових формувань, але й за використанням нових методів ведення війни – методів інформаційних.

Класичним прикладом гібридної війни вважають війну, яку вела «Хезболла» в Лівані у 2006 р., використовуючи класичні військові дії, нерегулярні збройні формування та інформаційні методи ведення війни, завдавши Ізраїлю, на думку багатьох експертів, стратегічної поразки [5, с. 25–27].

Для зміщення акцентів у необхідному для воюючої сторони напрямку можливо використання процесу формування інформаційної картини дня країни. Тобто ведення гібридної війни тісно пов'язано із формуванням інформаційного «порядку денного».

Зміст мережевої війни полягає в досягненні успіху в збройній боротьбі не через перевагу в чисельності й вогневій могутності військ, а завдяки їх перевазі в інформаційних можливостях та організаційній побудові за мережевою структурою. Суцільна інформатизація та інтелектуалізація систем управління військами і зброєю якісно змінили зміст воєнних операцій. Вони дістали назву мережецентричних операцій (воєн), які проводяться складом різних тактичних угруповань, що керуються з єдиного стратегічного центру [3, с. 14].

Явище «порядку денного» або agenda setting своє теоретичне підґрунтя бере з американсько-британської комунікативістики (Дж. Клаппер, М. Маккомз, Д. Шоу, М. Дефлер, Е. Ноель-Нойман, Ш. Інгар, Дж. Кіндер та інші) [2, с. 95]. Зважаючи на те, що ми живемо в інформаційному суспільстві, інформація стала не лише позитивом, але й способом негативного впливу та боротьби. З формуванням «порядку денного» країни тісно пов'язане новинне виробництво, адже саме ЗМІ формують проблеми та питання дня через новини.

Американський вчений Бернард Коен відмічає, що ЗМІ не можуть тривалий час нав'язувати людям як думати, проте вони з помітним успіхом підказують їм про що думати [4, с. 218–219]. Вважаємо дуже влучною цю цитату, адже на людину дуже легко вплинути таким чином, нав'язавши певні теми для обговорення. Вмілі полководці сучасних гібридних війн активно це використовують. Адже за допомогою інформаційної зброї сьогодні можна зробити чимало.

Формування «порядку денного» полягає в тому, що новини – не просте відображення реальності, а соціально сконструйована, відредагована так званими gatekeepers («вартовими») реальність. Цими вартовими є журналісти, редактори, видавці та власники мас-медіа – тобто всі ті учасники процесу обробки інформації, які стоять між подією та остаточним споживачем новин. На думку дослідників з Університету Північної Кароліни М. Маккомза і Д. Шоу засоби масової інформації впливають на «картинки в наших головах». Вони також вважають, що ставлення громадськості до реальності залежить від теми, яку виділяють чи ні засоби масової інформації [7, с. 36].

Глобалізація новинних програм – одна з тенденцій на сучасній міжнародній арені. Володіння інформаційними ресурсами та інфраструктурою дає можливість диктувати свої інтереси у міжнародних відносинах та створювати могутній потенціал для ведення сучасних гібридних війн. Інформаційна складова стала невід'ємною частиною гібридної війни. Формування інформаційного «порядку денного» є одним із ефективних методів ведення гібридної війни, його метою є подача тієї інформації, яку необхідно подати воюючій стороні для здобуття переваги над супротивником.

Список використаних джерел та літератури

1. Корнієнко С. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен [Електронний ресурс] / С. Корнієнко. – Режим доступу : http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html.

2. Федорів Т. Теоретико-методологічні засади взаємодії органів державної влади і ЗМІ у формуванні порядку денного Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 25 «Ефективність державного управління» – С. 95–101.

3. Хамзатов М. М. Влияние концепции сетецентрической войны на характер современных операций / М. М. Хамзатов // Военная мисль. – 2006. – № 7. – С. 13–17.

4. Cohen, B. The Press and Foreign Policy. – Princeton : Princeton University Press, 1963. – P. 32.

5. Davis J. R. Defending Future Hybrid Threats / J. R. Davis // Military Review. – Fort Leavenworth, September – October 2013. – No. 5. – P. 21–29.

6. Margaret S. Bond, «Hybrid War: A New Paradigm for Stability Operations in Failing States», Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College, March 30, 2007.

7. Mc Combs, M.E and Shaw, D.L. (1972) The agenda-setting function of mass media. – Public Opinion Quarterly. – 1972. – P. 36.

8. W. Glenn. Evolution and Conflict: Summary of the 2008 Israel Defense Forces – U.S. Joint Forces Command «Hybrid Threat Seminar War Game», Santa Monica, CA: RAND, TBP in 2009.

Лісайчук А. А.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день від кіберзагроз не застрахований жоден користувач, і питання інформаційної безпеки з плином часу стає все більш актуальним. Революціїя гідності і останні політичні події в Україні стали каталізатором для нової хвилі інформаційної війни, одним з елементів якої є різні кібератаки, зокрема, хакерські та поштові зломи, DDoS-атаки і т.п. Втім, незалежно від політичної ситуації, кількість кіберзлочинів в Україні і в світі неухильно зростає, а їх технічна оснащеність постійно поліпшується.

Ситуація з кібербезпекою в Україні повністю відповідає світовим трендам – кількість злочинів у цій сфері незмінно зростає. Згідно з даними Управління по боротьбі з кіберзлочинністю в Україні у 2013 р. було виявлено 2025 кримінальних правопорушень щодо кібератак, а в 2014 р. – 3527 [2]. Однак через низький рівень інформаційної грамотності в силових структурах і часткове небажання займатися розслідуваннями, далеко не всі злочини в цій сфері реєструються.

Україна займає перші місця у світі і в поширенні спаму. Так, за даними аналізу спаму «Лабораторії Касперського», у ІІІ кварталі 2014 р. Україна опинилася на 7–му місці в списку розповсюджувачів спаму з показником в 3,41 %. Поки що Україна поступається в рейтингу США (14 %) і Росії (6,1 %), однак входить в першу десятку країн. В цілому ж в третьому кварталі частка спаму в поштовому

трафіку склала 66,9 %, що на 1,7 % менше, ніж у попередньому. При цьому кількість фішингових атак зросла на 19 % [2].

В Україні боротьбою з кіберзлочинцями займаються спеціалізовані структурні підрозділи Держспецзв'язку, Управління по боротьбі з кіберзлочинністю МВС України та аналогічний підрозділ СБУ, але їх зусиль для нівелювання впливу кіберзагроз в масштабах країни поки вкрай недостатньо [5]. Відчувається як хронічне недофінансування і технічна незабезпеченість (як правило, техніка приходить від закордонних партнерів у вигляді допомоги), так і відсутність ефективного законодавства (закон «Про кібернетичну безпеку» знаходиться в розробці) у сфері боротьби з кіберзагрозами [4].

Бажання українського населення і компаній до економії коштів призводить до того, що операційні системи і антивірусні програми в більшості випадків неліцензійні, тобто безпека інформаційних ресурсів користувачів знаходиться під постійною загрозою. Навіть у держсекторі не менше половини операційних систем «піратські», а із запланованих у держбюджеті на 2013 р. 100 млн грн. на легалізацію програмного забезпечення по факту не було отримано нічого [1].

У листопаді 2014 р. Кабінет Міністрів України затвердив план заходів для захисту державних інформаційних ресурсів на 2014–2016 рр. [3]. Згідно з документом державні органи зобов'язані удосконалити правове регулювання у сфері захисту інформації. Крім того, розпорядженням передбачаються адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення норм законодавства в сфері захисту інформації. При цьому Держслужбі спеціального зв'язку та захисту інформації також доручено створити захищений центр обробки даних для розміщення державних інформресурсів, прискорити інтеграцію інформаційно-телекомунікаційних систем держорганів до складу Національної системи конфіденційного зв'язку (до 2016 р.) [2]. З іншого боку, ніякий план дій або держпрограма не можуть захистити від зазіхань кіберзлочинців, а фінансові та технічні можливості України в даний час вельми обмежені.

Експерти у сфері інформаційної безпеки не прогнозують нічого хорошого. За їхніми оцінками нові загрози будуть ставати все більш серйозними і складними, спроби злому стануть все більш зухвалими, подальшим атакам будуть піддані користувачі смартфонів і більш поширеними стануть цілеспрямовані кібератаки, коли мішенню є конкретні організації чи люди.

Перелік загроз у сфері кібербезпеки постійно тільки розширюється, а їх складність стає все більш досконалою. В даний час серед

кіберзлочинців більшість становлять не хакери-одинаки, а організовані кримінальні структури, які цілеспрямовано заробляють написанням і поширенням шкідливих програм, і протистояти їм за допомогою тільки встановленого антивіруса досить проблематично.

Отже, використання комп'ютерних технологій при здійсненні злочинів є особливим різновидом суспільно-небезпечної та протиправної діяльності, що в даний час одержує усе більше поширення як в глобальному масштабі, так і в окремих країнах, в тому числі і в Україні.

Незважаючи на актуальність проблеми кіберзлочинності в Україні протидія цьому явищу на національному рівні залишається на периферії порядку денного української влади. Це пояснюється, в першу чергу, обмеженістю фінансових та матеріально-технічних можливостей нашої держави на сучасному етапі. Однак, на нашу думку, проблемним також є питання формування нормативно-правової бази, що стосується різних аспектів боротьби з кіберзлочинністю, а також недостатнє кадрове забезпечення відповідних структур в органах внутрішніх справ України.

Список використаної літератури

1. Алексеев А. Киберпреступность: скрытая и явная угроза [Электронный ресурс] / Андрей Алексеев // Зеркало недели. – 6 декабря 2013 г. – Режим доступа : http://gazeta.zn.ua/macrolevel/kiberprestupnost–skrytaya–i–yavnaya–ugroza–_.html.

2. Краснов А. Украина и киберпреступность: кто кого? [Электронный ресурс] / Андрей Краснов // From–UA. – 18 января 2015 г. – Режим доступа : http://from–ua.com/articles/336424–ukraina–i–kiberprestupnost–kto–kogo.html.

3. План заходів щодо захисту державних інформаційних ресурсів на 2014 – 2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1135-2014-%D1%80.

4. Проект закону про кібернетичну безпеку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47240.

5. Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cybercrime.gov.ua/ua/.

Марутян Р. Р.
канд. істор. наук, доцент
НАДУ при Президентові України
м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» НА СХОДІ УКРАЇНИ

Російсько-український воєнно-політичний конфлікт на сході України являє собою якісно новий підхід ведення воєнних дій коли на заміну класичним військовим агресіям з застосуванням зброї, приходять так звані «гібридні війни». Вони мають прихований характер та спостерігаються, переважно, у політичній, економічній, інформаційній і спеціальній сферах. Суттю такого підходу є зміщення центру зусиль з фізичного знищення супротивника в рамках масштабної війни до вживання засобів «м'якої сили» проти країни-супротивника з метою дезінтеграції та зміни її керівництва, включення до сфери свого впливу.

Характерними особливостями «гібридних війн» є: агресія без офіційного оголошення війни; приховування країною-агресором своєї участі в конфлікті; широке використання нерегулярних збройних формувань (в т. ч. під прикриттям мирного населення); нехтування агресором міжнародними нормами ведення бойових дій та чинними угодами і досягненими домовленостями; взаємні заходи політичного та економічного тиску (за формального збереження зв'язків між двома країнами); широка пропаганда та контрпропаганда з застосуванням «брудних» інформаційних технологій; протистояння у кібернетичному просторі.

Ключовою складовою гібридної війни є її інформаційна складова, яка пронизує всі аспекти даної війни, але виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військову фазу операції. Інформаційний фронт «гібридної війни» охоплює такі адресні групи як: 1) населення в зоні конфлікту; 2) населення країни, проти якої здійснюється агресія, але територія якої не охоплена конфліктом; 3) громадяни країни-агресора; 4) міжнародне співтовариство.

Так, для зовнішнього, скажімо європейського або американського користувача складається образ «легітимності» дій Російської Федерації в Україні, зокрема на прикладі «возз'єднання Криму і міста російської слави Севастополя з Росією», при цьому наводяться

аргументи хрущовської доби й «несправедливості приєднання Криму до УРСР в 1954 р.» (навмисно забуваючи ті факти, що разом із приєднанням Криму до УРСР до РСФСР відійшли українські етнічні землі Белгородської, Воронежської, Курської, Брянської та Ростовської областей). Ці аргументи є абсолютно валідними для російської аудиторії, стимулюючи громадську думку у вірному для Кремля напрямку. Велике значення в цьому процесі має діяльність проросійських лобістських груп: фондів, культурних товариств, аналітичних центрів і просто експертів в Європі, а також діяльність каналу «Russia Today», які створюють у світової громадської думці імідж нелегітимності українського уряду який нібито прийшов до влади шляхом «військового перевороту» (саме тому російські ЗМІ залучили до власного лексикону словосполучення «київська хунта»).

Треба відзначити, що Російська Федерація розвернула один з фронтів «гібридної війни» і проти власних громадян, формуючи там модель поведінки, яка багато в чому відповідає мессиджам федеральної преси (їй повністю довіряють майже 60 % росіян). Небажання значної кількості громадян Росії подивитися на речі з іншої точки зору обумовлене також страхом виникнення когнітивного дисонансу між дійсністю, що формується російськими ЗМІ, і реальними подіями. Отже багато в чому росіяни стають народом-жертвою власного пропагандистського впливу ЗМІ.

З приводу внутрішньої пропаганди варто зазначити, що для росіян, які живуть у Росії, послідовно відновлюють штампи зовнішньої загрози радянської доби. Разом із старими прийомами в обіг вводяться й нові символи, на кшталт «ввічливих людей» – членів диверсійних груп, військових розвідників та агентів Служби зовнішньої розвідки РФ, які «відстоюють інтереси росіян, відновлюють міць та престиж Росії на противагу засиллю американського впливу в країнах бувшого Радянського Союзу». Успішно використаний для легітимізації Криму як невід'ємної складової РФ образ «міста руської слави» Севастополя. Також була використана символічність захоплення бойовиками міста Слов'янськ, де «постала слов'янська єдність проти фашистської хунти Києва». Зазначені чинники внутрішньої обробки населення Росії частково діють й на територіях України, де точиться агресія. Сприяє цьому інформаційний вакуум – сепаратисти першим ділом відключили телевізійне та радіо-мовлення українських каналів на Донбасі, замінивши їх російськими.

Відносно неефективним, але вживаним методом, є застосування релігійної складової інформаційної кампанії, зокрема створення на Донбасі «російської православної армії». Цю війну кремлівські пропагандисті представляють як священну боротьбу православ'я з католицизмом (оскільки на Західній Україні розповсюджений греко-католицизм). Відвертим провалом у цій релігійній промо-кампанії є використання найманцями чеченських, дагестанських та осетинських бойовиків – ударної групи батальону «Восток», які за віросповіданням є мусульманами.

Так само до не надто ефективних, але так само вживаних факторів психологічного тиску є апелювання до місцевих донбаських штампів, які формувались роками від часів Радянського Союзу. Використання подібних гасел, на кшталт «Донбасс порожняк не гонит» або «Донбасс все решает», представниками ДНР та ЛНР має на меті лише само запевнення в силі регіональної ідентичності що стає ідеологічним підґрунтям сепаратизму.

Але на заваді пропагандистської «машині» РФ встала громадянська частина руху інформаційного спротиву що створила майданчики з надання об'єктивної інформації та спростування дезінформації про ситуацію в Україні. Найбільш відомою є робота таких громадських ініціатив як «Stopfake», «Всеукраїнський інформаційно-експертний центр для надання реальної інформації про події в Україні», «Інформаційній спротив» та Кіберсотня у Фейсбуці та інші.

Таким чином, можна констатувати що ця війна йде не стільки за території, скільки за вплив на свідомість людей, тому пріоритетне завдання сьогодення стає ефективна та змістовна відповідь перш за все на військову, а також на інформаційну агресію проти нашої держави.

Седая Ю. С.
Харьковский Национальный медицинский университет
г. Харьков

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОГО КОНТЕНТА ПРИФРОНТОВЫХ ГОРОДОВ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ

Говоря об особенностях информационных войн в XXI в., следует отметить все большее их распространение и возрастающее значение в современном мире.

Особенности информационного общества позволяют развивать

новейшие технологии ведения войн. Особое место среди них занимает информационное оружие. К нему ученые относят:

- компьютерные вирусы, способные размножаться, внедряться в программы, передаваться по линиям связи, сетям передачи данных, выводить из строя системы управления и т. п.;
- логические бомбы – программные закладные устройства, которые заранее внедряются в информационно-управляющие центры военной или гражданской инфраструктуры, чтобы по сигналу или в установленное время привести их в действие;
- средства подавления информационного обмена в телекоммуникационных сетях, фальсификации информации в каналах государственного и военного управления;
- средства нейтрализации тестовых программ;
- различного рода ошибки, сознательно вводимые противником в программное обеспечение объекта.

Применение вышеуказанных видов информационного оружия является доминирующим в украинско-российском военном конфликте. Особенно это проблема является актуальной для городов, располагающихся в прифронтовой зоне конфликта.

Так, согласно данным социологического исследования значительное количество жителей Харьковской области и Одесской областей в той или иной степени подвержены российской пропаганде и склонны доверять тезисам, которые звучат от СМИ Российской Федерации[1]. Анализируя полученные данные, исследователями был выведен индекс результативность российской пропаганды (РРП). Индекс достигает максимального значения 100, если человек полностью согласен со всеми пятью утверждениями российской пропаганды и равен минимальному значению 0, если он не согласен ни с одним.

Согласно результатам соцопроса, среднее значение индекса результативности российской пропаганды (РРП) по Украине равняется 26. Наиболее низкий уровень подверженности российской пропаганде

---

[1] Исследование было проведено Киевским международным институтом социологии (КМИС). В исследовании приняли участие 2013 респондентов, проживающих в 108 населенных пунктах всех областей Украины (не включая АР Крым). Доступно на сайте : http://zn.ua/UKRAINE/rezultativnost-rossiyskoy-propagandy-v-harkovskoy-i-odesskoy-oblastyah-obespokoila-sociologov-170829_.html.

в ***Западном регионе*** (индекс РРП =***12***) и в Центральном регионе (РРП =19). Намного выше значение индекса в Южном регионе (32).

В Восточном регионе значение индекса РРП в 4 раза выше, чем в Западном и составляет ***48*** пунктов, исключением является Луганская и Донецкая области (индекс РРП 50). Эти области являются наиболее проблемными, однако наибольшее беспокойство вызывают Харьковская (индекс 50) и Одесская (индекс 42) области, находящиеся в ближайшем расстоянии к линии фронта.

Опираясь на данные исследования, нетрудно заметить, что именно Харьковская и Одесская области остаются подверженными специфическому пропагандистскому контенту, что не может, не отразится на формировании общественного мнения представителей данных регионов.

Интересный факт: одним из первых исследователей пропаганды был американский психолог и политолог Г. Лассуэлл. Он сформулировал три основные функции коммуникации в обществе:

- наблюдение над окружающим миром: эта роль масс-медиа позволяет индивиду видеть гораздо больше, чтобы узнавать о событиях во всем мире;
- корреляция ответа общества на события в окружающем мире:
- масс-медиа рассказывает индивидууму, как интерпретировать происходящие события;
- передача культурного наследия, например: дети изучают жизнь других людей, что такое хорошо и что такое плохо, чем они отличаются от других людей.

Апеллируя к результатам вышеупомянутого исследования, можно отметить, что эти функции выполняются определенными социальными институтами для достижения своих целей.

Каковы же можно сделать выводы при формировании принципиально нового информационного контента прифронтовых городов?

На наш взгляд, это создание новых трэндов в информационной сфере прифронтовых городов, а именно:

- информационное доминирование украинских СМИ;
- создание информационного шума, целью которого является
- формирование помех в производстве деконструктивной информации;
- использование технологии микротаргетинга;
- сокращение информационного дисбаланса путем специального информационного воздействия

Список использованных источников
1. Почепцов Г. Г. Информационные войны и будущее К. : Ваклер, 2002. – 94 с.
2. Power and Personality by Harold D. Lasswell; The Analysis of Political behaviour: An Empirical Approach by Harold D. Lasswell The Yale Law Journal Vol. 59, No. 1 (Dec., 1949), pp. 181–184 Published by: The Yale Law Journal Company, Inc. Article Stable. [Электронный ресурс], Доступно на сайте: URL:http://www.jstor.org/stable/793145.
3. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции Бакулев Г. П. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 176 с.

Фичко Ж. В.
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СУЧАСНОМУ ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах динамічного розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та тенденцій глобального інформаційного суспільства значно розширилась сфера обміну інформацією та відповідно відбувся стрімкий розвиток комунікативних технологій та інновацій в суспільно-політичних процесах держави. Аналіз сучасного світового комунікативного простору наштовхує на твердження, що створення легітимного регламенту функціонування суспільних комунікацій, на відміну від тоталітарного контролю над комунікативними процесами, є запорукою розбудови демократії та розвитку громадянського суспільства.

Комунікація є обов'язковою складовою державної політики, оскільки вона більшою мірою, ніж інші сфери діяльності потребує спеціальних інформаційних обмінів, установлення і підтримки постійних зв'язків між її суб'єктами. Є. О. Романенко вважає, що комунікативна політика держави є одним із інструментів забезпечення взаємодії між органами державної влади та громадськістю, спрямованим на формування доброзичливих відносин між ними, позитивного іміджу державно-управлінської вертикалі, яка відповідає принципам відкритості та прозорості розвитку корпоративної культури, що є необхідною складовою її ефективності.

Є. О. Романенко слушно зазначає, що комунікація справляє прямий та опосередкований вплив на формування та реалізацію державної політики. Прямий вплив комунікації стосується заклику громадян до участі у формуванні державної політики шляхом участі у виборах, звернення за підтримкою відповідного державно-управлінського курсу, обговорення та схвалення відповідних національних концепцій, проектів, програм, законопроектів. Безпосередній вплив комунікації на формування та реалізацію державної політики приводить до створення певних ідеальних конструкцій та їх впливу на свідомість і діяльність державно-управлінської еліти та різних груп громадськості. У цьому відношенні комунікація має стратегічний ефект, оскільки впливає на свідомість, переконання та поведінку людей у формі їх участі у формуванні державної політики.

На даному рисунку (рис. 1) представлена модель обміну інформацією в тоталітарному та демократичному суспільстві. Односторонні вертикальні зв'язки характеризують тоталітарну модель суспільства, де визначається право однієї сторони на генерування інформації, тоді як інша сторона може її лише споживати. Демократичне суспільство забезпечує рівні горизонтальні відносини та право кожної зі сторін на генерування інформації. Особливо важливе місце в даній моделі комунікативної політики належить ЗМІ, які забезпечують ефективний «зворотній зв'язок».

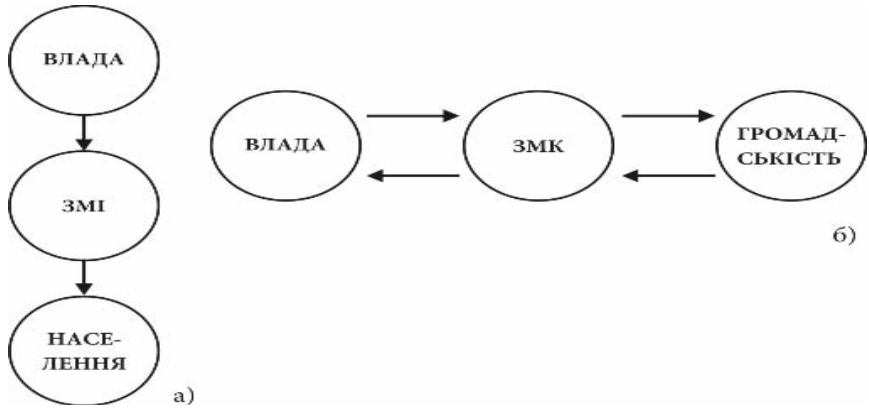

Рис. 1

Сучасні демократичні процеси в Україні вимагають нових підходів у сфері здійснення комунікативної політики держави. Застосування

сучасних інформаційних та комунікаційних технологій створює цілу низку переваг для забезпечення реалізації ефективної та якісної комунікативної політики в органах державної влади. З цією метою слід:

1. Впровадити відповідно до міжнародних стандартів технології електронного врядування, насамперед системи електронного документообігу.

2. Забезпечити органи виконавчої влади всіх рівнів та їх працівників сучасною комп'ютерною технікою, мережевим обладнанням, ліцензійним програмним забезпеченням, а також високошвидкісним доступом до мережі Інтернет.

3. Підвищити ефективність комунікації з громадськістю, окремими громадянами, ЗМІ за рахунок використання можливостей мережі Інтернет (шляхом проведення електронних консультацій, інтерактивних конференцій, вебінарів, спілкування через соціальні мережі, через інтернет-приймальні тощо).

4. Вдосконалити офіційні веб-сайти органів виконавчої влади.

3. Підвищити професійну (комунікативну) компетентність державних службовців у сфері застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади / За заг. ред. канд. наук з держ. упр. Н. К. Дніпренко. – К. : ТОВ «Вістка», 2008. – 164 с.

2. Методичні рекомендації «Відкритий діалог: ЗМІ, неурядові організації та державні інституції. Використання нових комунікативних можливостей». Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» Київ, 2014. – С. 61–67.

3. Романенко Є. О. Комунікативна політика держави: теоретико-методологічний аналіз : монографія / Є. О. Романенко. – К. : НАДУ, 2014. – 400 с.

Шипка Р.Й.
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Глобальний інформаційний простір – це високотехнологічна галузь, в якій відображаються й основні тенденції світової політики. Характеристики глобальної інформаційної сфери в свою чергу здійснюють вплив на міжнародні політичні процеси. Наприкінці 90-х років домінувала думка про те, що розвиток Інтернету сформував кіберпростір, який не контролюється державами. Але, в 2000-і роки стає зрозуміло, що політична складова віртуального простору формується таким чином, що значною мірою відображає реальну політичну карту світу.

Інтернет впливає на політичні, економічні, соціальні показники сучасного суспільства. Завдяки Інтернету можна інформація стає загальнодоступною в довільний момент часу і з будь-якого місця. Така відкритість Глобальної мережі, її децентралізований характер та мережева організація сприяють розвитку демократизації та становленню глобального громадянського суспільства. При тому, що постійно зростає комерційне значення Мережі, економічні та політичні інтереси все більшим чином визначають напрямки розвитку Інтернету. Базові характеристики, притаманні раніше технологічним аспектам сьогодні визначаються в рамках інформаційного суспільства.

Розвиток Інтернету не усуває проблему конфліктності, притаманну міжнародній системі. При розгляді інформаційної глобалізації можна виділити певні сегменти інформаційної сфери. Державні, географічні відмінності доповнюють нові інформаційні межі. Такі держави як Китай, Бірма, Пакистан, обмежують інформаційні потоки за допомогою великих інтернет-корпорацій, таких як Google та Yahoo, які для того, щоб закріпитись на перспективних ринках цих держав йдуть на певні угоди з урядами і передають органам державної влади конфіденційну інформацію про користувачів, блокують доступ до певних сайтів.

Необхідно згадати і такі негативні наслідки бурхливого розвитку Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій, як виникнення нових форм міжнародних конфліктів, враховуючи інформаційні війни, мережеві війни, атаки хакерів, епідемії комп'ютерних вірусів, поширення шпигунського програмного забезпечення.

На державному рівні створюються програми інформаційних засобів впливу та ведення інформаційних воєн. Створюються спеціальні структури, основним завданням яких є не лише захист національного сегменту інформаційної сфери та швидке реагування на інформаційні виклики та загрози, але й ведення прихованих прихованих та явних інформаційних воєн. Також такі засоби інформаційного впливу беруть на озброєння терористичні та злочинні угрупування. В зальному випадку кібербезпеку слід розглядати в контексті тріади загроз міжнародній інформаційній безпеці – терористична, військова та злочинна. Інформаційна злочинність та інформаційний тероризм часто виступають в ролі додатку до агресивної політики держав в інформаційній сфері. Однак, загрози інформаційній безпеці далеко не завжди є наслідком діяльності зі злим умислом, необхідно враховувати ризик збою апаратної частини а також можливий негативний вплив випадкового людського фактору.

Виділяють два основні аспекти інформаційної безпеки: інформаційно-технічний та інформаційно-психологічний. Забезпечення першого з них включає захист, контроль та дотримання законності та правопорядку в телекомунікаційній сфері (захист від несанкціонованого доступу, хакерських атак, логічних бомб, комп'ютерних вірусів та шкідливих програм, несанкціонованого використання частот, радіоелектронних атак та ін.). Під дотриманням режиму інформаційно-психологічної безпеки розуміють захист психологічного стану суспільства та держави від негативного інформаційного впливу.

Захист інформаційних структур стає найважливішим фактором національної та міжнародної безпеки.

Нові тенденції в області перебігу сучасних міжнародних конфліктів дають підстави говорити про революцію у військовій справі, що ґрунтується на використанні високоточної зброї та інформаційних компонент.

Використання інформаційних технологій у військово-політичній галузі лише частково попадає в сферу дії норм міжнародного права. Все більш актуальною стає проблема адаптації міжнародного права до особливостей інформаційної сфери.

ПРОБЛЕМИ ГАЛУЗЕВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Główka J.
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II w Lublinie

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF FINANCIAL SECURITY IN VIEW OF PREVIOUS COOPERATIVE EXPERIENCE ON THE EXAMPLE OF POLISH COOPERATIVE BANKING.

Financial cooperatives are different from commercial operators on the financial services market, precisely because they are cooperatives.

In particular, well you can see it in the design of cooperative savings and credit unions. They can provide their services solely to their members. They are not for profit and balance sheet surplus is not divided between its members, but rather to be energized share fund, or coverage of losses from previous years.[1. Henryk Cioch, Spółdzielczość rolnicza w świetle projektu nowej ustawy - Prawo spółdzielcze. Rejent 2005 nr 1 s. 34-51].

Also in the bodies of cash, as in other cooperatives, each member has only one vote regardless of the number of shares held. The members can also actively participate in the life of the cooperative, including browse through all the relevant documents, if they do not contain secret information protected, in particular professional secrecy. For this exercise supervisory functions over the counter is free. Cash, like all cooperatives are subject to at least once every three years vetting. While in the case of other cooperative role that unions play a revision, in the case of cash, it is the task of the National Fund. Members of credit unions as cooperatives have access to the results of the surveys and can verify whether your organs, especially the board perform any conclusions after inspection.[2. Pietrzykowski Krzysztof, Żeby w spółdzielniach było jak w szwajcarskim zegarku. [Dot. kompleksowej reformy spółdzielczości]. Rzeczposp. 2008 nr 38].

In particular, well you can see it in the design of cooperative savings and credit unions. They can provide their services solely to their members. They are not for profit and balance sheet surplus is not divided between its members, but rather to be energized share fund, or coverage of losses from previous years.

The cooperative is thus a completely different form of business than the company, because it binds most of its members and that their needs are first

and foremost meet.[3. Główka Joanna, [Dwa tysiące dwunasty] 2012 rok - Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości. W: Praworządność i co dalej ... s. 51-70, Streszcz., Sum., bibliogr.].

BIBLIOGRAFIA:

1. Cioch Henryk, Spółdzielczość rolnicza w świetle projektu nowej ustawy - Prawo spółdzielcze. Rejent 2005 nr 1 s. 34-51
2. Pietrzykowski Krzysztof, Żeby w spółdzielniach było jak w szwajcarskim zegarku. [Dot. kompleksowej reformy spółdzielczości]. Rzeczposp. 2008 nr 38,
3. Główka Joanna, [Dwa tysiące dwunasty] 2012 rok - Międzynarodowym Rokiem Spółdzielczości. W: Praworządność i co dalej ... s. 51-70, Streszcz., Sum., bibliogr.

Довгань Д. А.
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана
м. Київ

ЧОРНА МЕТАЛУРГІЯ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕТИВИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Процеси транснаціоналізації, регіоналізації та глобальної інституалізації є рушійними силами принципових науково-технологічних зрушень.

В сучасних умовах глобалізації світової торгівлі основною конкурентною перевагою країни є здатність провідних її галузей створювати нові технології і високотехнологічні, наукоємкі продукти.

Провідною експортоорієнтованою галуззю промисловості України є металургійна промисловість, оскільки має значну питому вагу в загальному обязі експору України (від 23,3 % в 2012 році – до 23,9 % в 2014 році) [1].

Згідно з даними, які представлені на рисунку 1, в період з 2010 до 2014 року спостерігалось поступове зниження експорту чорних металів, що свідчить про зниження можливості вітчизняних металургійних підприємств.

Покращення ситуації можливе тільки за умови докорінної технічної модернізації, яка дозволить їм виготовляти конкурентоспроможну продукцію на ринках не тільки країн, що розвиваються, але і економічно розвинених країн.

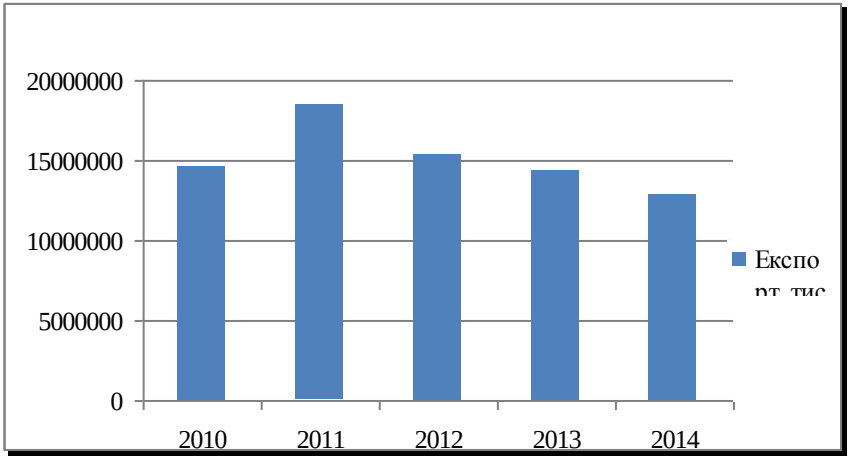

Рис. 1 Динаміка експорту чорних металів України (тис. дол. США)

**Складено автором на основі даних Держкомстату [1]*

Напівсировинна спрямованість вітчизняного експорту породжує не тільки проблему нееквівалентності зовнішньоекономічного обміну, але й проблеми, пов'язані з нестабільністю економічного розвитку. Відомо, що динаміка ВВП, торговельного балансу і бюджетних доходів в Україні залежить від коливань світогосподарської кон'юнктури. За визначенням міжнародних експертів, у структурі українського експорту домінують так звані «чутливі товари», ціни на які характеризуються високою нестабільністю [2, с. 7].

На сьогодні конкурентні переваги національних виробників обумовлюються наявністю в Україні масштабної транспортної інфраструктури, її вигідним географічним положенням і забезпеченістю природними ресурсами. Конкурентоспроможність українських виробників грунтується також на низькому рівні внутрішніх цін на сировину, вугілля, електроенергію, природний газ.

Тенденції світового металургійного виробництва визначать наступні чинники:

- удосконалення технологічної структури світового металургійного виробництва, яке полягає у збільшенні конверторного та електродугового способів виробництва;
- швидке та повсюдне поширення безперервного розливання сталі, яке забезпечує максимальне наближення форми заготовки до

конфігурації готового виробу та сприяє збільшенню виходу придатного литва на 15–20 % з одночасним зниженням собівартості продукції;

- розвиток та застосування прогресивних металургійних технологій, матеріалів і нових технологій підготовки сировини.

Основними перешкодами, які стримують розвиток металургійної галузі України та знижують її конкурентоспроможність на світових ринках чорних металів, є:

1) низький техніко-технологічний рівень підприємств металургійного комплексу і, відповідно, використання застарілих технологій виплавки сталі;

2) низька продуктивність праці та висока матеріало- та енергоємність виробництва;

3) значно вища собівартість продукції українських металургів порівняно з їх іноземними конкурентами;

4) зростання частки продукції з низьким рівнем обробки, яка часто стає мішенню антидемпінгових заходів зарубіжних властей;

5) надто високий ступінь зношеності переважної більшості основних засобів металургійних підприємств;

6) недостатня якість та не відповідність продукції світовим стандартам;

7) висока залежність металургійної галузі від світових цін на сталь та від тенденцій розвитку світового металургійного виробництва [4, с. 120].

З метою підвищення конкурентоспроможності своєї продукції на світовому ринку чорних металів і освоєння виробництва нових видів металопродукції вітчизняним металургійним підприємствам необхідно провести заміну технології, модернізацію обладнання та встановити сучасні виробничі потужності.

Список використаних джерел

1. Зовнішня торгівля Україна у 2014 році. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/.

2. Борщ Л. М. Глобалізм : інтеграція чи інтервенція? / Л. М. Борщ // Економіка : проблеми теорії та практики. – 2008. – № 31.– С. 6–14.

Кулик І. М. Сучасний стан та основні фактори розвитку чорної металургії в Україні/ БІЗНЕС-ІНФОРМ № 5, 2012. – С. 116–121.

Mgr Ziyłkowski P.
Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk

SYSTEM KONTROLI I REGULACJI MIĘDZYNARODOWEGO HANDLU UZBROJENIEM

W moim artykule przedstawiam problem uregulowania przez przepisy prawa międzynarodowego ogylnie pojętego handlu bronią. Obryt uzbrojeniem i technologiami wojskowymi stanowi skomplikowaną materię angażując zarywno interesy gospodarcze, jak i polityczne państw. Handle bronią stanowi istotną gałąź dochodyw państw wiodących w przedmiotowym handlu. W ostatnim czasie z powodu cięć budżetowych w sektorze zbrojeniowym handel bronią stają się szansą zachowania tysięcy miejsc pracy.

Międzynarodowy handel uzbrojeniem skupia w sobie rywnież interesy polityczne bowiem wiele państw traktuje eksport technologii wojskowych jako narzędzie swojej polityki zagranicznej.

Z jednej strony jest to jedna z metod zawierania sojuszy a z drugiej sposyb na eskalację konfliktyw zbrojnych. Eksportowana broń może ponadto posłużyć do działań naruszających elementarne prawa człowieka oraz doprowadzić do zbrodni wojennych i ludobyjstwa.

Najistotniejszym problemem staje się jednak nielegalny handel bronią – tzw. „czarny rynek", ktyry stanowi zasadnicze źrydło zaopatrzenia dla organizacji terrorystycznych oraz wszelkiego rodzaju pozarządowych grup zbrojnych stwarzających zagrożenie dla ładu i bezpieczeństwa na świecie. Ponadto handel bronią stanowi istotny dochyd zorganizowanych grup przestępczych.

Z tego powyższych względyw wiele państw i organizacji międzynarodowych dąży do stworzenia systemu regulacji, ktyre pozwoliłyby im na skuteczną kontrole tego sektora.

System regulacji międzynarodowego handlu bronią obejmuje zarywno rozwiązania prawne o charakterze wewnątrzkrajowym, jak i inicjatywy międzynarodowe w postaci traktatyw oraz porozumień międzypaństwowych nieposiadających charakteru Prawno międzynarodowego.

Ponadto istnieją organizacje międzynarodowe kontrolujące powyższą kwestię, wśryd ktyrych szczegylną rolę odgrywa Organizacja Narodyw Zjednoczonych. Wszystkie elementy tego systemu cechuje ryżny poziom efektywności. Jednakże społeczność międzynarodowa nie wypracowała

globalnego reżimu prawnego regulującego handel bronią co znacząco osłabia wysiłki na rzecz kontroli handlu bronią.

Jak już było mywione ONZ odgrywa obecnie kluczową rolę w procesie utrzymywania i umacniania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Organa tej organizacji dysponuj№ w tym celu szeregiem instrumentyw, spośryd ktyrych na pierwszym miejscu wymienia należy prawo stosowania sankcji.

Najczęstszą formą sankcji stosowanej przez powyższą organizację jest embargo.

Embargo w ogylnym założeniu oznacza całkowity lub częściowy zakaz transferu uzbrojenia, obejmujący wszelkie rodzaje uzbrojenia lub sprzętu wojskowego lub ograniczać się do wybranego typu. Powyższy środek jest najczęściej stosowany przez ONZ.

W okresie «zimnej wojny» embargo nakładane przez ONZ nie odgrywało większej roli. Sytuacja zmieniła się po rozpadzie ZSRR, kiedy zmiana sytuacji politycznej pozwoliła na większe egzekwowanie powyższego środka.

Embargo może mieć charakter obligatoryjny tzn. bezwzględnie obowiązujący zakaz lub nieobligatoryjny ktyry przybiera formę apelu do państw aby przestały dostarczać broni na terytoria objęte embargiem.

Podkreślić należy, że skuteczność embarga zależy przede wszystkim od zdolności obchodzenia sankcji przez państwa lub grupy objęte embargiem.

Kolejnym problemem stosowania embarga i jego skuteczności jest kwestia pociągania do odpowiedzialności państw lub inny osyb lub podmiotyw łamiących embargo. To właśnie istnienie skutecznych form procedur prawnych, ktyre dyscyplinowały poszczegylne państwa powinno stanowić podstawy środek odstraszający przed łamaniem prawa.

W obecnym prawie międzynarodowym brakuje skutecznych mechanizmyw, pozwalających na zastosowanie powyższych rozwiązań. Zatem skuteczność sankcji nakładanych przez ONZ w dużej mierze zależy od wysiłku i dobrej woli poszczegylnych państw i organizacji międzynarodowych.

Innym mechanizmem kontroli handlu uzbrojeniem jest Rejestr Broni Konwencjonalnej (UNROCA) funkcjonujące pod auspicjami ONZ. Rejestr w swym założeniu ma stanowić swoisty system wczesnego ostrzegania przez zagrożeniem niekontrolowanej i zagrażającej bezpieczeństwu międzynarodowemu akumulacji arsenaływ broni konwencjonalnej o charakterze ofensywnym w najbardziej zapalnych regionach świata.

Rejestr opiera się na nieobowiązkowym corocznym przedkładaniu raportyw zawierających podstawowe dane dotyczące ilości

wyeksportowanego lub sprowadzonego przez państwo uzbrojenia. Omawiany raport zaczął obowiązywać od 1 stycznia 1992 r.

Nieobowiązkowość raportu stanowi jego największą słabość. Powoduje to, iż brak jest mechanizmu pozwalające na weryfikację zawartych w nim danych.

Jednym sposobem, dzięki ktyremu można zweryfikować dane jest tzw. mechanizm «cross-checking», czyli porywnywanie danych dostarczanych zarywno przez importera jak i eksportera.

Innym formami kontroli i regulacji handlu są luźne porozumienia międzynarodowe, ktyrych zapisy pozbawione są akutowo prawnych. Służą one zasadniczo koordynacji działań w zakresie polityki eksportowej oraz harmonizację procedur w zakresie handlu uzbrojeniem.

Przykładam takich rozwiązań jest Porozumienie z Wassenaar ds. Kontroli Eksportu Broni Konwencjonalnej i Technologii Podwyjnego Zastosowania. Poprzednikiem powyższego rozwiązania był Komitet koordynacyjny ds. wielostronnej wymiany handlowej (COCOM).

Porozumienie z Wassenaar zostało skierowane przede wszystkim przeciwko handlu bronią przez tzw. państwa zbyjeckie za ktyre uważano wywczas Irak, Iran, Libia czy Korea Pyłnocna.

Omawiane porozumienie mimo swojego luźnego charakteru pozostaje elementem w globalnym systemie regulacji handlu bronią poprzez koordynowanie powyższych działań przez państwa będącymi największymi eksporterami broni.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że kluczowe znaczenie dla regulacji handlu międzynarodowego uzbrojeniem odgrywają regulacje krajowe. W większości państw powyższy handel poddany jest szeregiem restrykcji i obostrzeń ze strony prawa krajowego i kontroli odpowiednich instytucji krajowych.

Reasumując obecne instrumenty prawne tworzą niespyjny i nieskuteczny system regulacji handlu uzbrojeniem. Koniecznym jest wprowadzenie wspylnych kryteriyw i regulacji, ktyre przybrałyby formę sankcji prawnych.

Luty J.
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II w Lublinie

COOPERATIVE MECHANISMS AND FORMS OF INTERNATIONAL COOPERATION.

Co-operatives as a form of economic and social activities geared to income and not-for-profit self-financing is the main type of social entrepreneurship and includes many elements of economics citizenship. [1. Stefański Marek, Wybrane zagadnienia funkcjonowania spółdzielczości bankowej w reformowanym systemie bankowym. BiK 1989 nr 6 s. 11-15.]

Continue and develop cooperation with international organizations, such as International Co-operative Alliance (ICA), the International Organisation of Industrial Cooperative, Artistic and Usugowo - Production (CICOPA) and the European Committee for Co-operatives (CECOP) are the main determinants of international co-operation in the development and promotion cooperatives. Expanding the cooperation of contacts with other industry organizations, such as. The European Organization of Medical Services Cooperative is another challenge for many co-operative organizations. It should also continue to cooperate with cooperative organizations in the Czech Republic, Slovakia, Lithuania, France, eg. In terms of fishing cooperatives, Spain and other European countries. The aim of this cooperation is primarily read and implement in Poland good examples of their activities. It is also intended to place constantly about cooperatives Polish Internet portals global and European. [2. 1. Henryk Cioch, Spółdzielczość rolnicza w świetle projektu nowej ustawy - Prawo spółdzielcze. Rejent 2005 nr 1 s. 34-51; 3. Pietrzykowski Krzysztof, Żeby w spółdzielniach było jak w szwajcarskim zegarku. [Dot. kompleksowej reformy spółdzielczości]. Rzeczposp. 2008 nr 38].

An important element of international cooperation will be direct contacts between representatives of the Polish cooperatives cooperatives in other countries

BIBLIOGRAFIA:

1. Stefański Marek, Wybrane zagadnienia funkcjonowania spółdzielczości bankowej w reformowanym systemie bankowym. BiK 1989 nr 6 s. 11-15.

2. Cioch Henryk, Spółdzielczość rolnicza w świetle projektu nowej ustawy - Prawo spółdzielcze. Rejent 2005 nr 1 s. 34-51,

3. Pietrzykowski Krzysztof, Żeby w spółdzielniach było jak w szwajcarskim zegarku. [Dot. kompleksowej reformy spółdzielczości]. Rzeczposp. 2008 nr 38.

Перга Т.Ю.,
канд.іст.н.,ст.наук.співр.
ДУ» Інститут всесвітньої історії НАН України»

ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА В СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Загострення світових екологічних проблем актуалізує завдання формування системи міжнародної екологічної безпеки. Її невід'ємною складовою є система екологічної безпеки європейського регіону, яка сьогодні перебуває на стадії формування. Визначення екологічної безпеки, як правової категорії, похідною якої є формування концептуальних підходів до засад її формування, має різне тлумачення в еколого-правовій науці; науковий пошук в цьому напрямку триває. Водночас вже можна констатувати складання контурів системи екологічної безпеки на глобальному і регіональному рівнях.

Більшість фахівців дотримується думки, що головними складовими системи екологічної безпеки європейського регіону є НАТО, ОБСЄ та ЄС. При цьому Вишеградська четвірка (V4) не розглядається, як помітний гравець в цій площині. На наш погляд, такий підхід є помилковим, адже дане субрегіональне об'єднання, що є невід'ємною складовою політичної архітектури Центральної Європи, протягом довгого часу демонструвало зростання впливу на теренах Європейського Союзу, хоча це проявилось переважно в політичній та економічній сферах. Не дивлячись на певні проблеми розвитку останніх років, Вишеградська група має потужний базис та потенціал розвитку з точки зору екологічної безпеки. Актуальність включення V4 в систему європейської екологічної безпеки обумовлюється необхідністю її модернізації. Мається на увазі розширення та поглиблення зв'язків між державами та міжнародними організаціями і об'єднаннями у протистоянні екологічним викликам, що сприятиме пришвидшенню економічного зростання та досягненню високої якості життя населенням всього континенту. Це допоможе надати європейській системі екологічної безпеки не лише «ліквідаційного», а й «попереджувального» характеру.

Потенціал Вишеградської групи, як перспективного актора в сфері європейської екологічної безпеки, обумовлюється низкою факторів: географічний (спільна територія в Центральній Європі), інституційний (напрацьовані вектори та механізми співпраці в форматі V4+) , політичний (прагнення відігравати більш впливову роль в Європейському Союзі), довкільний (стурбованість політичних еліт та населення станом навколишнього середовища, зокрема у порівнянні з більш розвинутими країнами ЄС).

Вже близько 15 років країни Вишеградської групи (Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина) здійснюють спільну екологічну політику, хоча вона, безперечно, не є головним пріоритетом діяльності цього об'єднання. Стратегічні та концептуальні моменти, головні напрямки і механізми співпраці, а також проблеми обговорюються на щорічних зустрічах Міністрів охорони навколишнього середовища країн Вишеградської четвірки.

У 1999-2000 рр. під час головування у V4 Чехії, були закладені фундаментальні засади співпраці в цій сфері. Головним здобутком трьох зустрічей міністерського рівня, що відбулись в цей «установчий» рік, стало визнання стратегічної орієнтації на розвиток транскордонного співробітництва. Першими сферами відносин, які почали розвиватися в цьому контексті, є екологічна оцінка, забруднення, утилізація відходів, очистка поверхневих і грунтових вод, дика природа, екосистеми, обмін інформацією на базі гармонізації систем екологічної інформації та приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів, тісна співпраця щодо впровадження міжнародних програм у сфері обмеження ризиків змін клімату, сталий розвиток.

У 2000 р. під час третьої зустрічі міністрів охорони довкілля країн V4 було прийнято меморандум про співпрацю у таких сферах, як розробка спільних баз метаданих регіону з використанням стандартів ЄС; транскордонний і трансрегіональний обмін даними, спільна карта моделювання зон потенційних техногенних загроз і природних лих, розвиток наукових проектів. Це свідчить про значну увагу, яку Вишеградська група приділяє створенню надійної системи моніторингу та попередження екологічних небезпек, що є інтегральною частиною аналогічної мережі ЄС. У 2001 р. було вироблено спільну позицію щодо активізації діяльності в напрямку забезпечення екологічної безпеки, а також сталого розвитку та захисту клімату. В наступні роки напрямки співпраці були розширені за рахунок спільної участі у формуванні екологічної мережі NATURA

2000, зеленої мобільності, розвитку відновлюваних джерел енергії, зеленої економіки. Також було узгоджено спільний підхід до позиції під час низки міжнародних переговорів сторін-учасниць Кіотського протоколу та сторін-учасниць Рамкової конвенції ООН про зміни клімату.

Зважаючи на загострення енергетичних проблем у європейському регіоні через високу залежність від російської нафти, країни-учасниці Вишеградської групи беруть активну участь у створенні єдиного енергетичного простору та диверсифікації джерел енергопостачання; ця робота відбувається у співпраці з іншими країнами-членами ЄС.

Важливо наголосити, що Вишеградською групою створено гнучкий механізм співробітництва за участю запрошених партнерів (V4+), який дозволяє їм активно співпрацювати з різними країнами і об'єднаннями європейського регіону, в тому числі – в екологічній сфері. Згідно до нашого аналізу, сьогодні найбільш активно розвивається співпраця з балтійськими (Естонія, Латвія, Литва) та північними (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія та Ісландія) країнами, а також Україною, Білорусією, Болгарією та Румунією. Започатковано проект і з Агентством з охорони навколишнього середовища США щодо обміну досвідом в правовій сфері. Спільно з Японією було розпочато низку семінарів, в якій взяла участь і Україна, щодо змін клімату.

Потенційно Вишеградська четвірка може суттєво розширити співпрацю в екологічній сфері в рамках східного і південного вектору, що в сукупності з північним виміром надасть цим відносинам більшої якості та глибини і сприятиме зміцненню безпекових аспектів в контексті захисту довкілля.

Таким чином, Вишеградська група має суттєвий потенціал з точки зору участі в механізмах європейської екологічної безпеки. Це вимагає обґрунтування переваг та перспектив цього кроку, розробки не лише концептуальних засад, а і конкретних механізмів взаємодії V4 з НАТО та ОБСЄ, а також підсилення ролі транскордонної співпраці Центрально-європейських країн з довкільних проблем в рамках Європейського Союзу.

Surmacz K.
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Lublin (RP)

BIULETYN INFORMACJI PUBLICZNEJ JAKO ZASADNICZA FORMA UDOSTĘPNIANIA INFORMACJI PUBLICZNEJ W TRYBIE BEZWNIOSKOWYM

Zasadnicze znaczenie dla realizacji zasady jawności działania administracji oraz przejrzystości życia publicznego ma funkcjonowanie BIP-u. BIP posiada ściśle określoną strukturę, składa się ze strony głównej BIP oraz stron podmiotowych BIP. Cały system działa w sieci teleinformatycznej w postaci stron internetowych. Strona główna BIP (www.bip.gov.pl), zawiera wykaz podmiotów zobowiązanych do umieszczania informacji wraz z odnośnikami, umożliwiającymi połączenie ze stronami tych podmiotów tj. stronami podmiotowymi BIP.

Ustawa o dostępie do informacji publicznej określa w art. 7 sposoby udostępniania informacji publicznej w trybie wnioskowym i bezwnioskowym. Udzielanie informacji publicznej z inicjatywy organu następuje poprzez umieszczenie jej w BIP, umieszczenie jej w centralnym repozytorium informacji publicznych, umieszczenie lub wyłożenie w miejscu publicznie dostępnym. Umieszczanie informacji publicznej na stronach BIP jest podstawową formę dostępu do informacji publicznej oraz stanowi realizację czynnego obowiązku informacyjnego spoczywającego na podmiotach zobowiązanych do udostępniania informacji publicznej. Pierwszeństwo ogłaszania informacji publicznej w BIP bezpośrednio wywodzi się z brzmienia art. 8 ust. 1 u.d.i.p., który stanowi, że tworzy się urzędowy publikator teleinformatyczny – BIP w celu powszechnego udostępniania informacji publicznej, w postaci ujednoliconego systemu stron w sieci teleinformatycznej. Główne cechy BIP to: powszechna dostępność informacji zawartych na stronie, urzędowy charakter, jednolity sposób prowadzenia poszczególnych stron BIP. Wyżej wymienione podstawowe zasady funkcjonowania BIP zostaną rozwinięte w tym rozdziale w oparciu o szczegółowe wyjaśnienie rozwiązań przyjętych odnośnie do funkcjonowania strony głównej BIP oraz stron podmiotowych BIP.

Założeniem ustawodawcy było aby BIP stanowił podstawowe źródło dostępu do informacji publicznej. Zasady jego prowadzenia zostały określone w art. 8 i 9 u.d.i.p. oraz w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 stycznia 2007 r. w sprawie Biuletynu

Informacji Publicznej wydane na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art.9 ust.5 u.d.i.p. Obowiązujące rozporządzenie wydano w wykonaniu ustawy z 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania władzy publicznej, która z dniem 21 lipca 2005 r. znowelizowała art.9 u.d.i.p. Nowe rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej opublikowano 18 stycznia 2007 r.[1]. Na treść BIP oprócz informacji publicznych wymienionych przykładowo w ustawie o dostępie do informacji publicznej, mają się składać także inne dane, których umieszczenie jest wymagane przez prawo[2], np. w art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie[3].

W założeniu BIP ma stanowić podstawowe źródło dostępu do informacji publicznej. Zakres informacji w nim zamieszczanych jest najszerszy. Oprócz katalogu informacji publicznych podlegających udostępnieniu na podstawie przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej, ponadto ustawa o dostępie do informacji publicznej uprawnia podmioty zobowiązane do prowadzenia BIP do zamieszczania informacji będących w ich posiadaniu i nieudostępnionych w publikatorze. Publikowanie informacji publicznej w BIP realizuje podstawowe zasady udostępniania: został stworzony w celu zapewnienia powszechnego dostępu do informacji publicznej, spełnia zasadę szybkości, gdyż informacja jest dostępna bez zbędnej zwłoki, dostępna w BIP informacja jest bezpłatna (obejmuje to również przetwarzanie informacji i kopiowanie). Informacja publiczna zamieszczona w BIP jest dostępna w nieograniczanym czasie oraz z dowolnego komputera lub innego urządzenia podłączonego do sieci Internet.

Realizacja obowiązku informacyjnego poprzez publikowanie informacji publicznych w BIP pozostaje w ścisłej relacji z trybem wnioskowym, gdyż ogłoszenie informacji w BIP zwalnia z obowiązku jej udostępnienia w wyniku wniosku zainteresowanego. Podmiot zobowiązany powinien wówczas poprzestać na zawiadomieniu wnioskodawcy o miejscu publikacji informacji objętej wnioskiem, dopiero gdy informacje takie nie odpowiadają żądaniu wniosku dopuszczalna jest skarga na bezczynność.

---

[1] Dz.U. Nr 10, poz. 68.
[2] M. Zaremba, *Prawo dostępu do informacji publicznej. Zagadnienia…*, Warszawa 2009, s. 167 i n.
[3] Dz. U Nr 96, poz. 873 ze zm.

Praktyka wskazuje jednak, iż zawartość stron podmiotowych BIP pozostawia wiele do życzenia zarówno co do zakresu przedmiotowego umieszczanych informacji, aktualności, sposobu oznaczenia oraz formy. Jest to spowodowane tym, że zaniechanie zamieszczenia wymaganych informacji publicznych nie jest zagrożone sankcją karną. Istotny jest również fakt, że zakres informacji publikowanych w BIP ulega ograniczeniom narzuconym przez ustawę o dostępie do informacji publicznej ze względu na prywatność i tajemnice ustawowo chronione.

Bibliografia

Bernaczyk M., Jabłoński M., Praktyczne problemy wdrażania ustawy o dostępie do informacji publicznej, ,,Elektroniczna administracja" 2006, nr 6

Bidziński M., Chmaj M., Szustakiewicz P., Ustawa o dostępie do informacji publicznej. Komentarz, Warszawa 2010 r.

Błaś A., Prawo administracyjne, Wrocław 2000 r.

Butkiewicz M., Internet w administracji publicznej. Zagadnienia prawne., Warszawa 2006.

Celarek K., Prawo informacyjne. Problem badawczy teorii prawa administracyjnego, Warszawa 2013 r.

Chmaj, M. Bidziński, P. Szustakiewicz, Ustawa o dostępie do informacji publicznej. Komentarz, Warszawa 2010 r.

Czarny-Drożdżejko E., Karna ochrona prawa do informacji publicznej, (w:) red. S. Michałowski, W. Micha, Władza lokalna a media, Lublin 2006 r.

Ekspertyza prawna, Rozwiązania mogące stanowić podstawę do zmian przepisów regulujących zasady dostępu do informacji publicznej i jej ponownego wykorzystania, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.

J. Boć, (w:) J. Boć (red.), Prawo administracyjne, Wrocław 1998, s. 421; J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak (red.), Prawo mediów, Warszawa 2005 r.

Jabłoński M., Wygoda K., Konstytucyjne uprawnienia jednostki w sferze informacyjnej. (w:) Gardocki L., Szmyt A. (red.), Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Doświadczenia i inspiracje, Warszawa 2003 r.

Sitniewski P., Dostęp do informacji publicznej w jednostkach samorządu terytorialnego, Białystok 2005 r.

Sitniewski P., Ruszewski J., Dostęp do informacji publicznej. Poradnik, Suwałki 2007 r.

Służewski J., Zarys nauki administracji, Warszawa 1979 r.

Шевченко А. І.
ДП «Український транспортно-логістичний центр»
м. Київ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ФУНКЦІОНУВАННІ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ)

Одним з найпоширеніших показників, за якими оцінюється енергетична ефективність національної економіки та її конкурентоспроможність з погляду енерговикористання, є енергоємність ВВП. Цей показник характеризує не тільки обсяги спожитих паливно-енергетичних ресурсів (далі – ПЕР), а й резерви зменшення попиту на них за рахунок дбайливого використання енергії.

Якщо проаналізувати данні з використання ПЕР у різних державах, можна дійти висновку, що у всіх економічно розвинених країнах значною є частка використання нафти. Пояснюється це передусім великими потребами у нафті й нафтопродуктах для транспорту, рівень розвитку якого залежить від загального економічного стану країни.

Однією із базових галузей економіки України є залізничний транспорт, ефективне та стабільне функціонування якого є необхідною умовою для забезпечення обсягів перевезень вантажів та пасажирів, функціонування та розвитку промисловості, забезпечення національної безпеки і цілісності держави.

Серйозною проблемою є зростання цін на дизельне пальне для і, як наслідок, за рахунок цього, збільшення собівартості перевезень. Радикальним комплексним заходом, який дасть змогу залізницям зберегти передові позиції у сфері вантажних перевезень і у сфері зростаючих потреб пасажирських перевезень є, крім розділення напрямків руху вантажних і пасажирських перевезень та впровадження швидкісного руху поїздів, також і електрифікація визначених дільниць залізниць як на напрямках вантажних та пасажирських перевезень, а також на виділених напрямках мережі швидкісних магістралей, зокрема на міжнародних транспортних коридорах (далі – МТК).

Слід зазначити, що розбудова залізничної інфраструктури на ділянках і напрямках, від модернізації яких можна отримати найбільший економічний ефект, що передбачає пришвидшення електрифікації найважливіших напрямків руху, а також ліквідацію

«вузьких місць» є однією з складових створення комплексної, ефективної та безпечної транспортної системи, яка б належним чином задовольняла потреби економіки й суспільства в перевезеннях та реформування транспортно-дорожнього комплексу України в цілому.

Електрифікація необхідна з метою збільшення пропускної спроможності залізниць України, забезпечення їх сталої роботи, впровадження швидкісного руху поїздів, підвищення економічної ефективності залізничного транспорту, зменшення його негативного впливу на навколишнє природне середовище, забезпечення високих соціальних стандартів транспортних послуг.

Слід зазначити, що зростання енергоефективності може дати значні прибутки для всіх секторів економіки країни. Тобто для енергетичної безпеки головне – не стільки забезпечити економіку та населення країни необхідними ПЕР, скільки ефективно їх використовувати. Одним із заходів забезпечення збереження ПЕР на залізницях повинно бути науково обґрунтоване нормування витрат електроенергії та дизельного палива локомотивами на тягу поїздів, а також зменшення кількості неграфікових зупинок поїздів, відновлення схем рекуперації електроенергії на електровозах, які обслуговують поїзди на мережі МТК.

Отже одним з основних завдань залізничної галузі в частині підвищення рівня енергетичної незалежності повинно бути зниження енергоємності на одиницю перевізної роботи, як безпосередньо в тязі поїздів, так і з урахуванням всієї виробничої діяльності.

Це дасть позитивний результат у цілому для країни – підвищення енергетичної безпеки держави, оптимізація паливно-енергетичного балансу країни за рахунок зменшення імпорту паливно-мастильних матеріалів шляхом їх заміщення при переведенні руху поїздів на електротягу, підвищення енергоефективності за рахунок впровадження технологій, які направлені на зниження витрат енергоносіїв та економію використання ПЕР, покращення екологічної безпеки в країні за рахунок зменшення негативного впливу залізничного транспорту на навколишнє середовище тощо.

Список використаних джерел

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки. Аналітична доповідь / НІСД, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1673/.

2. Закон України «Про електроенергетику», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-в.

3. Закон України «Про залізничний транспорт», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/273/96-в.

4. Щодо пріоритетів реалізації державної політики енергоефективності. Аналітична записка / НІСД, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1271/.

5. Пріоритетні напрями удосконалення державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України. Аналітична записка/НІСД, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1753/.

6. Стратегічні напрямки розвитку транспортної галузі України у після кризовий період Аналітична доповідь / НІСД, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1017/.

Наукове видання

УКРАЇНА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

Львів, 15 травня 2015 року

Підписано до друку 12,05,2015. Формат 60x90/16. Гарнітура шрифту Times New Roman. Друк різограф. Наклад 100 прим. Зам. 05-12/01.

Надруковано з оригінал макету Центру міжнародної безпеки та партнерства у інформаційно-видавничому центрі факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені І.Франка.
79000, м. Львів, вул Січових Стрільців, 19.